

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Postoje mladistvých k sexuálnímu životu

Autor:	Bc. Jindřich Plachý
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Vedoucí práce:	Mgr. Leoš Šebela

Hradec Králové
2014

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Jindřich Plachý

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název závěrečné práce: **Postoje mladistvých k sexuálnímu životu**

Název závěrečné práce AJ: Attitudes of adolescents to sexual life

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá sexuálními postoji a zkušenostmi mladistvých. V teoretické části práce je kladen důraz na adolescenci jako na rizikové období a na důležitost sexuality v životě člověka. Následně zde budou vymezeny vybrané společenské faktory, které se mohou podílet na formování sexuálních postojů. V praktické části je věnována pozornost mladistvých na tuto problematiku. Cílem práce je pomocí dotazníku popsat, jaké sexuální zkušenosti mají a z jakých společenských vlivů jim přicházejí informace v oblasti sexuálního života.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Leoš Šebela

Konzultant:

Oponent: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6. 1. 2012

Datum odevzdání závěrečné práce:

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Batelově dne

.....

podpis autora

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Leoši Šebelovi, za odborné vedení, za všechny cenné rady a připomínky, které mi v průběhu vedení diplomové práce poskytl.

ANOTACE

PLACHÝ, Jindřich. *Postoje mladistvých k sexuálnímu životu*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2014. 89 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá tématem lidské sexuality v období adolescence. V úvodu teoretické části se práce zaměřuje na vývojové období adolescence, v němž jsou podstatným způsobem formovány postoje jedince v oblasti sexuality. Obsahem druhé kapitoly je vývoj osobní identity adolescenta, která hraje důležitou roli i ve zdravém sexuálním vývoji jedince.

Ve třetí kapitole jsou popsány společenské faktory, podílející se na formování sexuálních postojů. Praktická část je zaměřena na empirické šetření, jehož cílem je analýza a interpretace získaných dat z dotazníkového šetření zaměřeného na sexuální zkušenosti mladistvých a získání přehledu o zdrojích informací, které v této oblasti života získávají. V závěru jsou shrnuty výsledky z analytické části, včetně ověření hypotéz.

Klíčová slova:

mladiství, zkušenosti, sexualita, postoje

ANNOTATION

PLACHÝ, Jindřich. *Attitudes of adolescents to sexual life*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty- University of Hradec Králové, 2014. 89 pp. Dissertation.

The thesis deals with the topic of human sexuality in adolescence. At the beginning of the theoretical part, the work focuses on the developmental phase of adolescence, in which are significantly shaping the individual in the area of sexuality.

The second chapter is about the adolescent's development of the personal identity, which plays an important role in the healthy sexual development of the individual.

In the third chapter the social factors that help to shape sexual attitudes are described. The practical part is focused on the empirical research whose the aim is the analysis and interpretation of the obtained data from a questionnaire focused on adolescent sexual experiences and acquisition survey about the sources of information in this area.

The conclusion summarizes the results of the analytical part including validated hypotheses.

Keywords:

Young People, experience, sexuality, attitudes

OBSAH

ÚVOD	8
1 VÝVOJOVÁ SPECIFIKA OBDOBÍ ADOLESCENCE	11
1.1 Emoční labilita	13
1.2 Změny ve vnímání vlastního těla	15
1.3 Tendence k rizikovému chování	18
2 IDENTITA V OBDOBÍ ADOLESCENCE	21
2.1 Vývoj osobní identity v adolescenci	21
2.2 Stádium sexuální identifikace	23
2.3 Vnímání homosexuální orientace	24
2.4 Postoj školáků k homosexualitě	25
2.5 Adolescence a pohlavní dospívání	25
2.6 Rozdíl v dospívání chlapců a dívek	26
3 SPOLEČENSKÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ POSTOJE MLADISTVÝCH V OBLASTI SEXUALITY	28
3.1 Vliv vrstevnických skupin na osobnost mladistvých	29
3.2 Vztahy mezi pohlavími	31
3.3 Vliv rodinného prostředí	33
3.4 Sexuální výchova ve škole	35
3.5 Vliv médií a sociálních sítí	40
4 ZDROJE INFORMACÍ, NÁZORY A ZKUŠENOSTI V OBLASTI SEXUALITY U ADOLESCENTŮ	43
4.1 Cíle výzkumu a hypotézy	43
4.2 Metodika	45
4.3 Výsledky a analýza dat	46
4.4 Vyhodnocení hypotéz	74
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	83
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	86

ÚVOD

Tématem předkládané diplomové práce je problematika sexuality v životě dospívajícího jedince. Cílem teoretické části práce je přiblížit problematiku vývojových specifíků adolescence s důrazem na oblast sexuálního vývoje a popsat vybrané faktory, které se na utváření postojů k sexualitě významnou měrou podílejí. Cílem výzkumu je zjistit informační zdroje v oblasti sexuality mezi adolescenty a zmapování postojů a zkušeností v oblasti sexuálního života.

Období prvních lásek a prvních sexuálních zkušeností je zároveň krásné, ale současně mladému člověku přináší i těžkosti. Sexualita dospívajícího člověka interferuje do mnoha oblastí jeho života. Lidská sexualita nemá jen svou biologickou stránku, promítá se a ovlivňuje i lidskou psychiku; má vliv na sebepojetí jedince, ovlivňuje jeho představy, fantazii, vztahy k druhým lidem, zejména k jedincům druhého pohlaví. Velký vliv na utváření postojů, vzorců chování, představ, ale i předsudků a stereotypů spojených s lidskou sexualitou má období adolescence. Dnešní liberální doba skýtá nespočet možností „mediálního“ vzdělávání v oblasti sexuality. Na jednu stranu lze tento fenomén vnímat pozitivně v tom smyslu, že dnešní dospívající se jen zřídka setkají se zatajováním a nutností vytěšňovat či potlačovat zájem o otázky sexuality na periferii zájmu s ohledem na společenské konvence. Doby viktoriánské Anglie s její pruderností patří nenávratně minulosti. Slavný rodák z Příboru Sigmund Freud, který velkým dílem přispěl k demytizaci lidské sexuality, by dnes zřejmě měl o mnoho méně pacientů a musel by si hledat jinou oblast pro své bádání.

Na druhou stranu liberální postoj k lidské sexualitě může vést k tomu, že dnešním mladým lidem už do života nevstupuje žádné tajemství. Současný svět je téměř naprosto „odkouzlen“, jistě mnohem více, než si dovedl jeden z autorů této teze, slavný německý sociolog Max Weber na počátku 20. století představit. Jistě, Weber své učení o „odkouzlení“ světa cílil na sekularizaci tehdejší společnosti a mizícího dominantního vlivu náboženství na život lidí. Nicméně „odkouzlení“ proniklo difúzně od všech koutů lidského života, včetně lidské sexuality. Představa, že obnažený dívčí kotník rozněcoval představivost a fantazii dospívajícího chlapce žijícího v první dekádě 20. století, by u jeho vrstevníka žijícího o sto let jistě vyvolala pohrdavý úsměv.

Přes výše uvedené se základní fenomény doprovázející lidské zrání, tedy i zrání sexuální, v průběhu historie podstatným způsobem nemění. Co se mění, jsou vnější kulisy v podobě postoje majoritní společnosti. Ty samozřejmě mohou podstatou mírou ovlivnit utváření postojů a názorů na sexualitu u dospívajícího jedince.

Bouřlivý tělesný vývoj mladého člověka přináší zvýšený zájem o sexualitu. Za dolní hranici počátku puberty je považován 11. rok života dítěte. Puberta končí kolem 15. roku, i když, jak uvádí Venglářová (2009), spíše jen symbolicky. Sexuální styk je od 15 let legální, Někdy přílišná liberalizace otázek sexuality může vést k překotnému zahájení pohlavního života. Výzkumy však dokazují, že nedochází k velkému posunu začátku aktivního pohlavního života. Většina mladých lidí má první sexuální zkušenost mezi 16 a 18 lety (Venglářová, Brožová, 2009).

První dvě kapitoly se zaměří na některé dílčí oblasti vývojového období adolescence, které v tomto období spoluvytváří a modelují sexuální chování jedince. Těmito determinantami jsou bezesporu citové a emoční prožívání, vnímání vlastního těla (body image), percepce vlastní identity, biologické dozrávání a také některé rizikové faktory chování, typické pro toto období jako je experimentování s alkoholem nebo některými drogami. V této části se zmíníme o některých odchylkách ve vývoji sexuální identity, zejména o homosexualitě. Ve třetí kapitole se budeme zabývat sociálními faktory, které se podílejí na utváření poznatků a postojů teenagerů k lidské sexualitě. V této části budou postupně prezentovány poznatky o vlivu vrstevníků, rodinného prostředí, školní výuky a médií (sociálních sítí) na sexuální chování adolescentů. Budeme se zde zabývat i oblastí vztahů mezi pohlavími.

Na třetí kapitolu naváže obsahově kapitola čtvrtá. V této kapitole budou prezentovány výsledky dotazníkového šetření a jejich interpretace. Výzkumné šetření bude zaměřeno zejména na získání přehledu o zdrojích informací, ze kterých adolescenti čerpají informace o vztazích mezi pohlavími a sexu a dále na získání přehledu o zkušenostech a postojích v této oblasti. Výzkumný soubor budou tvořit žáci středních škol.

Konstrukce dotazníku bude vytvořena na základě studia podkladů k teoretické části práce. Ve fázi realizační zpracujeme finální podobu teoretickou část práce, distribuujeme dotazníky, které následně vyhodnotíme. Na závěr dojde k analýze získaných dat a jejich interpretaci.

Z metodologického hlediska lze práci typově zařadit jako výzkumné šetření. V práci budou využity metody sběru dat (analýza odborných zdrojů, dotazníkové šetření) a metoda analýzy dat (kvalitativní analýza).

1 VÝVOJOVÁ SPECIFIKA OBDOBÍ ADOLESCENCE

Ve zkratce lze adolescenci vymezit jako období přechodu od dětství k dospělosti, v němž dochází k nejvýraznějším psychosociálním změnám s rostoucím povědomím vlastní sexuální identity. Puberta je také označována jako období druhého vzdoru (Vymětal, 2004), vyznačující se tvrdohlavostí, negativismem, odmítáním a vzdorovitostí jakožto projevů touhy po osamostatnění.

Dospívání je jednou z nejtěžších, ale také - co se budoucího vývoje osobnosti týče - jednou z nejdůležitějších životních etap, snad i etapou kruciólní (rozhodující). Dítě se mění v dospělého, což se sebou přináší řadu komplikací a náročných situací, které „citlivější a senzitivnější“ psychické naladění mladého muže či dívky ne vždy dobře snáší. To se poté odráží v konfliktních situacích mezi dospělými a dospívajícími. Je nezastupitelnou úlohou rodičů, učitelů, vychovatelů, trenérů (zkrátka všech dospělých s již prožitou zkušeností dospívání), aby pomohli dotyčnému jedinci úspěšně proplout mezi Skyllou a Charybdou¹ adolescence do věku dospělosti bez výraznějších duševních otřesů.

Termín adolescence je odvozen z latinského slovesa *adolescere*, tj. dorůstat, dospívat, mohutnět (Macek, 1999, s. 11). Pro označení období lidského života mezi jedenácti až dvaceti lety není mezi jednotlivými vědami o člověku jednotná terminologie. Pojem adolescent je typický pro psychologii, lékařské vědy používají spíše termíny dospívající či dorost, v pedagogice, sociologii či např. v etopedii se můžeme setkat s termínem mládež, v právních vědách pak s termínem mladiství, nezletilý, nebo osoba blízka věku mladistvého.

Období dospívání je charakterizováno nerovnoměrným psychickým a tělesným vývojem, hledáním vlastní identity, objevováním druhého pohlaví s pocitem neurčité touhy po doplnění sebe sama prostřednictvím jedince opačného pohlaví. Věkové vymezení adolescence se přitom u jednotlivých autorů různí; někteří jej člení na pubescenci (dospívání), vymezenou věkem 11 - 15 let, popř. na prepubertu a pubertu (Macek, 1999, s. 11). Adolescence jako taková je pak většinou datována od 15. do 20. roku života. Dochází k reprodukční zralosti, uzavírá se tělesný růst. Pro ukončení adolescence nemají již biologická kritéria takovou váhu; důležitější jsou kritéria psychologická (dosažení osobní autonomie), popřípadě

¹ Postavy řecké mytologie. Proplutí znamenalo překonání velkého množství nástrah obou postav.

sociologická (role dospělého) a pedagogická (ukončení vzdělávání a získání profesní kvalifikace). V naší práci se přidržíme nejvíce rozšířeného termínu adolescence. Pod tímto termínem budeme rozumět období sexuálního dospívání.

Souhrnně lze označit adolescenci jako období lidského života, v němž dochází k nejvýraznějším psychosociálním změnám. Kognitivní vývoj se dostává do stadia formálních operací (schopnost logického i abstraktního myšlení) a má vliv i na morální usuzování. Mění se vztahy k rodičům a dospělým (separace, uvolnění z primární rodiny, „opoziční chování“), k vrstevníkům (vztah k jedincům opačného pohlaví, emocionální „rozkolísanost“) i k sobě samému. Dochází k rozvoji sociálních kompetencí (např. výběr přiměřeného studijního oboru, schopnost komunikace v úředním styku) (volně dle Horta et al., s. 38). V průběhu dospívání dosáhne mladý člověk dalších postavení a rolí. Stává se přítelem či přítelkyní, studentem či studentkou, skautem či skautkou. Toto rozšiřování statusového systému probíhá současně s odpoutáváním se od rodiny, za účelem získání širšího sociálního rozhledu (Murphy, 2004, s. 63). Adolescence je rovněž časem rozhodování o budoucím profesním zaměření, o volbě kariéry. Zároveň je i životní etapou, jež je sama o sobě stresogenní; nejen pro samotné adolescenty, ale i pro rodiče a dospělé osoby, které s nimi přicházejí do styku, tedy ponejvíce pro pedagogické pracovníky.

Dnešní adolescenti se na rozdíl od předchůdců z minulých desetiletí odlišují řadou svobod - v projevu, názorech, hodnotové orientaci, cestování, navazování partnerských vztahů či sexuální aktivitě (Macek, 1997, s. 179). Často se však pedagogové mohou setkat u adolescentů s menším respektováním autorit, nižší zodpovědností při přípravě do vyučování, nižší strukturovaností trávení volného času, snahou řešit problémy co nejméně bolestivou cestou, neochotou přinášet „osobní oběti“ při dosahování náročnějších cílů. Současní adolescenti jsou určitě otevřenější, bezprostřednější, flexibilnější, a snad i upřímnější než předchozí generace. To je bezesporu důsledek společenských změn. Na druhé straně nezanedbatelná část z nich vykazuje orientaci na konzum, na povrchní trávení volného času typu hraní her na mobilním telefonu, snahu „udělat si své a mít klid“, tedy jakési „znepokojení“ z vlastní zodpovědnosti. Nápadná je absence ideálů, pasivní trávení volného času, zarážející je nezájem o věci veřejné.

1.1 Emoční labilita

Podle Nakonečného (2011, s. 620) je citová labilita charakteristickým znakem adolescence. Dívky prožívají vnější a vnitřní bouře dospívání méně dramaticky než většina chlapců. Dospívající se více zabývají vlastní osobností. Šimičková – Čížková uvádí, že pro mnohé dospívající je příznačná citová nevyrovnanost, zvýšená dráždivost, snížená sebekontrola a sebeovládání. Výkyvy emočních stavů oscilují často z jedné extrémní polohy do druhé, např. střídání veselé a optimistické nálady na jedné straně se sklíčeností a uzavřeností na straně druhé. Zvýšená labilita má až afektivní ráz (Šimičková – Čížková et al., 2003, s. 104). Zvýšený je rovněž sebecit, zaměření na vlastní prožívání. Podle Paulíka je sebehodnocení poznamenáno řadou omylů. Hodnocení ostatních, zejména dospělých, bývá kritické. Nároky na okolí zdánlivě převyšují požadavky kladené na sebe, ale silné bývají i sebekritické tendence, i když navenek jsou někdy méně patrné (Paulík, 2004, s. 36).

Hormonální změny se projevují v psychické oblasti zvýšenou kolísavostí emočního ladění, větší labilitou a tendencí reagovat přecitlivěle i na běžné podněty. Se změnou hormonální produkce souvisí a větší dráždivost a napětí. Změna vlastních pocitů dospívajícího často překvapí. Protože není schopen vysvětlit si její příčinu, reaguje na vlastní pocity rozmrzele, jako na něco obtěžujícího. Sekundární reakcí bývá tudíž další zhoršení nálady a chování, které působí rušivě. Mnohé reakce často jen maskující pózou, zakrývající ostych v projevení citů (Havrdová, 2002, s. 44). Podle Vágnerové (2000, s. 215) je schopnost sebeovládání v tomto období dosud nezralá. I když emoční rozlady mohou být bouřlivé a intenzivní, bývají spíše krátkodobé a rychle odezní. Proměnlivost reakcí je závislé na aktuální situaci. Často je obtížné předpovídat, jestli na stejnou nebo podobnou situaci bude adolescent reagovat příště stejným nebo odlišným způsobem. Výkyvy v emocích bývají spojovány s kolísáním arousalu, tedy aktivační úrovně CNS. Intenzivní aktivitu snadno vystřídá apatie a nechuť k jakékoli činnosti. Změna emočního prožívání se navenek projevuje větší impulzivitou a nedostatkem sebeovládání. Nízká frustrační tolerance, přecitlivělost a proměnlivost nálad dospívajících se stává rušivým faktorem v mezilidských vztazích a přispívá ke vzniku konfliktů. Podle Vágnerové se tím pubescent se stává méně přijatelným a tudíž i hůře akceptovaným (Vágnerová 2000, s. 215).

Oproti klasickým popisům dospívání dokládají Kalhous s Obstem, že období dospívání není nutně bouřlivé a konfliktní. Řada novějších studií dokumentovala u většiny dospívajících vývoj probíhající bez významnějších psychologických obtíží. „Naopak, zdá se, že většina teenagerů má radost ze života a jsou sami se sebou vyrovnaní a spokojení. Převládá hrdost na nové tělesné znaky. Dospívající přijímají hodnoty svých rodičů a optimisticky se dívají na budoucnost“ (Kalhous, Obst, 2002, s. 67)

V pozadí změn prožívání na psychické úrovni je především ztráta jistoty vůči vnějšímu světu. Naivita dětského pohledu o bezpečném světě zajištěném omnipotentními (všemocnými) rodiči se v důsledku narůstající zkušenosti s realitou světa rozplývá. Proto je v období puberty subjektivně vnímaný pocit jistoty velmi důležitým faktorem zdravého rozvoje osobnosti.

Jak uvádí Vágnerová, s potřebou jistoty úzce souvisí i potřeba citové akceptace, která má v dospívání jiný charakter než v předchozích letech dětství. Obecně lze hovořit o potřebě přijatelné pozice ve světě. V této době již totiž jedinec není bezvýhradně pozitivně akceptován bez ohledu na své chování. Svou pozici si musí nějak vydobýt. V době dospívání dochází k mnoha změnám, které zvyšují pocit nejistoty dospívajícího a zpochybňují představu, že svět je bezvýhradně dobrý a bezpečný (Vágnerová 2000, s. 212).

V souvislosti s vnitřní nejistotou a napětím se hovoří o tzv. vulkanismu, tj. nevyrovnanosti a konfliktnosti, která kompenzuje a rozpouští stav vnitřní nejistoty (Řezáčová, 2009). Jedním z úkolů puberty je dosažení nové přijatelné pozice, a tím potvrzení určité jistoty.

Další změnou typickou pro období dospívání je zvýšení uzavřenosti. Pubescence je charakteristická jakousi introverzí ve smyslu nechuti projevovat svoje city navenek. Ubývá infantilní citové bezprostřednosti a otevřenosti, dospívající považuje svoje pocity za intimní součást vlastní osobnosti. Adolescent často nedává najevo, jak se skutečně cítí. Podle Vágnerové (2000, s. 216) vede tato zkušenost k postupnému uvědomění, že mezi tím, co lidé vnitřně prožívají a jak se navenek projevují, může být značný rozdíl.

S celkovou nejistotou a emoční labilitou souvisí výkyvy v sebehodnocení. Nejistota a zvýšená vulnerabilita (zranitelnost) se projeví v přecitlivělosti a vztahovačnosti na jakékoli reakce jiných lidí, které bývají často neadekvátně

interpretovány jako urážející a nepřátelské, aniž by měl komunikační partner jakýkoli zlý úmysl.

Sebeúcta je tedy poměrně labilní. Z vnitřní nejistoty pramení sklon polemizovat s názory dospělých a nepřijímat kompromisy. Komunikace s dospělými bývá nezřídka poznamenána konflikty a nedorozuměními. Rozkolísanost v sociálních citech se projeví často v krajnostech od vřelosti až po časté rozepře a konflikty (Šimíčková-Čížková, 2003, s. 108).

1.2 Změny ve vnímání vlastního těla

Období adolescence je důležitý biologický mezník. Ukončení změn tělesného dospívání započaté v pubescenci se všemi jeho důsledky (jako růst postavy, proměna proporcí, sekundární pohlavní znaky, funkce pohlavních orgánů) je významnou změnou v ontogenetickém vývoji jedince. Podle Vágnerové stimuluje tělesné zrání další změny, které úspěšně proběhnou pouze v případě, jestliže je na ně jedinec dostatečně připraven, tedy pokud má předpoklady pro rozvoj kompetencí, potřebných k uvolnění z různých sociálních vazeb, např. z vazby na rodinu jako na určující sociální skupinu (Vágnerová, 2000, s. 209).

V období adolescence tedy dochází k dokončování významných biologických změn. Řezáčová uvádí, že fyzické a pohlavní zrání předbíhá zrání psychické. Nápadně rychlý růst nastupuje dříve u děvčat, chlapci rostou později, ale déle a jsou v dospělosti vyšší. Pubescenti začínají více dbát o svůj zevnějšek (Řezáčová, 2009).

Vlastní zevnějšek je důležitou součástí identity. Zásadní proměna těla může dokonce v krajním případě stimulovat pocit ohrožení integrity vlastního já a vést ke ztrátě sebejistoty.

Tělesná proměna má zpravidla subjektivně zabarvený význam, související s představou o atraktivitě zevnějšku dospělých. Jak uvádí Vágnerová, vnímání tělesného schématu je sociálním reprezentantem vlastní osobnosti. Je první informací, kterou o jedinci sociální partner dostává. Změna dětského těla je doprovázena i změnou chování lidí, s nimiž je dospívající v kontaktu. Reakce dospělých i vrstevníků mohou být velmi rozmanité podle toho, jaký subjektivní význam pro ně tato změna má a jaké navozuje asociace. Sociální reakce na nový zevnějšek je do identity dospívajícího zcela logicky zakomponován. Jestliže však

z chování lidí, s nimiž se setkává, vyplývá, že změna má spíše negativní význam, zhorší se i jeho sebehodnocení (Vágnerová, 2000, s. 213).

Dospívající, jemuž je tělesná změna nepříjemná, se této zátěži brání, např. popíráním reality. Podle Říčana nebývá dospívání chlapců tak zatěžující jako předčasné tělesné dospívání dívek (in Vágnerová, 2000, s. 214).

Diskrepance (nesoulad) somatického a psychického vývoje se projeví v úrovni motoriky. Šimíčková–Čížková uvádí, že v hrubé motorice se projevuje přechodná neobratnost, nekoordinovanost pohybů, zvláště u chlapců. (Šimíčková–Čížková et al., s. 103).

Jsou to především dívky, které se v období dospívání zabývají svým zevnějškem více než čímkoli jiným. Jak poznamenává Vágnerová, je známou pravdou, že pochybnostmi o svém zjevu trpí i ta nejatraktivnější adolescentka. V této době už nebere své tělo jako danost, neboť si je vědoma, že by mohla vypadat i jinak (Vágnerová, 2000, s. 215). Tělesná atraktivita má svou nespornou sociální hodnotu, jedná se o jakýsi sociální kapitál. Nejedna dívka sní o kariéře modelky či herečky.

Vnímání vlastního těla, včetně vnímání jeho přitažlivosti, distorze velikosti, percepce hranic a přesnosti vnímání tělesných vjemů se označuje anglickým termínem *body image*. Dle této konstrukce je představa, jakou má člověk o vlastním těle, určována sociální zkušeností. S tím souvisí nezanedbatelná role médií; modelky, královny krásy, dívky z reklamních spotů a plakátů působí svými dokonalými proporcemi na křehkou duši adolescentek, toužících po stejně bezvadné visáži. Propagace dietních a nízkokalorických výrobků, společenská atmosféra preferující „úspěšné a dokonalé;“ to vše může na vulnerabilním psychickém terénu adolescenčních dívek působit ve směru držení drastických diet, hladovění, přejídání s následným vomitem; tedy k rozvinutí klinických příznaků onemocnění se všemi konsekvencemi. Výsledky z posledních výzkumů ukazují, že poruchy příjmu potravy ohrožují v České republice asi 1 až 6 % populace dívek a mladých žen (Macek, 1997, s. 176). Poruchy příjmu potravy se označují jako tzv. civilizační choroby, vyskytující se především v zemích s nadbytkem a dostupností potravy. S jistou mírou nadsázky je lze označit za „choroby adolescentek.“² Macek (1997) považuje poruchy příjmu

² Rozeznáváme dvě formy onemocnění, formu restriktivní, tedy mentální anorexii a formu bulimickou, mentální bulimii. Oběma typům je pak společné to, že dívky touží zůstat extrémně štíhlé (Hort et al., 2000, s. 264)

potravy za syndrom podmíněný osobnostně, sociálně a kulturně. Etiologie poruchy je tedy s největší pravděpodobností multifaktoriální. Vychází z interakce genetické predispozice a environmentálních vlivů. Dle Papežové (2004, s. 336) „*klíčovou roli hraje stres v náročném období dospívání. Ten spouští patologické jídelní chování (diety) a následné poruchy homeostázy tělesné váhy a aktivity.*“

V epidemiologické studii Krch a Drábková zjistili, že 76,5% dívek a 35,4% chlapců nebylo spokojeno se svým tělem (in Krch, 2001). V dalším výzkumu se Krch zaměřil na vztah mezi tělesnou spokojeností a kvalitou života českých adolescentů. Dotazníkové šetření mezi skupinou 1238 náhodně vybraných studentů středních škol v Praze a Českých Budějovicích (chlapci N= 604, dívky N = 634) bylo zaměřeno na životní styl. Podle odpovědi na otázku „Jste spokojen/a se svým tělem (s tím, jak vypadáte?)“ byli respondenti rozděleni do dvou skupin. 54 % respondentů uvedlo, že jsou spokojeni se svým tělem (body satisfaction, BS) a 46 % že nejsou se svým tělem spokojeni (body dissatisfaction, BD). Z celkového počtu 604 studentů jich bylo spokojeno se svým tělem 397, což představuje 65,7%. Nespokojeno bylo 207 chlapců, tj. 34,3%. U dívek bylo ze souboru 634 spokojeno 270 (42,6%), nespokojeno se svým tělem 364, tj. 57,4%. U chlapců i dívek v souboru BD pozitivně korelovala nespokojenost s tělem s přáním zhubnout, dietním chováním, častým cvičením a rostoucí frekvencí přejídání. Chlapci nespokojení se svým tělem rovněž vykazali signifikantně vyšší sklon k dietám a celkově narušené jídelní postoje a chování ve smyslu poruch příjmů potravy. Ještě mnohem výraznější byla tato tendence u dívek nespokojených se svým tělem, které navíc uváděly i výraznější sklon k bulimii. V dalším testu respondenti nespokojení se vzhledem svého těla uváděli signifikantně více somatických obtíží, měli vyšší skóre úzkosti, sociální dysfunkce a deprese než soubor adolescentů, kteří jsou se svým tělem spokojeni (Krch, 2001).

Také Paulík uvádí, že tělesným změnám je přičítán subjektivně rozdílný význam. Pro někoho jsou plně uspokojivé, pro jiného jsou zdrojem nespokojenosti a mohou se negativně promítnout i do jeho sebehodnocení. Subjektivně je důležitá reakce okolí. Ta bývá u dívek v souvislosti s jejich tělesnými změnami nápadnější. Na posuzování vlastního zevnějšku působí i aktuální všeobecný ideál krásy. Ten je nyní u dívek charakteristický důrazem na výšku a štíhlost, které však většina populace v plné míře nedosahuje (Paulík, 2004, s. 35).

1.3 Tendence k rizikovému chování

Člověk se během svého biodromálního vývoje setkává se širokým spektrem situací psychické zátěže v podobě nepřiměřených úloh, problémových, konfliktních, frustrujících situací či životních krizí (Bratská, 1997, s. 188). Období adolescence je nejen na zmíněné události, ale i na zátěž vyplývající z každodenních povinností jaksi „senzibilnější;“ přechod z dětství do dospělosti s sebou přináší kromě jiného i větší vnímavost vůči problémovým prožitkům a zážitkům a v mnoha případech i specifické reakce a způsoby vyrovnávání se se zátěží. Sexuální oblast může patřit k významným zdrojům zátěže v období adolescence.

Adolescenti patří mezi specificky ohroženou skupinou ve smyslu společensky patologických jevů (Dunovský, 1999, s. 136). Od čtrnáctého roku života nepochybně stoupá incidence životních událostí, které s sebou přinášejí intenzivní prožívání stresu (Frydenberg, 2001, s. 11). Výkonová orientace, zvýšená preference materiálních hodnot, větší tlak na vlastní rozhodování, neúspěch u druhého pohlaví nebo první sexuální selhání mohou být spouštěcími faktory nepřiměřené zátěže a implikujícího rizikového chování. Od počátku 90. let je možno zaznamenat skutečný nárůst problémového a rizikového chování adolescentů. Z možných příčin je možno uvést nižší státní a institucionální kontrolu nad chováním mládeže jakož i větší benevolenci, tolerantnost a respekt ke specifické subkultuře teenagerů po roce 1989 (Macek, 1999, s. 171). Nepřiměřeně vysoké nároky na školní výkon adolescentů a z nich plynoucí dlouhodobá zátěž může být dle Havlínové (1998, s. 58) jedním ze spolupůsobících faktorů při vzniku potíží jako přejídání, nechutenství, zvracení, bolesti hlavy, neklid nebo naopak apatie či užívání návykových látek.

Ve výzkumech provedených v roce 1995 považují respondenti ve věkovém rozmezí 15-29 let za nejzávažnější problém tvrdých drog (celkem 51% dotázaných), střídání sexuálních partnerů vnímá jako závažné 14%, hrací automaty 12 %, měkké drogy 3% a kouření 2% respondentů (Macek 1999, s. 172). Jedním z rizikových forem chování může být požívání alkoholu. V českých zemích nelze pominout vliv *alkoholu* jako jedné z nejrizikovějších „komodit“ ovlivňující budoucí život mladých lidí. Přestože podávání alkoholu osobám mladším 18 let je trestně postižitelné, udává většina adolescentů první zkušenost s jeho požitím v období mezi 9. až 11. rokem. 31% patnácti až osmnáctiletých pije alkohol alespoň jednou týdně (Macek, 1999, s. 174).

Studie, jejímž cílem bylo posoudit trendy ve vývoji léčby poruch působených alkoholem a jinými návykovými látkami za období let 1995 až 2003, zaměřená na subpopulaci adolescentů, uvádí některá zajímavá data. Tak např. podíl hospitalizací pro *problémy s alkoholem* byl ve věkové skupině 15 až 19 let relativně nízký (necele 1% celkového z počtu 11 077 hospitalizovaných v roce 2003; pouze s nepatrnými výkyvy během sledovaného období). Opačný byl vývoj v oblasti léčení poruch *působených drogami*. Podíl mladistvých registrovaných v ambulantních léčebných zařízeních se v roce 1997 zastavil na 37% z celkového počtu 7 514, v roce 2003 činil 16% z celkem 15 786 hospitalizovaných (Csémy, 2005, s. 193). I přes zmíněná vysoká až hroživá čísla z uvedených výzkumných šetření vyplývá, že počet dospívajících léčících se pro návykovou poruchu mírně klesá.

Velkým zdravotním rizikem i nezanedbatelným ekonomickým „problémem“ adolescentů je *kouření*. Macek uvádí údaje ze 70 let, podle kterých kouřilo zhruba 33% všech učňů a 14% všech středoškoláků (Macek, 1999, s. 175). Králíková (2006) udává 44% pravidelných kuřáků v populaci patnáctiletých. Alarmující je skutečnost, že v této věkové skupině je větší podíl dívek. Oblibu „běžných“ cigaret doplňuje užívání konopných drog, především THC. Po alkoholu a tabáku jsou dnes konopné drogy třetí nejčastěji užívanou skupinou návykových látek (Miovský, 2004, s. 196). Syntetické drogy a v první řadě *extáze* účinkují (nejen) v doprovodné roli při různých tanečních (techno či house) party; ne nadarmo nese označení „taneční droga.“ Pod pouličním názvem *extáze* se skrývá látka 3,4 metylendioxyamfetamin (MDMA). Její účinky jsou pro mladé lidi „atraktivní“ a dá se říci, že „korelují“ s hédonistickým (slastným, „potěšujícím“) přístupem k životu. Z biologického hlediska je pro MDMA charakteristické masivní vyplavení serotoninu (5 HT) ze synaptických zakončení. Uvolnění serotoninu účinkem MDMA vede k masivnímu zvýšení harmonizujících a stabilizačních účinků na korové zpracování informací. „*Tento akutní účinek je vnímán většinou uživatelů jako náhlá záplava zvýšené harmonie, pocitu lásky, míru, sounáležitost s okolím*“ (Páleníček, 2003, s. 104). Z uvedených neurobiologických poznatků lze odvodit „atraktivnost“ *extáze* pro adolescenty. Více než jiné návykové látky může dát zapomenout na problémy všedního dne, které jsou „rozpuštěny“ pocitem lásky, pohody, míru, bezstarostnosti, bavení se hudbou. *Extáze*, i když je označována jako „droga lásky“, má navíc antiafrodiziakální účinky (Nanoru, 2005). Její užití není tedy spojeno (tak jako např. u alkoholu) s „dobýváním“ druhého

pohlaví, které samo v sobě nese znaky „chtění,“ toužení, nýbrž spíše s náklonností v podobě objímání a sentimentality.

2 IDENTITA V OBDOBÍ ADOLESCENCE

O vývoji osobnosti se zjednodušeně říká, že zahrnuje dva navzájem spjaté aspekty – zrání a vzájemné ovlivňování jedince a prostředí (Čáp, Mareš, 2001, s. 181). Za centrum psychické struktury člověka považuje psychologie ego, vlastní já. Ego je centrem duševního života a stává se základním, vztažným rámcem v interakci s prostředím. Hodnota věcí a jevů je poměřována ve vztahu k egu, subjektivní svět jedince je egocentrický (Nakonečný, 1995, s. 53). Základem sexuální identifikace je kromě vrozených determinant i koncepce sebeobrazu jako chlapce či dívky, který se vytváří v procesu učení, a to jak učení sociálního, tak i učení kognitivního (Šulová et al., 2011, s. 72).

2.1 Vývoj osobní identity v adolescenci

Identita, tj. vědomí ceny vlastního já, hraje u člověka v období adolescence jednu z klíčových rolí a ovlivňuje další psychický vývoj jedince. Klíčovým aspektem konceptu jáství je sebeúcta nebo sebehodnocení (self-esteem). Tímto termínem se rozumí schopnost vidět sebe sama obdobně, jako vidíme druhého člověka, popsat se a ohodnotit (Křivohlavý, 2001, s. 77). Sebehodnocení vyjadřuje podstatu dynamické funkce ega. Podle G. W. Allporta (1963, s. 118, in Nakonečný, 1995, s. 130) prožívá jedinec ve vědomí já kontinuitu své identity. Kromě úcty, kterou se snaží získat od druhých, má také určitou míru sebeúcty.

Pubescent objevuje v procesu dospívání vlastní já, je obrácen spíše dovnitř, na své vlastní prožívání; hovoří se, že pubescenti introvertují. Zdánlivě paradoxně pak vyznívá skutečnost, že identita adolescenta se formuje v rámci příslušnosti ke skupině vrstevníků. Jde o rozpor jen zdánlivý; obrácení dovnitř svého nitra přináší s sebou mnoho otázek a ty zase úzkost pramenící z nejistoty „nejasných“ odpovědí. Adolescenti ale mají zároveň potřebu jasnosti, „čirých“ názorů a sklon vidět věci černobíle. K překonání nejistoty slouží právě příslušnost k referenční skupině, k partě vrstevníků s podobnými názory či zájmy. Schematicky řečeno: Identifikace na jedné straně znamená absenci vlastního úsudku a zbavuje tak jedince těžkostí spojené s neustálým rozhodováním (viz např. Lašek, 2003, s. 45), na straně druhé přináší výhodu v podobě jakéhosi kompasu, jakéhosi zakotvení, jež pomáhá orientovat se ve spletnosti světa a přináší pocit jistoty a smysluplnosti. Klíčovou roli v adekvátní

adjustaci zprostředkovává míra identifikace a hodnotová orientace skupiny, ke které adolescent přináleží; „*příslušnost ke skupině jako hlavní náplň identity je snadněji dosažitelná, ale je i ochuzující*“ (Vágnerová 2000, s. 226). Jedinci procházející v tomto období náročnou cestou poznávání reality bez pomocné berličky party - tedy ti, kteří nerezignují na vlastní názor navzdory mínění dominující většiny - mohou mít naopak problémy s vlastní identitou. Vymezování se vůči většinovému mínění může vést k ostrakizaci a ta zase k nejistotě ohledně vlastní osobnosti. Podle sdělení Čermákové (Macek, 2000 s, 177) přibývá v ambulantní psychiatrické péči specifická kategorie adolescenčních klientů, kteří zažívají ztrátu vlastní identity. Jsou charakterizováni nadprůměrným intelektem a intenzivním prožíváním. Škola a vzdělávání nenaplnují jejich představy, vnější prostředí je pro ně málo srozumitelné a zažívají informační chaos. To zpětně zvyšuje jejich úzkost. Obvykle mají ambivalentní či negativní vztah k dospělým autoritám.

Vývoj identity je spjat s „*rites de passages*,“ významnými tranzitními body lemujícími přechod z dětství do světa dospělosti (Macek 1999, s. 119). Dříve plnily tuto funkci náboženské rituály zasvěcení či iniciační obřady. V primitivnějších společnostech museli mladíci ke vstupu do světa dospělých splnit řadu náročných úkolů souvisejících s přijetím role muže. I v současných „primitivních“³ kulturách nevyvolává přechod do dospělosti takový zmatek a nejistotu, s jakou se můžeme setkat u adolescentů naší moderní společnosti. „*Zdá se například, že tam, kde existuje systém věkových tříd, spojených s konkrétními rituály ohlašujícími přechod k dospělosti, bývá obvykle snazší vyrovnat se s procesem psychosexuálního zrání*“ (Giddens, 2001, s. 54); tempo jejich dospívání je pozvolnější než u „našich“ dětí, po kterých chceme, aby v adolescenci již přestaly být dětmi a naráz vpluly do přístavu dospělosti. V moderní evropské společnosti zbylo z iniciačních obřadů velmi málo; „zasvěcovací“ úlohu plní tranzitní body jako jsou získání občanského průkazu, přechod ze základní na střední školu, v pozdějším vývoji pak zletilost spojená s právní odpovědností, přechod na vysokou školu či nástup do zaměstnání.

³ V intencích antropologického výkladu Murphyho (2004, s. 18) nepojímáme pojem primitivní v hanlivém či pejorativním významu. Vztahuje se pouze na společnosti, nikoli na lidi samotné, a vyjadřuje pouze to, „*že daná společnost nemá písmo a do značné míry postrádá rozdělení podle tříd, etnických skupin a zaměstnání a vyznačuje se jednoduchostí společenské organizace, která je často výsledkem jednoduché technologie*.“ Stejně tak Jung nespojoval ve svých dílech označení primitivní s pejorativní konotací.

2.2 Stádium sexuální identifikace

Jak uvádí Trojan (2009, s. 99), v oblasti sexuální identity mají dospívající, obzvláště chlapci, mnoho skrytých obav. Autor uvádí, že dospívající chlapci si kladou otázky po tom, jak se rozezná homosexualita, zda masturbace znamená homosexualitu apod. Podle Trojana je velmi žádoucí rozlišit, kdy jde o nepodložené obavy a kdy tyto obavy mají reálný podklad. Ve 14 letech už může chlapec velmi silně pociťovat, že inklinuje k homosexualitě.

Pohlavní identita vyjadřuje subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti či naopak rozporu s vlastním tělem, s jeho primárními a sekundárními pohlavními znaky i se sociální rolí přisuzovanou danému pohlaví. Sexuální role je pak projevem sociální identity. Na jejím utváření se podílejí jak konstituční faktory, tak zejména kulturně společenské vlivy, zprostředkované především rodinou. Ve školním věku se k rodičovskému vlivu na utváření pohlavní role připojuje i vliv vrstevnických skupin, vliv školy i médií. Součástí vývoje sexuální role v dětství je formování typických zájmů a pohlavně typických her (bojové sporty u chlapců, hra s panenkami u dívek). Vedle toho existují i společné zájmy (četba, počítačové hry). Mechanismus vývoje sexuální preference, tj. způsobu, kterým jedinec dosahuje sexuálního uspokojení a jaký objekt ho eroticky přitahuje, není plně objasněn. Základní vliv mají zřejmě hereditární, vrozené faktory. V období adolescence dochází k integraci sexuální role, sexuální preference a sexuální identity. Pro některé ne zcela jednoznačné poruchy pohlavní identity se někdy užívá název *gender dysforia*, který lze charakterizovat jako pocit subjektivně vnímané nepohody, která souvisí s neshodou mezi pohlavní identitou na jedné straně a svou pohlavní rolí a biologickým pohlavím na straně druhé. Transsexualita představuje nejvýraznější formu gender dysforie (zpracováno podle Šulová et al., s. 72 - 75).

Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize duševní poruchy a poruchy chování rozlišuje tři formy poruchy sexuální identity. *Transsexualismus* je definován žádostí žít a být akceptován jako člen opačného pohlaví, obvykle spojený s pocitem nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím a s přáním změny pohlaví prostřednictvím chirurgického zákroku a hormonální léčby. Pro *transsexualismus dvojí role* je charakteristické nošení šatů opačného pohlaví, aby se užila dočasná zkušenost členství v opačném pohlaví, ale bez přání trvalejší změny pohlaví. *Porucha pohlavní identity v dětství* se projevuje již před pubertou a je

charakterizována přetrvávající intenzivní tísň z daného pohlaví, současně s přáním být opačného pohlaví. U dítěte přetrvává zabývání se oblečením nebo činnostmi opačného pohlaví. Tato diagnóza vyžaduje hluboké narušení normální sexuální identity. Pouhé klukovské chování dívek a dívčí chování chlapců není pro tuto diagnózu dostatečné. S obdobím adolescence souvisí Porucha sexuálního vyzrávání, při níž jedinec trpí nejistotou o své pohlavní totožnosti nebo sexuální orientaci, což způsobuje úzkost nebo depresi. Nejčastěji je tomu u dospívajících, kteří si nejsou jisti, jestli jsou homosexuální, heterosexuální nebo bisexuální orientace (zpracováno podle MKN 10. revize, 1992).

2.3 Vnímání homosexuální orientace

Uvědomění si homosexuální orientace může být v období adolescence významným zdrojem zátěže, které mohou progredovat do psychických obtíží nebo skončit suicidem (viz níže).

Sexuální orientace znamená stav převažující erotické a citové preference osob daného pohlaví. U většiny jedinců všech společností se setkáváme se sexuální orientací heterosexuální, tedy náklonností k opačnému pohlaví (Šolová et al., 2011, s. 191). Pod termínem homosexualita se rozumí sexuální orientace na osoby stejného pohlaví. Jedná se o neměnný, celoživotní a nositelem nezvolený stav. Homosexuálně orientovaný jedinec je pohlavně přitahován a vzrušován osobou stejného pohlaví. Lidská sexualita a její orientace se rozprostírá od výhradně heterosexuálních lidí, přes bisexuální k vyhraněným homosexuálům (Venglářová, Brožová, 2009). Otázky spojené s preferencí sexuální orientace vyvstávají u dospívajícího jedince plnou měrou. Nejen v minulosti, kdy byla homosexualita dokonce trestným činem, ale i v dnešní době dochází v souvislosti se sexuální orientací k lidským tragédiím.

Ještě v trestním zákoníku z roku 1950 bylo homosexuální chování posuzováno jako trestné podle kapitoly VII, činy proti lidské důstojnosti, §241. Soud mohl uložit trest do jednoho roku vězení (od jednoho roku do pěti let, když partner byl mladší než osmnáct let nebo obviněný za sex poskytl úplatu). Zrušení trestnosti souhlasného homosexuálního chování přinesl až nový trestní zákoník z roku 1961. Přetrvávala však trestnost homosexuálního chování, pokud partner byl mladší než 18 let. Poslední právní změna ve vztahu k homosexuálnímu chování se uskutečnila v roce 1990 (Zákon 175/1990 Sb.). Homosexualita byla zrovnoprávněna s

heterosexualitou. Paragraf 244 byl zrušen a zákonem tolerovaná věková hranice pro homo- i heterosexuální pohlavní styk je patnáct let⁴

Jako příklad toho, že i v současné liberální době může vést homosexuální orientace u mladého člověka k tragickému vyústění, můžeme uvést mediálně prezentovanou sebevraždu čtrnáctiletého chlapce, který neunesl výsměch kvůli své homosexuální orientaci. Jak uvedla jeho teta, známá moderátorka Janečková, „chlapec byl gay, a přestože věděl, že ho celá jeho rodina miluje, trpěl nepřijetím a výsměchem společnosti.“⁵

2.4 Postoj školáků k homosexualitě

Ve výše zmíněném článku o sebevraždě se dále uvádí, že téma homofobie (odpor k homosexualitě) je na českých školách poněkud opomíjeno. Ve výzkumu organizace Člověk v tísni nazvaném Rovnost je cool z podzimu 2007 se polovina z 1 650 náctiletých respondentů přiznala, že nemá ráda homosexuály. Konkrétně 72 procent všech dotázaných chlapců, 24 procent dívek. A podle průzkumu psycholožky Pechové z Univerzity Palackého v Olomouci z roku 2008 třetina gayů zažila na střední škole útoky nebo obtěžování. V metodickém doporučení Ministerstva školství pro pedagogy v případě rizikového chování ve školním prostředí se uvádí, že „v zásadě platí, že více tolerantní k sexuálním menšinám jsou mladší věkové kategorie, nicméně období dospívání je v tomto směru odlišné, neboť právě pochybnosti a úzkosti týkající se vlastní sexuality mohou stimulovat homofobní projevy.“⁶ Posměšky a šikana spolužáků mohou vést až k tak tragickým koncům jako ve výše zmíněném případě. Prevencí je bourání stereotypů o sexuálních menšinách a výchova k toleranci.

2.5 Adolescence a pohlavní dospívání

Adolescence je i obdobím rostoucího povědomí sexuální potřeby a vývoje vlastní sexuální identity a objektivní preference (Frydenberg, Lewis, 1996, s. 224).

⁴ PROCHÁZKA, I., GRAUPNER, H. Historie právních postojů k sexualitě. [online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z <http://www.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>

⁵ Synovec Janečkové spáchal sebevraždu kvůli homofobii. Idnes.cz [online]. c8. 2. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z http://revue.idnes.cz/synovec-ester-janeckove-spachal-sebevrazdu-fev-/lidicky.aspx?c=A140208_125551_lidicky_nh

⁶ Tamtéž

Nakonečný (2011, s. 620) označuje toto období jako čas pozvolného přechodu od dětství k dospělosti a vpádu sexuality do života chlapců a děvčat. Je to období zdrojem zmatků, nejistot a hledání identity (viz výše). Tělesné změny v dospívání jsou doprovázeny zvýšenou hormonální produkcí (testosteron, hormony štítné žlázy, hormony produkované pohlavními žlázami jako jsou estrogen a progesteron), menstruací u dívek a polucí u chlapců. Začíná se rozvíjet zájem o sexualitu.

Hormonální změny přinášejí i zvýšenou emoční labilitu, úzkosti, pocity ztráty jistoty a problémy se sebezpřijetím. Adolescent má často dojem, že mu dospělí nerozumějí. Pro tuto fázi vývoje je příznačná vztahovačnost, impulzivní chování, ale i např. pocity výjimečnosti, snaha o originalitu a odlišení se. Objevují se pocity méněcennosti, které dospívající kompenzuje začleněním se do party vrstevníků. Jde o období vzdoru a odporu k autoritě, ale také první zamilovanosti a přebírání skupinové identity. Pubescenti bývají také často velmi hluční (Vagnerová, 2000).

Freud nazval období dospívání genitálním stadiem. Podle jeho názoru je typické novým oživením sexuálního pudu, na jiné úrovni než v raném dětství. Sexuální potřeby sice stále určují směřování osobnosti, ale nyní není objekt jejich potencionálního uspokojení členem rodiny, už se nejedná o incestní zaměření. Sexuální pud byl podle Freuda do období adolescence převážně autoerotický, nyní nachází sexuální objekt. Adolescent zažívá sexuální vzrušení, doprovázené sexuálním napětím (Freud, 1993, s. 245). Genitální stádium je podle Hartla v intencích psychoanalýzy charakterizováno pohlavní zralostí a schopností zaujímat odpovědné vztahy k druhému pohlaví (Hartl, 1994, s. 198).

2.6 Rozdíl v dospívání chlapců a dívek

Šimíčková – Čížková vyjmenovává rozdíly v tělesném dospívání chlapců a dívek. U dívek se první sekundární pohlavní znaky se objevují mezi 8 a 15 lety. K nejvýznamnějším hormonálním změnám patří růst mléčných žláz a první menstruace. Vytváří se zaoblenost ženské postavy ukládáním tuku v oblasti boků, hýždí a stehen. Rozšiřují se pánevní kosti a vytvářejí větší prostor pro uložení plodu v těhotenství (Šimíčková – Čížková, 2003, s. 102).

Podle Tannerova stadia vývoje prsů dochází v adolescenci k závěrečným fázím M4 (prs je dosti velký, ale morfologicky nezralý) a M5 (dvorec splývá s obrysem prsu, bradavka je erektilní). Vývoj ochlupení na hrmě (zevní pohlavní

orgán) je podobně ve fázi Ph4 (chlupy pokrývají celou hrmu, vynechávají jen zevní úhly stydkého trojúhelníku) a Ph 5 (chlupy pokrývají celou hrmu včetně velkých stydkých pysků) (in Šulová et al., 2003, s 96).

U chlapců se první sekundární pohlavní znaky se projevují mezi 9 a 11 lety. Objevuje se první ochlupení na hrudníku, břiše, zádech, hřbetech ruky, nártách. Rozšiřují se ramena a objem hrudníku. Ve srovnání s dívkami je více patrná hlasová mutace, která je způsobena rychlým růstem hrtanu. Oproti dívkám také dochází k ubývání podkožního tuku. U chlapců začíná období vytáhlosti, které je charakterizované intenzivním růstem končetin i trupu. Chlapci vyrostou až o 22 cm (Šimíčková – Čížková, 2003, s. 102). V pubertě dochází u chlapců k růstu testes (varlat) i penisu. Před zahájením puberty mají varlata objem 3 ml, během puberty se jejich objem zvětší na cílovou dospělou velikost 15 – 25 ml. Penis se postupně prodlužuje z průměrných 6,2 cm na cca 13,2 cm (7,5 – 15,5 cm) (Šulová et al., 2003, s. 98).

Psychické a fyzické dozrávání nemusí vždy probíhat stejným nebo podobným tempem, což se může projevit negativním dopadem na psychiku dospívajícího. Zvláště u některých tělesně predisponovaných dívek lze pozorovat rozdíl mezi vyvinutými sekundárními pohlavními znaky a dosud dětským myšlením. Tělesné změny mají pro dotyčnou negativní konotaci, představují něco, „*čeho by bylo lépe se zbavit, nebo to alespoň zabrzdit*“ (Vágnerová, 2000, s. 213). U chlapců se naopak akcelerovanější dospívání může promítnout do sociálního statusu v partě vrstevníků; jedinci s vyvinutější muskulaturou bývají obvykle v dominantnější pozici než chlapci s pomalejším tělesným dozráváním. „*Malý, slabý a tělesně nevyspělý chlapec má nízký sociální status a častěji se stává objektem agrese svých silnějších a vyspělejších vrstevníků*“ (Vágnerová 2000, s. 211).

Pro adolescenty má velký význam rovněž tzv. sex appeal. Tímto termínem se označuje schopnost eroticky přitahovat osoby druhého pohlaví, mít na ně erotický vliv (Hartl, 199, s. 188).

3 SPOLEČENSKÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ POSTOJE MLADISTVÝCH V OBLASTI SEXUALITY

Pojem sexualita je odvozen od latinského slova „sexus“ (secare - ořezat, dělit, krájet, sectus – rozdělený, odloučený). Tímto označením byla chápána výhradně pohlavnost (Janiš, Marková, 2007, s. 5). Původně byl tedy termín sexualita (sexus = pohlaví) redukován na projev pohlavního pudu. Současná psychologie zahrnuje pod pojem sexualita nižší a vyšší potřeby. Pojem sexuality je nadřazen pojmům pohlavnost (týká se zpravidla jen tělesné stránky sexuality) a erotika (ta se zabývá i psychologickými aspekty sexuality). Sexualita podstatně ovlivňuje psychiku a aktivitu člověka a jeho citový život. Sexualita je tedy pouze dílčí složkou celkového vývoje osobnosti a musí být vždy chápána ve vztahu k ostatním projevům osobnosti (Edelsberger et al., 2000, s. 316).

Medicínský slovník vymezuje sexualitu jako aktivitu týkající se pohlaví. Termín rovněž označuje pohlavní diferenciaci v určitém směru, mužském (samčím) nebo ženském (samičím). Diferenciace se rozlišuje genetická, morfologická a psychologická (Hugo, Vokurka, 1995, s. 390).

V biologickém úzu je lidská sexualita spojena s reprodukcí. Podstata pohlavního rozmnožování spočívá v tom, že v pohlavních orgánech biologicky dospělých jedinců (tedy i adolescentů) vznikají redukčním dělením gamety, tj. zárodečné pohlavní buňky (vajíčka a spermie). Podmínkou vzniku nového jedince je splynutí jader spermie a vajíčka v jediné jádro oplozeného vajíčka. Pokud abstrahujeme od tzv. umělého oplodnění, dochází k tomuto procesu sexuálním stykem muže a ženy. Splynutím gamet vzniká zygota, která se vyvíjí v nového jedince (Novotný, Hruška, s. 100)

V psychologii je pojem sexualita používán pro širokou oblast osobnosti, která se vztahuje k sexuálnímu chování (Janiš, Marková, 2007, s. 5). Sexualita je podle Hartla souhrn projevů lidského chování a citění vyplývající z tělesných a psychických rozdílů mezi pohlavími. Zahrnuje nejen rozdíly anatomické, hormonální a reprodukční, ale také rozdílné sociální role získané učením. Touto oblastí se zabývají tzv. gender studie. Sexualita je rovněž spojena s fyziologickým uspokojením a psychickou slastí napojenou na sexuální aktivity sblížení, vzrušení a spojení (Hartl, 1994, s. 188).

Jung uvádí, že sexualita jako prožitek zesiluje pocit identity a jednoty. Tento stav se nazývá plná harmonie a oceňuje se jako velké štěstí. S psychologickým aspektem sexuality souvisí i láska. Podle Junga láska v širokém smyslu, který nezahrnuje pouze sexualitu, její problémy a konflikty mají pro lidský život nejzákladnější význam (Jung, 1995, s. 86). To, co člověk hledá v lásce přání po důvěrném vztahu, ale rovněž i jistota a ve vztahovém rámci spolehnutí se na druhého (Poněšický, 2003, s. 97). Jak vtipně poznamenává Široký, „*kdyby bylo podstatou sexuálního uspokojení pouhé pohlavní vybití, nedocházelo by k manželským a mileneckým krizím. Jakýkoli objekt by stačil k ukojení*“ (2001, s. 393), Problém sexuality nelze simplifikovat na „odvedení nadměrného podráždění“ (tamtéž).

Souhrnně lze konstatovat, že sexualita představuje podstatu pohlavní identity (biologická stránka), psychosexuální roli (gender identita), určující chování podle odpovídajícího pohlaví. Sexuální chování pak týká vztahu mezi mužem a ženou, v němž dochází k pohlavnímu spojení (Janiš, Marková, 2007, s. 5).

3.1 Vliv vrstevnických skupin na osobnost mladistvých

V období dospívání jsou důležité názory vrstevnické skupiny a potřeba konformity s ní. Stejně tak je pro dospívajícího příznačné jeho zájem o to, jak je vnímán druhými lidmi. (Kalhous, Obst, 2002, s. 69). Dospívající hledá ve skupině vrstevníků přijetí jako partner; vrstevníci mají v jeho životě čím dál větší význam, neboť s ním sdílají podobné problémy (Čáp, Mareš, 2001, s. 234).

Trojan uvádí, že v průzkumném šetření považovali dospívající tlak kamarádů a přátel za důležitý důvod, proč nemohou počkat s pohlavním stykem do vyššího věku. Chlapci i dívky uvedli, že tlak přátel, aby zašli v sexuálních aktivitách dále než by sami chtěli, osobně pociťují. Vliv vrstevníků v době dospívání je tedy velmi silný. Dospívající touží po uznání a často nevidí jinou možnost, než „jít s davem“ (Trojan, 2009, s. 107).

Na druhou stranu lze v literatuře najít množství poznatků a výzkumných zjištění potvrzujících pozitivní význam vrstevníků jako důležité součásti adolescenční socializace. Vrstevníci jsou ochotni si pomáhat, věnovat čas a prostředky jeden druhému. Například vliv vrstevnických vztahů na zvládání zátěže naznačuje, že v optimální podobě mohou sloužit i jako zdroje podpory při konfrontaci se stresem (Medved'ová, 1997, s. 104).

Paulík (2004, s. 37) uvádí, že členství ve skupině přináší jedinci pocit sounáležitosti a podpory (což může např. stimulovat nárůst agresivity), na druhé straně však identifikace se skupinou může omezovat rozvoj individuální identity, takže je potřebné i vytváření určité nezávislosti na skupině směrem k větší samostatnosti. Podle Vágnerové si adolescent může ve vrstevnické skupině vydobýt dominantní roli s vysokou prestiží, jakou v rodině nemůže získat. Role, které pubescent získává mezi vrstevníky je do určité míry podmíněna jeho predispozicemi, schopnostmi a dovednostmi (Vágnerová, 2000, s. 245).

Podle Vágnerové (2000, s. 244) slouží vrstevnická skupina rovněž jako opora stávající identity. Je snadnější vymezit se příslušností ke skupině a získat si bez námahy snesitelný obraz sebe sama. Příslušností ke skupině snižuje individuální zodpovědnost a současně zvyšuje pocit sebevědomí, sebejistoty a moci, které by jedinec jinak nedosáhl. Mezi vrstevníky je charakteristická uniformita jak v oblékání, tak v chování a názorech. Ve vrstevnických skupinách přejímá dospívající skupinové vzory a hodnoty. Podle Šimíčkové-Čížkové (2004, s. 109) má „skupinový vliv velkou roli při vyzrávání osobnosti, neboť se posiluje sebepojetí, sebevědomí, nabírají se síly pro další střety ve společnosti.“

Projevy konformity mohou být různé, od úpravy zevnějšku až po preferovaný životní styl, jako je např. EMO. „*EMO (zkratka výrazu „emoce“ - ale z anglického „emotions“)* je americký slangový výraz označující subkulturu, která je definována punkově orientovanou módou a emo hudební stylem, teenagerskou přecitlivělostí a touhou po romantice. Její příslušníci si často libují v ponuré romantice, melancholii a důrazu na vlastní prožitky odehrávající se v jejich vnitřním světě. Někteří vyznavači jsou okouzleni temnotou, jsou fascinováni vším, co souvisí se smrtí.“⁷

Vrstevnická skupina slouží také jako zdroj sociálního učení. Dospívající ve skupině napodobují vůdce či neformální autoritu party. Adolescent si ve skupině může ověřovat zkušenosti se sebou samým, může porovnávat postoje, pocity a chování s chováním vrstevníků. V terminologii sociální psychologie lze vrstevnickou skupinu zařadit do kategorie intenzivní skupiny (intensive group). Taková skupina se zabaví sama sebou, její energie vychází z interpersonálních vazeb a s okolím má minimální kontakt (Lašek, 2003, s. 74).

Na počátku adolescence jsou vrstevnické party převážně složeny z jedinců stejného pohlaví. Časem se vyskytují koedukované skupiny, např. v rámci subskupin

⁷ EMO. cs.wikipedia. [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Emo>

jedné třídy. Děje se tak při sportu, návštěvě kina, diskotéky apod. Zde se nejčastěji navazují první kontakty vedoucí ke vzájemnému poznávání a vzniku kamarádství i prvních lásek.

Vyvíjející se názory na sexualitu jsou do značné míry modelovány právě vrstevnickou skupinou. V menších skupinách si adolescenti navzájem sdílejí své „úspěchy“ na poli vztahů s opačným pohlavím. Úspěšnější jedinci v této sféře si získávají obdiv a vyšší společenský status uvnitř vrstevnické skupiny. Příznačné je to zejména u chlapců.

Jak velkou roli hrají vrstevníci v předávání informací z oblasti sexu, přinesla data z výzkumu, který v roce 2001 provedla Šilerová mezi studenty a uční středních škol. Výzkum, kterého se zúčastnilo téměř 800 mladých lidí z celé České republiky, byl zaměřen na sexuální výchovu a komunikaci o sexualitě v rodině. Z výzkumu vyplynulo, že 81 % dospívajících získává informace o sexualitě a pohlavním a pohlavním dospívání nejčastěji od spolužáků či kamarádů (Šilerová, 2003, s. 29).

3.2 Vztahy mezi pohlavími

Sexuální vývoj probíhá u jednotlivých pohlaví odlišně. Sexuální potřeba má odlišný význam pro chlapce a odlišný význam pro dívky (Janiš, Marková, 2007, s. 13).

Nakonečný uvádí, že probuzený sexus má velký vliv na chování dospívajících; vede k intenzivní touze po sexuálním uspokojení, kterého adolescenti dosahují masturbací. V tomto období sexuálním kontaktům předcházejí první platonické lásky, které jsou důležitým činitelem citového vývoje. Ztráta porozumění s rodiči vede k vyhledávání důvěrných přátelství. *„Mnozí chlapci, zaskočení sentimentalitou z prožívání prvních lásek, se pokoušejí krýt své city vnějšími hrubostmi. Naopak ti citlivější z nich se tajně uchylují k sebevyjádření psaním básniček. Dívky se raději svěřují s důvěrnostmi svým důvěrným deníčkům. V tomto období jsou vznikající první lásky více či méně krátké epizody, v nichž se uskutečňuje vzájemné testování zájmu o druhého, touha po fyzické blízkosti první lásky, první kontakty a rozpačité sbližování“* (Nakonečný, 2011, s. 621).

Adolescentovi tedy hodně záleží na dobrém vztahu s vrstevníkem opačného pohlaví. V adolescenci objevující se zážitky zamilovanosti však bývají často neopětované. Podle Čápa a Mareše sdělovací prostředky, reklama a chování dospělých v současné společnosti prezentují sex jako velmi důležitou oblast života.

Dospívající o sexuálním životě získává v mnoha případech problematické či jednostranné informace a modely. První zkušenosti jsou často rozčarováním (Čáp, Mareš, 2001, s. 234).

Janiš ve své práci uvádí vývoj vrstevnických vztahů s přihlédnutím k sexuálním zájmům podle Langmeiera. Období adolescence se u některých méně zralých jedinců může krýt se třetí fází, u většiny se čtvrtou a pátou fází.

- **Třetí fáze - přechodné období.** Nastává orientace na jedince opačného pohlaví. Mezi svými vrstevníky prezentuje dospívající odlišné zážitky, které jsou zcela nebo zčásti vymyšlené s cílem získat lepší status ve skupině.
- **Čtvrtá fáze - heterosexuální fáze polygamní.** Dochází k nahodilým schůzkám a k prvním důvěrnostem s jedinci opačného pohlaví. Chlapci předvádějí svou fyzickou sílu, dívky naopak svůj půvab. Součástí tohoto období je flirt, koketování a v neposlední řadě i první přímé sexuální aktivity (petting, koitus).
- **Pátá fáze - etapa zamilovanosti.** Vytváří se hluboký erotický vztah k druhému pohlaví se záměrem navázat trvalejší vztah. Tato fáze se odehrává zpravidla na konci adolescence a na začátku dospělosti (Janiš, 2008, s. 62).

Jak uvádí Trojan, ve vztahu dospívajících se mohou objevit některé negativní rysy. Mnoho dívek například pociťuje nátlak od svých prvních lásek. Mohou se setkat s citovým vydíráním typu: „Kdybys mě měla ráda, udělala bys to. Každá druhá se nestydí jako ty“, apod. Velkou roli hraje důvěra v rodiče nebo v blízkou přítelkyni, zda se dívka svěří, nebo podlehne. Podobně mohou zažívat ze strany vrstevníků nepříjemnou manipulaci i chlapci v podobě siláckých vět „Tys to ještě nezkusil? Ukaž, že jsi chlap“ apod. (Trojan, 2009, s. 109).

Na webovém portálu pro teenagery krasna.cz se v souvislosti s vlivem vrstevníků můžeme v jednom článku Ernekerové dočíst: „*Cigarety, alkohol, tráva... Všechno v poslední době ovlivňuje síla kolektivu. „Ahoj, hele, včera jsme s ním vyspala, bylo to naprosto skvělý.“ Dokážu si představit, jak se cítí 14letá holka, když ji tohle řekne polovina kamarádek ze třídy...Přeci nebudu poslední panna! Budu všem pro smích! I proto možná nechá toho kluka na diskotéce zajít dál, než by sama opravdu chtěla“.*⁸ Ernekerová připojuje svůj názor, že „každá holka má a měla by mít svou hrdost. Na tu už se ale dneska zapomíná. Mladé holky, pomotané dnešní dobou, se pouští do všeho kvůli názoru společnosti. Strhnutí partou lidí jenom

⁸ ERNEKEROVÁ, D. Sex na jednu noc – nová zábava náctiletých? [online]. 27. 04. 2013 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://krasna.nova.cz/clanek/jaknakluky/sex-na-jednu-noc-nova-zabava-nactiletých.html>

proto, abychom se dostali na jejich level, je problém nejen sexu dnešních mladých dívek.“⁹

3.3 Vliv rodinného prostředí

„Dospívající jsou samozřejmě zvědaví na lásku, sex, mezilidské vztahy. Chtějí znát podrobnosti. Mají plnou hlavu starostí a zřídka si dodají odvahy je nahlas vyslovit. Často se necítí dost bezpečně, když mají o takovýchto intimních věcech hovořit s rodiči“ (Trojan, 2009, s. 105).

Otevřenost, liberální přístup nebo naopak zatajování, mlčení nebo mlžení ohledně lidské sexuality hraje ve formování názorů adolescenta na tuto oblast velmi podstatnou roli. S rozvojem internetu a dostupnosti informací v současné době nehraje zřejmě roli hlavní, neboť mladí lidé mají nepřebernou škálu možností a zdrojů (viz různé časopisy pro mladé), k poučení. Nicméně rodinné prostředí by vedle institucionální sexuální výchovy ve škole (viz níže) mělo hrát roli ve smyslu korigování či usměrňování poznatků nebo názorů.

Janiš ve své práci uvádí názory Uzla, který sexuální výchovu v rodině označuje jako široce pojatou sexuální výchovu zaměřenou na budoucí manželskou a rodičovskou roli, kde vlastní sexuální výchova je součástí přípravy na život v dospělosti (Janiš, 2008). Podle Šilerové (2003, s. 24) může mít řada rodičů nejruznější zábrany hovořit se svými dětmi o sexualitě a pohlavním dospívání. Není na tom nic neobvyklého. Lidská sexualita a její vývoj jsou velmi intimní oblastí a je provázena jistou, přirozenou mírou studu. Podle autorky by však stud neměl převážet. Rodiče by měli v zájmu svých dětí překonat bariéry.

Trojan (2009, s. 106) uvádí některá pravidla komunikace a možné otázky z intimní oblasti mezi rodiči a jejich dospívajícím dítětem:

1. Odsouhlasení základních pravidel

- Vše, co si svěříme, bude důvěrné
- Můžeš mluvit pravdu beze strachu z následků
- Pokud budeš chtít, můžeš otázku vynechat

2. Otázky dospívajících určené rodičům

- Co se ti nejvíc líbilo na dospívání? Co bylo v té době nejobtížnější?

⁹ Tamtéž

- Co z toho, co ses v dospívání naučil (a), co ti nyní pomáhá jako dospělému?
- Co je nejlepší na tom, být rodičem. A co nejtěžší?
- Jaké jsi měl pocity ohledně dívek (chlapců) v mém věku? Měl (a) jsi přítelkyni (přítele)?
- Kdy ti dovolili s ní chodit?
- Jak ses cítil (a) při fyzických změnách těla?
- Co bys na svém těle změnil (a), kdybys mohl (a)?

3. Otázky rodičů určené dospívajícím

- Co se ti na tvém věku nejvíce líbí? A co považuješ za nejtěžší?
- Co je teď v tvém životě nejdůležitější?
- Co považuješ za výhody a co za nevýhody toho, že jsi muž (žena)?
- Jaké vlastnosti hledáš u přátel?
- O čem bys se mnou chtěl (a) otevřeněji mluvit?
- Jaký máš pocit z fyzických změn svého těla?
- Co bys na svém těle změnil (a), kdyby mohl (a)?

Rodina by v tématech sexuální výchovy měla „pokrýt“ zejména oblast intimní hygieny, hygieny v době menstruace. Rodiče by měli umět zodpovědět otázky týkající se gynekologie, antikoncepce, rizik otěhotněním, interrupce, homosexuality, nezvyklých sexuálních praktik ad (Donát, Donátová, 2007).

Pro rodiče je důležité si uvědomit, že hovoří-li se svým dospívajícím potomkem o odpovědnosti a riziku sexuálních vztahů, neznamená to, že sexuální aktivity v dospívání schvalují. Rodiče by v první řadě měli znát názory svých dětí. To, že jim poskytnou informace, ještě neznamená, že je v sexuálních aktivitách podporují. Trojan uvádí, že výzkumné studie spíše ukázaly, že pokud dospívající takové informace a komunikaci odmítají, pravděpodobně se sexem již experimentují (Trojan, 2009, s. 100).

Ve výše zmíněném výzkumu Šilerové uvedla polovina respondentů, že informace a poučení v oblasti lidské sexuality získala matky, od otce tyto informace získalo 23 % respondentů (Šilerová, 2003, s. 29).

3.4 Sexuální výchova ve škole

Jedním z faktorů, který působí na formování názorů a postojů adolescenta na oblast lidské výchovy je i výuka sexuální výchovy. Škola jako instituce může korigovat některé zkreslené představy o sexualitě, které adolescenti získávají z médií nebo od vrstevníků.

Sexuální výchova na českých základních školách je rozptýlena do různých předmětů, především přírodopisu, občanské nauky a rodinné výchovy. Jednotlivé poznatky jsou rozloženy podle toho, čeho se nejvíce týkají. Biologické aspekty pohlavního dospívání, sexuality, početí, vývoje před narozením, porodu či těhotenství jsou probírány v přírodopisu, otázky týkající se partnerských a rodičovských vztahů se probírají v občanské nauce (Šilerová, 2003).

Sexuální výchova není omezena pouze na základní školu. Některá témata se objevují i v rámci středoškolské výuky. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia vymezuje cílové zaměření vzdělávací oblasti výchova ke zdraví. Vzdělávání v dané oblasti směřuje žáka k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- poznávání tělesných, duševních a sociálních potřeb i důsledků jejich naplňování či neuspokojování
- poznávání životních hodnot a formování odpovídajících postojů souvisejících se zdravím a mezilidskými vztahy
- uplatňování zdravého způsobu života a aktivní podpory zdraví, např. témata z oblasti osobní hygieny a partnerských vztahů
- zprostředkování vhledu do života dospělých a rodiny a k uplatňování zákonnosti, tolerance, respektu a pomoci jako předpokladu bezkonfliktního partnerského vztahu a rodinného života (citováno z: Trojan, 2009, s. 127)

Podle Janiše a Markové (2007, s. 3) patří sexuální výchova ke složkám výchovy, které zauímají významné místo v kultivaci dospívajícího jedince. Sexuální výchova je rovněž poučením pro rodiče, kteří si nevědí rady, jak k poučení svých dospívajících dětí v této choulostivé oblasti přistoupit.

Sexuální výchova je definována jako „*záměrná, plánovitá a dlouhodobá činnost vychovatele (učitel, rodič, vychovatel) vůči vychovávanému a v součinnosti s ním, ve které vychovávaný získává subjektivně i společensky žádoucí vědomosti,*

postoje a chování z nejšířší oblasti sexuálního chování“ (Janiš, Marková, 2007, s. 13).

V tématech sexuální výchovy se mohou objevit informace z biologie člověka (pohlavní orgány muže a ženy, těhotenství a porod), vztahů (láska, zamilovanost, partnerství, manželství), i témata čistě sexuologická jako problematika antikoncepce, sexuálních praktik, pornografie, sexuálních deviací, prostituce, pohlavně přenosných nemocí, kuplířství ad. (Donát, Donátová, 2007).

Podle Trojana (2009) výzkum ukazuje, že školní sexuální výchova může mít velký význam. Musí jí ovšem o výchovu soustavnou. Zavolat jednou za rok odborníka není dostačující. Pedagog má z dospělých nejlepší přehled o tom, co se ve třídách děje, neboť je se žáky v každodenním kontaktu. Mezi výhody sexuální výchovy patří následující:

- rozšřřřuje znalosti
- zasahuje mladé lidi dřřřve, než jsou konfrontováni se sexuálním rozhodováním
- zlepšřřuje komunikaci mezi rodiči a dítětem
- prohlubuje rozhodovací návyky
- zvyšřřuje sebevědomí mladých lidí
- pomáhá dospřřívajícím čelit předčasným či vyděračským zkušenostem
- poskytuje sexuálně aktivním mladým lidem informace, jak zabránit otěhotnění a přenosným pohlavním chorobám

Janiš (2007) uvádřři principy, na kterých by měla být sexuální výchova ve škole realizována.

- **Princip spolupřřáce rodičů a školy**

Rodiče musí být informováni o tom, že se jejich dítě účastní sexuální výchovy ve škole. Učitel vhodnou formou informuje rodiče o obsahu sexuální výchovy, použitých metodách a cíli

- **Princip začlenění sexuální výchovy do obecného projektu výchovy žáka**

Sexuální výchova představuje jednu ze složek globální výchovy, kterou je nutné začlenit do celkové koncepce kurikula.

- **Princip vědeckosti v sexuální výchově**

Všechny informace, které učitel žákovi zprostředkovává, musí odpovídat současné úrovni vědeckého poznání

- **Princip důvěry**

Podstatnou součástí sexuální výchovy jsou informace, postoje, dovednosti a chování, které se týkají intimních situací. Učitel musí u žáků vzbudit takový stupeň důvěry, aby se žáci nestyděli klást otázky a aby jeho rady vyzněly jako důvěryhodné

- **Princip koedukovanosti v sexuální výchově**

Mezi vědomostmi chlapců a dívek v oblasti lidské sexuality nemá být významnější rozdíl. Jen některá témata (např. masturbace) lze aplikovat odděleně. Koedukovaná sexuální výchova umožňuje nácvik asertivních dovedností a mravního chování v oblasti mezilidských vztahů.

- **Princip etičnosti v sexuální výchově**

Sexuální výchova vede žáka k určitému mravnímu ideálu v oblasti sexuálního chování. Z tohoto důvodu obsah sexuální výchovy obsahuje i témata sexuálního chování z hlediska společensky žádoucích mravů

- **Princip osobnosti sexuálního pedagoga**

Na každé škole musí být jmenován učitel odpovědný za sexuální výchovu na škole. Pokud je sexuální výchova koncipována jako samostatný vyučovací předmět, je odpovědný učitel pověřen vedením tohoto předmětu. Jestliže je sexuální výchova rozložena do několika předmětů, musí být jmenován odpovědný učitel, který sexuální výchovu v rámci školy koordinuje

- **Princip přiměřenosti v sexuální výchově**

Přiměřenost v sexuální výchově je chápána v z hlediska biologické, psychologické a sociální zralosti žáka. Princip přiměřenosti je realizován především v těchto rovinách práce učitele, tj. přiměřenost v rovině metod a prostředků, které učitel volí v sexuální výchově a přiměřenost v rovině obsahu a cílů sexuální výchovy (Janiš, 2007, s. 16 – 19).

Marková (2007) doplňuje následující zásady sexuální výchovy:

- **Sexuální výchova nevychází z ideálů či ideologií**, ale ze sociálně sexuální faktů. Předmanželská sexualita je v současnosti faktem sexuálního dospívání většiny chlapců a děvčat, ať už ve formě nekoitálních nebo koitálních sexuálních

aktivit. Proto například otázka ochrany zdraví by neměla být prezentovaná s ohledem na ideologické pozadí

- **Sexuální výchova nevychází ze sexuální nezkušenosti chlapců a děvčat.** Se sexuálně zkušenými adolescenty nelze zacházet jako se sexuálně nezkušenými. Problémy mezi studenty/studentkami a učiteli sexuální výchovy pramení obzvláště z toho, že se studenti necítí brát vážně
- **Sexuální výchova umožňuje chlapcům a děvčatům rozhodovat se samostatně,** jestli se přizpůsobí normám v sexuální oblasti či nikoli. Mladí lidé by měli poznat existující sexuální normy společnosti, avšak neměli by být nuceni se jim přizpůsobit. V sexuální oblasti je to obzvláště citlivé, protože možnost sladit sociální tlaky s individuálními přáními jsou zde propojené s mnoha solními normami
- **Sexuální výchova by měla být sexuálně přátelská.** Měla by umožnit překonat vnější a vnitřní bariéry (pocity viny, předsudky, mýty či tabulace)
- **Sexuální výchova je otevřená a živá.** Umožňuje autonomní myšlení cítění i chování vede k autonomii a ne k poslušnosti.
- **Sexuální výchova může být efektivní jenom v případě, když si získá důvěru mladých lidí.** Dosavadní sexuální výchova nemá v tomto bodě velkou tradici (in Janiš, Marková, 2007, s. 69-70).

Janiš ve své práci představuje švédský model, který pojímá sexuální výchovu jako přípravu na sexuální život v nejširším slova smyslu, tj. i v mimopartnerských (mimomanželských) pohlavních stycích. Po stránce obsahové je takto pojatá sexuální výchova zaměřená na antikoncepci a prevenci sexuálně přenosných emocí. Souběžně jsou obsahem této výchovy i otázky psychologické, psychosexuální a sociální v návaznosti na aktivní vlastní sexuální život. V současné době představuje toto pojetí jeden z důležitých nástrojů v systému prevence šíření nakažlivých pohlavních chorob (Janiš, 2008, s. 25).

Součástí sexuální výchovy je i výchova k partnerství a k rodičovství. Hlavním cílem této výchovy *„je připravit co nejlépe každého člena společnosti k blízkému, hlubokému a na citu založenému vztahu jedince k jedinci shodného nebo rozdílného pohlaví. Zmiňovaný vztah prochází od prvních kontaktů, přes přátelství, kamarádství*

až k intimním kontaktům. Snahou je, aby partnerský vztah přešel v určitém časovém horizontu do kvalitativně vyššího stadia – manželství“ (Janiš, 2008, s. 60).

Podle Trojana (2009) je solidní sexuální výchova zavedena asi v 5 % škol. A to v době, kdy se počty HIV pozitivních začínají v ČR zvyšovat. Trojan apeluje na rodiče, aby přesvědčili učitelský sbor svých dětí, aby jim škola se sexuální výchovou pomohla. Pokud rodiče a škola při sexuální výchově spolupracují, mají z toho dospívající užitek (Trojan, 2009, s. 120). Ve výše uvedeném výzkumu, který provedla v roce 2001 Šilerová, uvedlo 47 % respondentů, že informace o sexualitě a pohlavním dospívání získalo od učitelů.

Šulová se spolupracovníky rozlišuje tři základní skupiny koncepcí sexuální výchovy v českých školách v současnosti. První je sexuální výchova zdůrazňující *medicínský přístup*, ve kterém jsou dle jednotlivých autorů (Raboch, Pondělíčková, Mella a Brzek) akcentovány témata funkce pohlavních orgánů, menstruace, poluce, oplodnění, těhotenství, porod, chování muže a ženy k sobě, pohlavní pud, antikoncepce, sexualita a alkohol, sexuální chování, sex a zdraví nebo sex a kultura. Témata jsou vyučována v závislosti na věkových kategoriích (7 – 10 let, 11- 13 let, 14 – 16 let). Druhá koncepce zdůrazňuje *pedagogický přístup*; vychází z principů holistického, celostního přístupu ke zdraví (Kopřiva). Jedná se o přístup zacílený na vědomí souvislostí mezi zdravím tělesným, duševním, duchovním a sociálním. Důraz je kladen na aktivitu učitelů i žáků. Autor nabízí inspirační přehled témat, např.: Co pro mě znamená být zdravý? Co všechno je moje zdraví? Kdo jsem? Já a moje tělo. Když dospívám. Zdraví a nemoc. Pozor drogy ad. Třetí koncepce se označuje jako *psychologická*, za jejíž autorku se považuje Šulová. V rámci této výuky získávají žáci základní znalosti z oblasti rodiny, partnerských vztahů, rodičovství, sociální patologie. Opomíjena nejsou ani témata anatomicko-fyziologická (zpracováno dle Šulová et. al., 2011, s. 388- 390).

Bezesporu velkou roli v kvalitě výuky sexuální výchovy má osobnost učitele. Rašková provedla rozsáhlé výzkumné šetření zaměřené na připravenost učitelů k sexuální výchově. Výzkum byl proveden pomocí anonymního dotazníku doplněného testem didaktických znalostí pro učitele. Výzkumný soubor tvořili budoucí učitelé primární školy (tj. studenti v pregraduální přípravě na vysoké škole) a učitelé profesně působící v primární škole. Do výzkumu byli rovněž zapojeni žáci primární školy, kteří reprezentovali hodnotitele svých učitelů. Z mnoha výsledků zde prezentujeme odbornou připravenost. „*Výsledky pedagogického výzkumu prokázaly*

u studentů (budoucích učitelů) a učitelů bez ohledu na jejich věk velmi nízkou úroveň jejich odborných znalostí o sexuální výchově a bez rozdílu poukázaly na alarmující stav jejich odborné připravenosti“ (Rašková, 2008).

3.5 Vliv médií a sociálních sítí

Je známou skutečností, že média mají na život dospívajících velký vliv. Média spoluvytvářejí duchovní svět a hodnotovou strukturu každého člověka. Podle V. Spousty přesvědčují média děti a mládež o své nepostradatelnosti a jedinečnosti ve svých důsledcích tak posilují jejich identitu. *„Jestliže se masmédia (především počítače a internet) stávají náhražkou skutečného života, pak v případě virtuální reality, která prodlužuje lidská čidla, nahrazují skutečnost v jejím původním smyslu plně a mnohdy, zdá se, beze zbytku“ (Spousta, In Kraus et al., 2001).* Názory na „pozitivitu“ či „negativitu“ vliv médií na život adolescentů se různí. Kořa (in Jedlička et al., 2004) uvádí studii Offera, Atkinsona a dalších, kteří prováděli výzkum 6 000 mladých lidí z deseti zemí. Výsledky přinesly zjištění, že mladí lidé mají mnoho společných hodnot, postojů a pocitů o sobě samých, o vlastní rodině a přátelích. Podle jednoho z autorů Atkinsona je *„moderní teenager produktem elektronické revoluce. Tato generace teenagerů je první, která má zkušenosti se světovou kulturou a je asi první, která má reálný pocit vazby s vrstevníky na celém světě“ (in Jedlička et al., 2004).*

V oblasti sexuality se mohou dospívající na stránkách časopisů nebo webových portálů pro teenagery typu Bravo setkat s rubrikami, které se věnují předávání informací o lidské sexualitě. Plných 66 % dospívajících již v roce 2001, kdy internet ještě nebyl zdaleka rozšířen tak jako v současné době, uvedlo ve výzkumu Šilerové (2003, s. 29), že poučení o sexu získalo prostřednictvím médií. Na webovém portálu bravoweb.cz existuje rubrika Poradna a rubrika Láska a sex. V prvně jmenované se 10. března 2014 mj. objevil dotaz: *„Mám malá prsa, dá se nějak poznat, jestli vyrostou? Je mi už 15 a jsou pořád stejná. Máma je má malé, ale babi a teta celkem velké. Díky za radu.¹⁰“* Na tento dotaz reagují vrstevníci různými radami a poznámkami, které zde nebudeme publikovat. K dalším dotazům v této rubrice patřily např. jak správně líbat, zda není trapné nosit tanga, co znamená číslo 69, co znamená spálit se při sexu ad. V rubrice Láska a sex se může dospívající

¹⁰ Prsa. Bravoweb.cz . [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://www.bravoweb.cz/poradna/prsa-86558>

seznámit s tématy Moje poprvé: na lavičce, 12 otázek o pettingu, antikoncepci a sexu, Všechno o orgasmu, Jsem připravená na vztah?, Příběh lásky, Co je ovulace, Jak správně používat kondom ad.¹¹ Lze tedy konstatovat, že témata zahrnují formu informativní, poučnou zábavnou v oblasti vztahů a sexuálních praktik.

V tištěné verzi vychází například časopis Cosmopolitan. V březnovém čísle 2014 se mohou dospívající začít mj. do článků: Sex ve třech a jiné omyly žen, které se jich dopustily; 73 čerstvých sexy outfitů; Jaký je váš flirtovací styl; Sexy herci ad.¹²

Ve veřejném mínění se lze často setkat s konstatováním, že děti vidí v médiích příliš mnoho násilí a sexu. Sexuoložka Fifková v této souvislosti v roce 2005 uvedla, že ji vadí snaha některých peticí v tomto smyslu média omezit nebo cenzurovat. Její zajímavé názory si dovolíme v mírně upravené podobě reflektující téma této práce ocitovat. „Proč se na média tedy zlobit, když jen různě zrcadlí a interpretují to, co všichni důvěrně známe. To, co je naší součástí a co nás koneckonců zajímá. Je svět snad díky médiím horší a horší? Byli na sebe lidé laskavější za křížáckých válek? Milovali se spolu něžně a jemně a neexistoval sex za úplatu? Chceme-li něco zakazovat, je dobré se ptát, proč a za jakým účelem. Možná máme strach, že naše děti, vystavené přílivu obnažených pohlaví, začnou souložit ve dvanácti. Třeba se bojíme toho, že řadka číslo čtyři v přímém přenosu dětem způsobí trauma, ze kterého se po zbytek života nevzpamatují. Otázkou je, zda může zákaz a regulace v tomto smyslu něco ovlivnit. Za komunistů v médiích moc sexu ani násilí nebylo. Jak to nakonec dopadlo? V sexuálním životě nám to moc nepomohlo (například počty tehdejších interrupcí jsou toho jasným důkazem). I to málo se televize pokoušela cenzurovat a věřte, že nebyl zajímavější pořad než ten, který byl v programu označen hvězdičkou.“¹³

Relativně novým fenoménem je oblast sociálních sítí, které jsou fenoménem především mladší generace. Poskytují možnost rychlého seznámení, stejně jako riziko uveřejnění citlivých informací nebo fotografií. Je otázkou, do jaké míry si v oblasti intimity dospívající uvědomují rizika internetu. Nejde jen o prohlížení

¹¹ Láska a sex. Bravoweb.cz . [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://www.bravoweb.cz/laska-sex>

¹² Cosmopolitan, březen 2014. [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://www.bauermediapraha.cz/pro-ctenare/cosmopolitan>

¹³ FIFKOVÁ, H. Děti, sex a vliv médií. [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/deti-sex-a-vliv-medii-0lh-/domaci.aspx?c=A050330_224026_nazory_itu

pornografie, jež může při „nadužívání“ vést k určitému citovému či sexuálnímu „otupění.“ Mnohem větším rizikem je zasílání intimních fotografií. Jak uvádí Trojan, fotky zaslané současnému příteli (přítelkyni) se v budoucnu mohou stát časovanou bombou, když se jednou z velké lásky stane minulost a dojde k rozchodu (Trojan, 2009, s. 213).

Podle Šulové a spolupracovníků je vliv pornografie na mládež velmi důležitým problémem, protože v mládí se formují budoucí základní sexuální životní postoje a možné chyby ve výchově mohou v budoucnu přinášet nedozírné následky. U dětí a dospívajících hrozí ve vztahu k pornografii, která je přístupná jak v tištěné a tak zejména v elektronické podobě, riziko předčasné erotizace, právě v důsledku vlivu nových informačních technologií. Dnešní mládež dostává ve srovnání s předchozí generací mnohem více sexuálních informací, bohužel však také více dezinformací. Jak autoři dále uvádějí, dospívající jsou dnes nesporně mnohem více sexuálně angažovaní, na druhé straně však mohou být rovněž více zranitelní a vystaveni pocitům viny a výčitkám svědomí (Šulová, 2003, s. 362).

Na výše zmíněné webu určeném adolescentům krasna.cz je umístěna anketa, ve které hlasovalo 21 136 čtenářů. Anketní otázka zní: Vyspala by ses s klukem, kterého jsi ten večer poznala? 35 % účastníků ankety zvolilo odpověď „Ne, nejsem tak snadno k mání.“ 28 % zvolilo odpověď „Až k sexu by nedošlo, ale líbání a osahávání bych klidně dovolila.“ Největší počet hlasů, 38 % získala možnost „Když by se mi líbil, proč ne? Život je krátký, užívej“. Autorka článku, v němž je anketa umístěna, s velkou pravděpodobností sama ve věku adolescence, k velkému počtu těch dívek, které zvolily třetí možnost, dodává: „*Jediné plus, které bych v tom viděla, je momentální rozkoš a uspokojení. Poté se rozejdete. Najednou je z kluka dobrý borec, že spal se čtrnáctiletou na záchodech. Ale ty: Děvče je za tu, co dá všem a šíří se o ní pomluvy. Zničená a ubřečená jde domů s výčitkami, proč to udělala? Stíhají ji SMSky, zprávy na facebooku, pomluvy...Nezvládá to. Kam až to může zajít?*“¹⁴

¹⁴ ERNEKEROVÁ, D. Sex na jednu noc – nová zábava náctiletých? [online]. 27. 04. 2013 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://krasna.nova.cz/clanek/jaknakluky/sex-na-jednu-noc-nova-zabava-nactiletých.html>

4 ZDROJE INFORMACÍ, NÁZORY A ZKUŠENOSTI V OBLASTI SEXUALITY U ADOLESCENTŮ

4.1 Cíle výzkumu a hypotézy

Téma výzkumného šetření navazuje na předchozí kapitoly. Cíle výzkumu:

- Zjistit informační zdroje v oblasti sexuality
- Zmapování postojů a zkušeností v oblasti sexuálního života

V našem výzkumném šetření nás bude zajímat, jakou roli hrají jako zdroj informací rodina, škola, vrstevníci a různé druhy médií. Dále se pokusíme zjistit, zda účastníci šetření mají již za sebou sexuální zkušenost a pokud ano, v kolika letech zažili první milostný poměr a s kolika partnery. V závěru šetření se respondentů zeptáme na jejich názory a představy o sexuálním životě. Zajímá nás, jaký mají názor na předmanželský sex, na homosexualitu, na sex po krátké známosti. Rovněž chceme zjistit, jako mají představu a adekvátním počtu sexuálních partnerů během života a jak dlouho by měla trvat známost před intimním stykem.

Na základě studia odborné literatury vycházíme z několika předpokladů: Prvním předpokladem je, že v současné době budou převažujícím zdrojem informací o lidské sexualitě média, konkrétně média elektronická (internet a sociální sítě). Dále vycházíme z předpokladu, že dívky hovoří častěji a více o sexu a vztazích se svými matkami, než je tomu u chlapů a jejich otců. Dále se domníváme, že pro většinu respondentů je poučení v rámci sexuální výchovy na školách nedostatečné. Dalším výchozím předpokladem je vyšší a častější sledovanost eroticky zaměřených médií typu časopisu či webového portálu Leo u chlapců než u dívek. Naopak u dívek předpokládáme, že budou mít za sebou již větší sexuální zkušenost s více partnery. Předposledním výchozím předpokladem je odlišný názor na ochotu sexu s partnerem po krátké známosti. Předpokládáme, že v souboru chlapců se častěji objeví názor, že by se byli ochotni mít sex s dívkou, kterou poznali v ten večer, naopak dívky budou méně svolné k sexu po krátkodobé známosti. U závěrečné domněnky vycházíme z dříve provedených výzkumů, ze kterých plyne, že mladiství nemají homosexuály rádi a k homosexualitě nebudou tolerantní.

Formulace hypotéz

- **H₁ - Převažujícím zdrojem informací v souboru respondentů v oblasti lidské sexuality budou elektronická média.** Odůvodnění: Podle výzkumu Šilerové (2003, s. 29), získalo poučení 66 % dospívajících v oblasti sexu prostřednictvím médií. K ověření hypotézy budou sloužit položky dotazníku č. 1, 12, 13, 14, 15, 16, 17.
- **H₂ - Dívky budou o problematice vztahů k opačnému pohlaví a sexu častěji hovořit se svými matkami, než chlapci o stejné problematice se svými otci.** Odůvodnění: Polovina respondentů, že informace a poučení v oblasti lidské sexuality získala matky, od otce tyto informace získalo 23 % respondentů (Šilerová, 2003, s. 29). K ověření hypotézy budou sloužit položky dotazníku č. 1, 2.
- **H₃ - Pro většinu respondentů bude poučení v oblasti sexuální výchovy vnímáno jako nedostatečné.** Odůvodnění: Podle Trojana (2009) je solidní sexuální výchova zavedena asi v 5 % škol. K ověření hypotézy budou sloužit položky dotazníku č. 10, 11.
- **H₄ - Soubor chlapců vykáže vyšší sledovanost erotických časopisů (webových portálů, časopisů, TV kanálů) než soubor dívek.** Odůvodnění: U chlapců vlivem sledování erotických materiálů klesá sexuální napětí způsobené silnými vzruchy. K ověření hypotézy budou sloužit položky dotazníku č. 16.
- **H₅ - Soubor dívek vykáže větší sexuální zkušenost než soubor chlapců.** Odůvodnění: V dospívání mají dívky zájem o starší chlapce, stejně staří spolužáci je jako partneři příliš nelákají. A tak obvykle mívají první sexuální styk s partnerem zhruba o dva roky starším (Katrňák, 2011). K ověření hypotézy budou sloužit položky dotazníku č. 18.
- **H₆ - Soubor chlapců vykáže větší ochotu k intimnímu styku s opačným pohlavím po krátké známosti, než tomu bude v souboru dívek.** Odůvodnění: Mnoho dívek například pociťuje nátlak od svých prvních lásek. Mohou se setkat s citovým vydíráním od chlapců (Trojan, 2009). K ověření hypotézy budou sloužit položky dotazníku č. 20, 21.
- **H₇ - Většina respondentů vykáže netoleranci vůči homosexualitě.** Odůvodnění: Ve výzkumu organizace Člověk v tísni nazvaném Rovnost je cool z

podzimu 2007 se polovina z 1 650 náctiletých respondentů přiznala, že nemá ráda homosexuály. K ověření hypotézy budou sloužit položky dotazníku č. 23, 24

4.2 Metodika

4.2.1 Výzkumný nástroj

K získání dat byl použit nestandardizovaný dotazník, který jsme vytvořili na podkladě studia odborné literatury v teoretické části práce. Dotazník je zaměřen především na zachycení preferencí zdrojů informací v oblasti sexu, dále na sexuální zkušenosti a názory na některé oblasti lidské sexuality v období adolescence. Dotazník obsahuje 25 položek uzavřených, polouzavřených i otevřených; vedle úvodních položek (pohlaví, věk, rodina, škola, náboženské vyznání, trávení volného času) jsou uvedeny otázky zaměřené na zdroje informací o vztahu k opačnému pohlaví a sexu (položky 1 – 17), sexuální zkušenost (18 – 19) a názory na sexualitu (20 – 25).

4.2.2 Vyhodnocení dat

Data byla vyhodnocena na základě rozdělení souboru do dvou kategorií. Srovnávaly se výsledky chlapců a dívek a celkový skóre za obě pohlaví. Statistické vyhodnocení a grafické znázornění dat bylo provedeno v softwaru Microsoft Excel 2007.

4.2.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Výzkumný soubor byl složen ze studentů prvního, druhého ročníku a třetího ročníku čtyř středních škol v Jihlavě: Střední odborné školy sociální u Matky Boží v Jihlavě, Gymnázia Jana Masaryka, manažerské akademie a střední školy stavební. Dotazníky byly administrovány se souhlasem ředitelů uvedených škol. Žáci pracovali s dotazníky v rámci jedné vyhrazené vyučovací hodiny – převážně v hodině biologie. Učitelé, se kterými jsme spolupracovali, účastníkům výzkumu vysvětlili cíl a záměr výzkumného šetření. Celkem bylo administrováno 300 dotazníků, z čehož vyplněných se vrátilo 272 dotazníků. Šest dotazníků jsme vyřadili z důvodu neúplného vyplnění. Ke konečnému zpracování bylo tedy přijato 266 dotazníků. Výzkumný vzorek ($n = 266$) zahrnoval 138 chlapců (52 %) a 128 dívek (48 %). Průměrný věk dívek byl 16, 83 roků, průměrný věk chlapců byl 17, 1 roků, průměrný věk souboru činil 16, 96 roků.

Účast na výzkumu byla dobrovolná. Studenti byli poučeni o způsobu práce s dotazníky, cílech výzkumu i následném zpracování a využití získaných dat.

Tab. 1: Základní informace o výzkumném souboru

Střední školy v Jihlavě	Rozdané dotazníky	Odevzdané dotazníky	Dotazníky ke zpracování
Střední odborná škola sociální	120	111	110
Gymnázium	60	56	54
Manažerská akademie	60	54	52
Střední škola stavební	60	51	50
Celkem	300	275	266

4.3 Výsledky a analýza dat

Obecná otázka

- **S kým sdílíš domácnost**

Tab. 2: Rodinné zázemí respondentů

Rodinné prostředí respondentů:				
	úplná oba rodiče	neúplná žije s matkou	neúplná žije s otcem	žije s jiným zákonným zástupcem
chlapci (n= 138)	118	18	2	0
dívky (n=128)	104	22	1	1
celkem (n=266)	222	40	3	1

Převážná část respondentů výzkumu žije v úplné rodině. Z celkového počtu 266 respondentů žije v neúplné rodině 20 chlapců a 24 dívek. Jedna dívka uvedla, že žije v domácnosti s přítelem. V úplné rodině s oběma rodiči tedy žije 222 respondentů, 118 chlapců a 104 dívek.

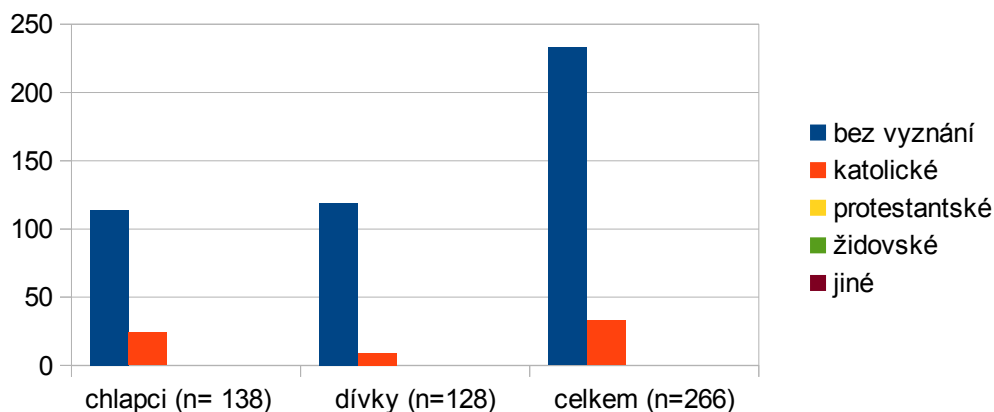
Obecná otázka

- **Náboženské vyznání rodiny**

Tab. 3: Náboženské vyznání rodiny

	bez vyznání	katolické	protestantské	židovské	jiné
chlapci (n= 138)	114	24	0	0	0
dívky (n=128)	119	9	0	0	0
celkem (n=266)	233	33	0	0	0

Graf 1: Náboženské vyznání rodičů

Odras české ateistické společnosti se odráží i v našem výzkumném souboru. 24 dívek a 9 chlapců (n = 33; 12 %) uvedlo, že jejich rodiče jsou praktikující katolíci.

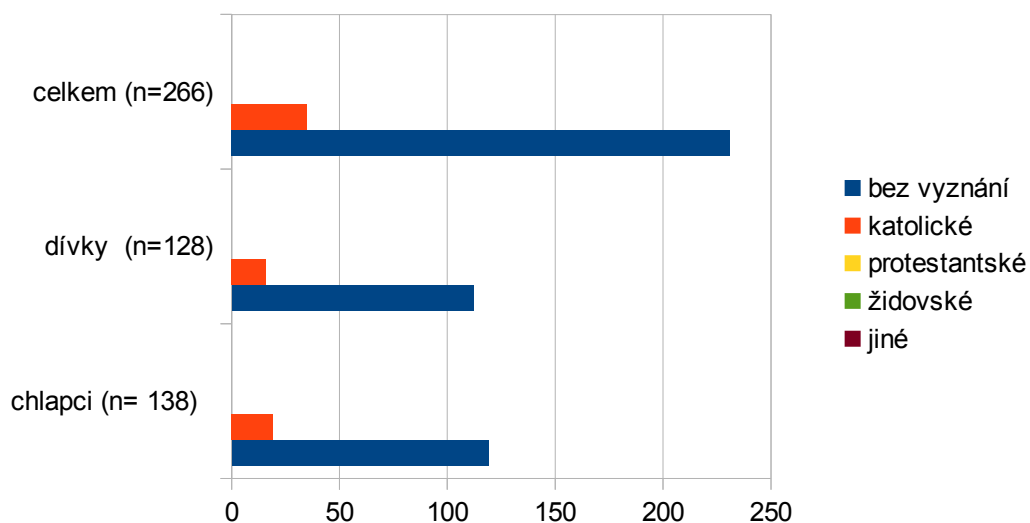
Obecná otázka

▪ Osobní náboženské vyznání

Tab. 4: Osobní náboženské vyznání

	bez vyznání	katolické	protestantské	židovské	jiné
chlapci (n= 138)	119	19	0	0	0
dívky (n=128)	112	16	0	0	0
celkem (n=266)	231	35	0	0	0

Graf 2: Osobní náboženské vyznání

Náboženské vyznání samotných respondentů v podstatě kopíruje rodinný stav. Ke katolickému vyznání se přihlásilo 35 respondentů, což představuje 13 % souboru. K jinému náboženství se nepřihlásil žádný respondent.

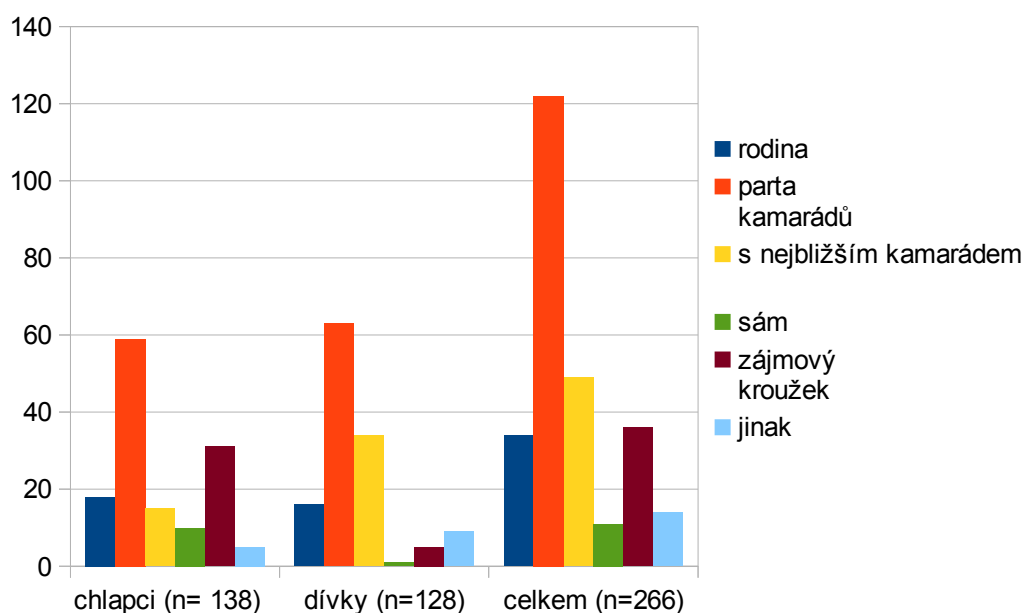
Obecná otázka

▪ Trávení volného času

Tab. 5: Převažující trávení volného času

	rodina	parta kamarádů	s nejbližším kamarádem	sám	zájmový kroužek	jinak
chlapci (n= 138)	18	59	15	10	31	5
dívky (n=128)	16	63	34	1	5	9
celkem (n=266)	34	122	49	11	36	14

Graf 3: Trávení volného času respondentů

Poslední obecnou otázkou dotazníku byla položka týkající se převažujícího trávení volného času. Nepřekvapí, že největší počet respondentů (n=122) tráví svůj čas převážně s partou kamarádů. Rozdíl mezi pohlavími se vykázal v zájmovém kroužku; v souboru chlapců tráví převážně volný čas v zájmovém kroužku 22 % respondentů, zatímco u dívek jsou to pouhá 4 %. Také výrazně větší počet chlapců označil možnost, že volný čas tráví převážně sám. V položce jinak se chlapců objevili u hochů „sport“ nebo „PC“, v případě dívek „s přítelem“

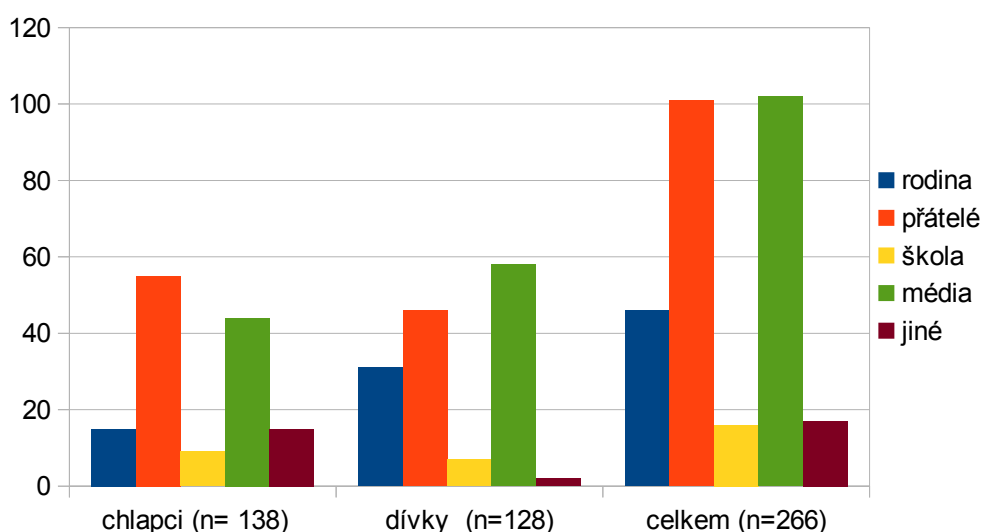
Položka č. 1

- **Odkud nejčastěji čerpáš informace z oblasti sexuálního života?**

Tab. 6: Převažující zdroje informací z oblasti sexuálního života

	rodina	přátelé	škola	média	jiné
chlapci (n= 138)	15	55	9	44	15
dívky (n=128)	31	46	7	58	2
celkem (n=266)	46	101	16	102	17

Graf 4: Převažující zdroje informací z oblasti sexuálního života

První otázka zaměřená přímo na získání přehledu o zdrojích informací z oblasti sexuálního života zněla, ze kterého zdroje respondenti převážně získávají informace. Dívky na rozdíl od chlapců uvedly v několika případech více možností. Nejčastějším zdrojem jsou přátelé (n = 101) a média (n = 102). Přátele jako nejčastější zdroj informací uvedlo 40 % chlapců 32 % dívek, v případě médií byl poměr 32 % chlapců a 40 % dívek. Významnější rozdíl mezi pohlavími se prokázal v položce rodina; rodinné prostředí je převažujícím zdrojem informací pro 11 % hochů (n=15), zatímco v případě dívek se jedná o 22 % (n=31).

V doplňující možnosti jiné se v souboru hochů objevili odpovědi „ze zkušenosti“, „internet“, v souboru dívek „partner + jiné: média.“

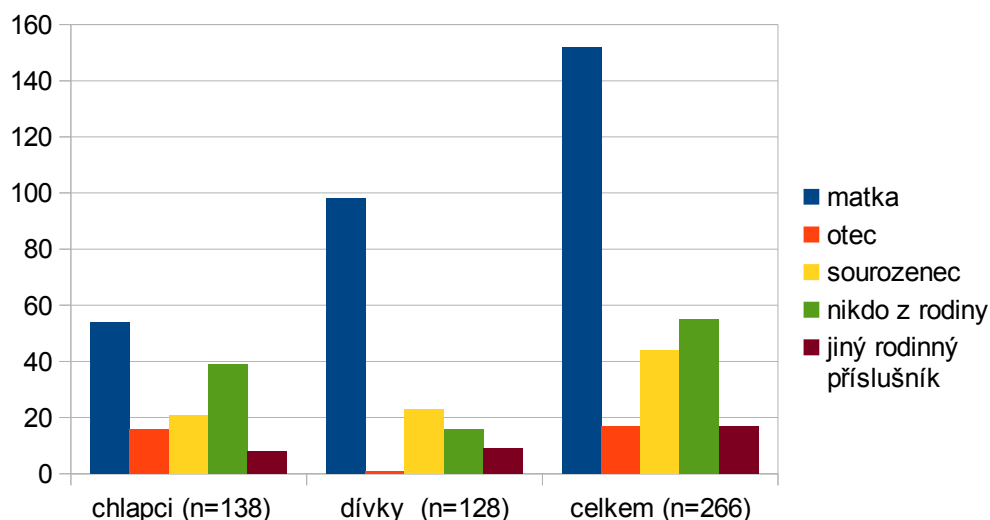
Položka č. 2

- **O vztazích k opačnému pohlaví a sexu s Tebou v rodině nejvíce hovoří**

Tab. 7: Zdroje informací z oblasti sexuálního života v rodině

	matka	otec	sourozenec	nikdo z rodiny	jiný rodinný příslušník
chlapci (n=138)	54	16	21	39	8
dívky (n=128)	98	1	23	16	9
celkem (n=266)	152	17	44	55	17

Graf 5: Zdroje informací z oblasti sexuálního života v rodině

I v této položce dívky na rozdíl od chlapců uvedly v několika případech více možností. Nepřekvapí, že pro 98 dívek (67%) je matka významným zdrojem informací. Tuto variantu uvedlo rovněž relativně velký počet hochů (n = 54; 39 %). Významnější rozdíl mezi oběma soubory se ukázal v možnosti nikdo z rodiny (28 % hochů vs. 11 % dívek). Zdá se, že čeští otcové nehrají jakožto zdroj poučení v oblasti vztahů a sexu pro své dospívající potomky významnější roli. Větší roli než otcové hrají dokonce sourozenci a jiní rodinní příslušníci.

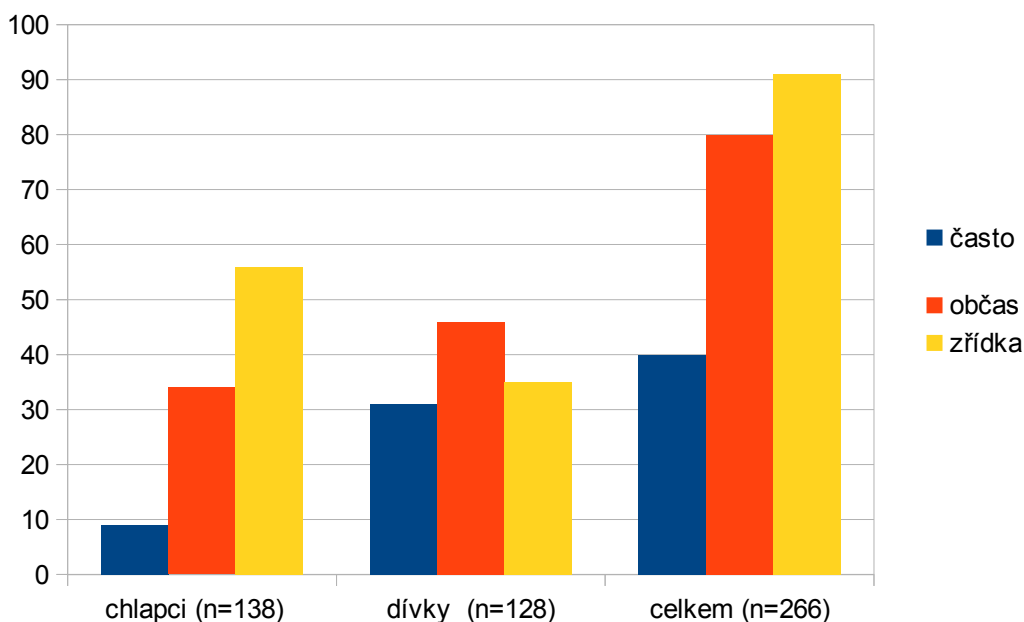
Položka č. 3

- Pokud s Tebou někdo z rodiny o vztazích a sexu hovoří, jak často?

Tab. 8: Frekvence hovorů o vztazích a sexu v rodině

	často	občas	zřídka
chlapci (n=138)	9	34	56
dívky (n=128)	31	46	35
celkem (n=266)	40	80	91

Graf 6: Frekvence hovorů o vztazích a sexu v rodině

Z tabulky 8 a grafu 6 vyplývá rozdíl mezi soubory chlapců a dívek co se týká frekvence hovorů o vztazích a sexuální problematice. Variantu „často“ (minimálně jednou týdně) volilo 28 % těch dívek, se kterými rodiče o této problematice hovoří. V případě hochů se tato možnost objevila v 9% takovýchto případů. Převažující četností v obou souborech se ukázala možnost „občas“, tj. minimálně jednou za měsíc.

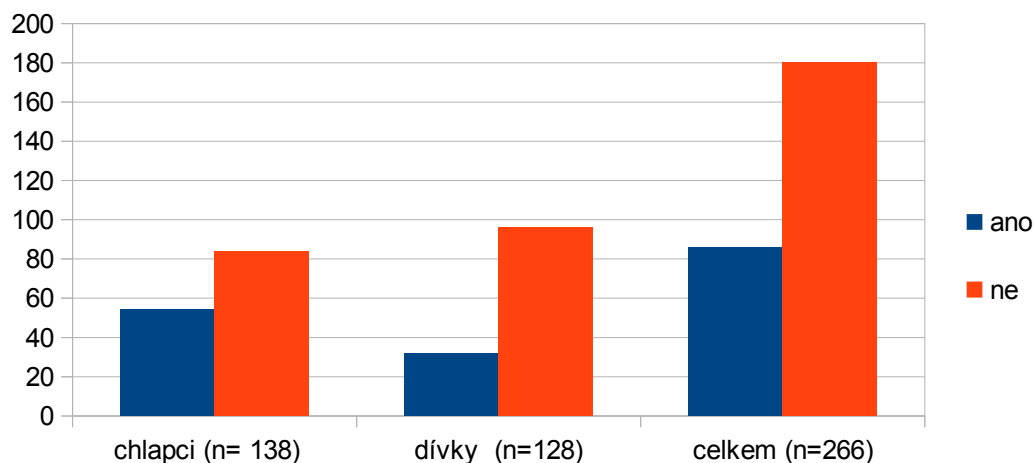
Položka č. 4

- **Jsou některá témata, o kterých se Ty nebo rodiče vyloženě stydí hovořit?**

Tab. 9: Odpověď, zda existují témata v sex. oblasti, o kterých se nehovoří

	ano	ne
chlapci (n= 138)	54	84
dívky (n=128)	32	96
celkem (n=266)	86	180

Graf 7 : Existence témat v sexuální oblasti, o kterých se nehovoří

Ve čtvrté položce jsme se účastníků výzkumu zeptali, zda existují témata, o kterých se oni nebo rodiče stydí hovořit. Možnost „ano“ zvolilo 25 % dívek a 39 % hochů. Respondenti měli možnost uvést konkrétní témata, o kterých se rodiče nebo oni sami stydí hovořit. V souboru hochů se objevily odpovědi: „*Příliš osobní a intimní problémy*“; „*Sexuální.*“ V dotaznicích dívek, které ve všech doplňujících položkách byly sdílnější než chlapci, byly zapsány následující výroky: „*Podrobnosti, co kdy proběhlo a s kým*“; „*Kluci*“; „*Kluci ad.*“; „*Všechno možné, rodičů se bojím*“; „*Sex - protože nechápou, že i mi mladí chceme víc, než se jen učit*“; „*Jejich sexuální život*“; „*Sexuální praktiky, sex obecně*“; „*Podrobnosti o sexu*“; „*Sex, antikoncepce, ochrana, apod.*“

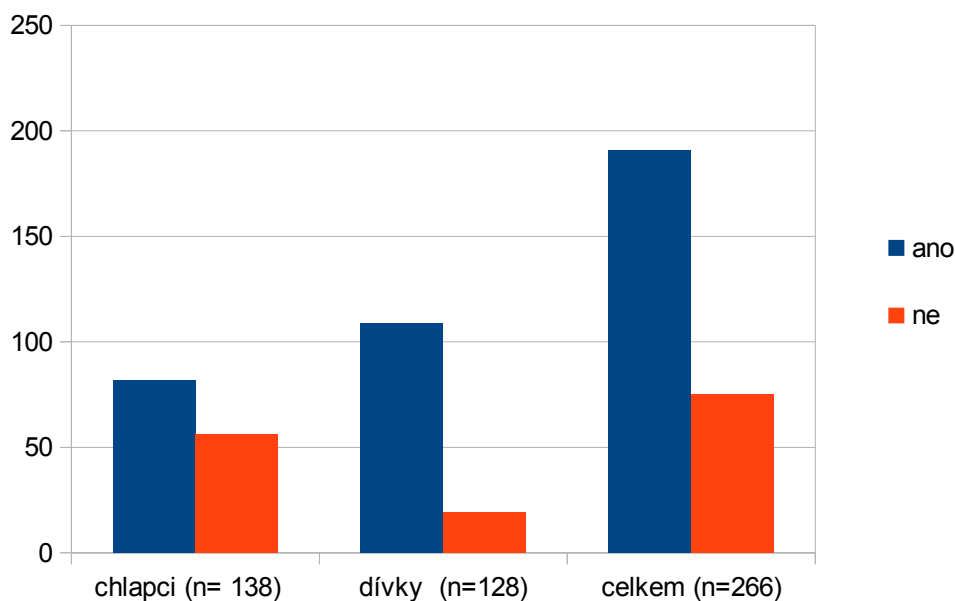
Položka č. 5

- **Hovoříš s přáteli o milostných vztazích včetně sexuální stránky?**

Tab. 10: *Hovory o milostných vztazích a sex. tématicke s přáteli*

	ano	ne
chlapci (n= 138)	82	56
dívky (n=128)	109	19
celkem (n=266)	191	75

Graf 8: Hovory o milostných vztazích a sex. tématice s přáteli

V následující položce jsme se chtěli dozvědět, zda respondenti hovoří o vztazích a sexu se svými přáteli. Kladnou odpověď uvedlo 59 % (n = 82) a plných 85 % (n= 109) dívek. O této problematice s přáteli nehovoří 56 hochů (41 %) a 19 dívek (15 %).

Položka č. 6

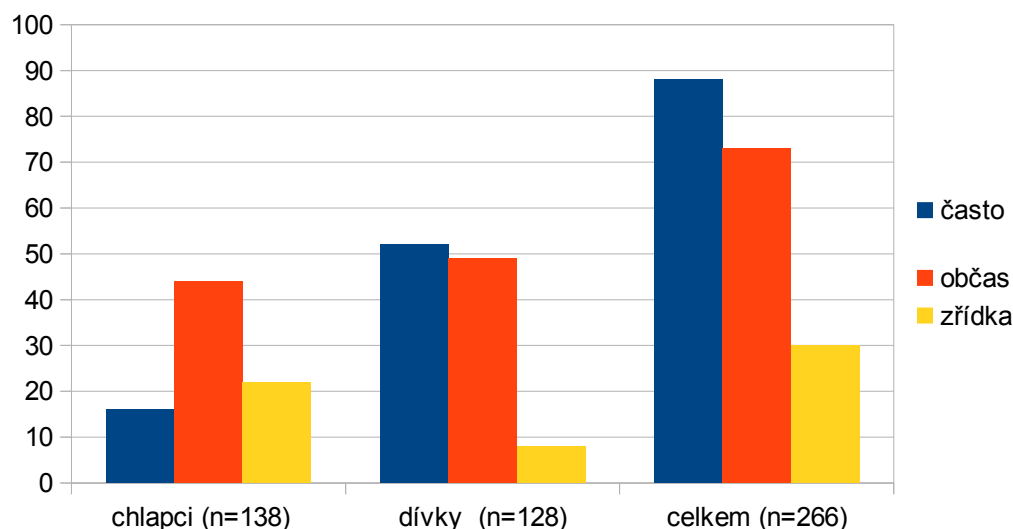
▪ Pokud ano, jak často s přáteli o vztazích a sexu hovoříš?

Respondenti, kteří v předchozí položce uvedli, že o vztazích a sexu s přáteli hovoří, činí tak převážně občas, tj. jednou měsíčně (54 % chlapců a 45 % děvčat). Významný rozdíl se mezi oběma soubory vykázal ve variantách „často“ (tj. min. jednou týdně) a „zřídka“.

Tab. 11: Frekvence hovorů o sex. oblasti s přáteli

	často	Občas	zřídka
chlapci (n=138)	16	44	22
dívky (n=128)	52	49	8
celkem (n=266)	88	73	30

Graf 9: Frekvence hovorů o sex. oblasti s přáteli

Plných 48 % (z těch děvčat, které se svými přítelkyněmi o vztazích a sexu hovoří) uvedlo, že na toto téma přijde řeč často, zatímco v tom samém souboru hochů je to pouhých 19 %.

Položka č. 7

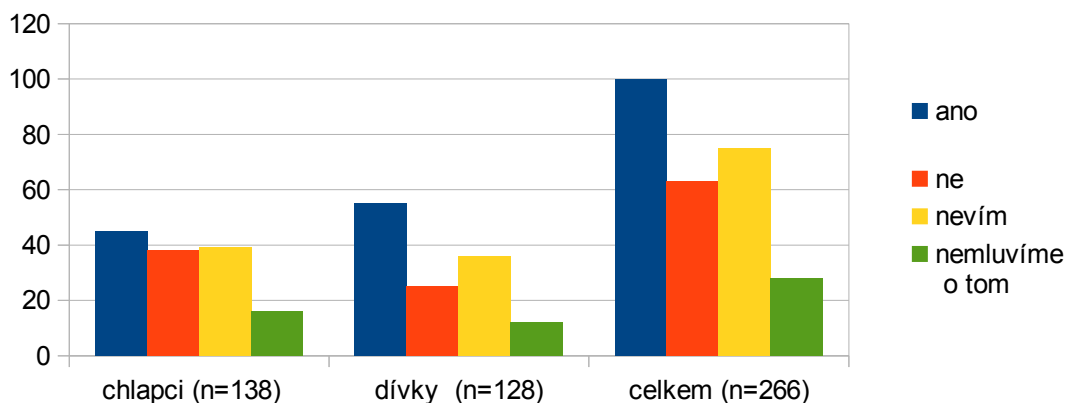
- **Máš podobné zkušenosti v oblasti sexuálních vztahů jak tvoji nejbližší přátelé?**

Tab. 12: Podobné zkušenosti v oblasti sex. vztahů jako přátelé

	ano	ne	nevím	nemluvíme o tom
chlapci (n=138)	45	38	39	16
dívky (n=128)	55	25	36	12
celkem (n=266)	100	63	75	28

Položka číslo 7 cílila na zjištění, zda respondenti dokážou porovnat své dosavadní sexuální zkušenosti se zkušenostmi svých kamarádů – čili, zda si tyto zkušenosti sdílejí. V souboru dívek označilo možnost „ano“ 43 % účastnic výzkumu (n= 55), v souboru chlapců tuto možnost označilo 33 % respondentů. Téměř třetina respondentů obou souborů (shodně 28 %) preferovala variantu „nevím“. Možnost „ne“ zvolilo 20 % dívek (n= 25) oproti 27 % chlapců (n=38).

Graf 10: Podobné zkušenosti v oblasti sex. vztahů jako přátelé

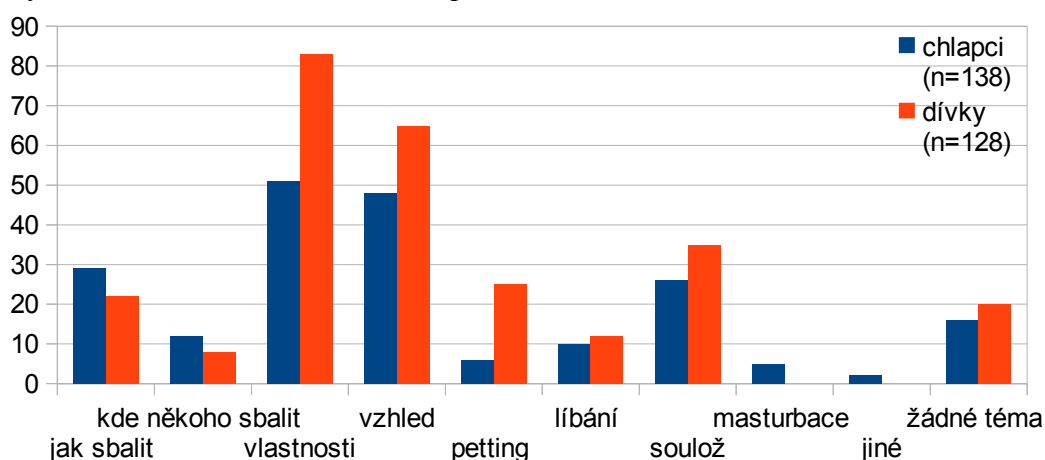
Položka č. 8

- **Můžeš uvést nejčastější témata rozhovoru o vztazích nebo sexu?**

Tab. 13: Témata rozhovorů o sexu s přáteli

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	Celkem (n=266)
jak sbalit kluka/holku	29	22	51
kde nejlépe někoho sbalit	12	8	20
vlastnosti kluka/holky	51	83	134
vzhled kluka/holky	48	65	113
petting	6	25	31
líbání	10	12	32
soulož	26	35	61
masturbace	5	0	5
jiné	2	0	2
žádné téma	16	20	36

Graf 11: Témata rozhovorů o sexu s přáteli

Tabulka 13 společně s grafem 11 ukazují, jaká témata dominují v rozhovorech s přáteli v oblasti vztahů a sexu. Někteří respondenti označili více možností. V obou souborech převažovali témata vlastnosti a vzhled opačného pohlaví. V případě chlapců se možnost „vzhled dívky“ objevila 48x, v souboru dívek se možnost „vzhled chlapce“ objevila v 65 případech. Možná trochu překvapivé je zjištění, že více než vzhled se diskutují vlastnosti případného partnera (v souboru chlapců 51x, v souboru dívek 83x). Mezi méně často diskutovaná témata v obou souborech patří jak někoho sbalit, kde ho sbalit, líbání a soulož. Významnější rozdíl mezi oběma soubory se vykázal v tématu petting; toto téma uvedlo 25 dívek oproti 6 chlapcům. V možnosti jiné se u hochů objevila doplňující varianta „sadosochismus“

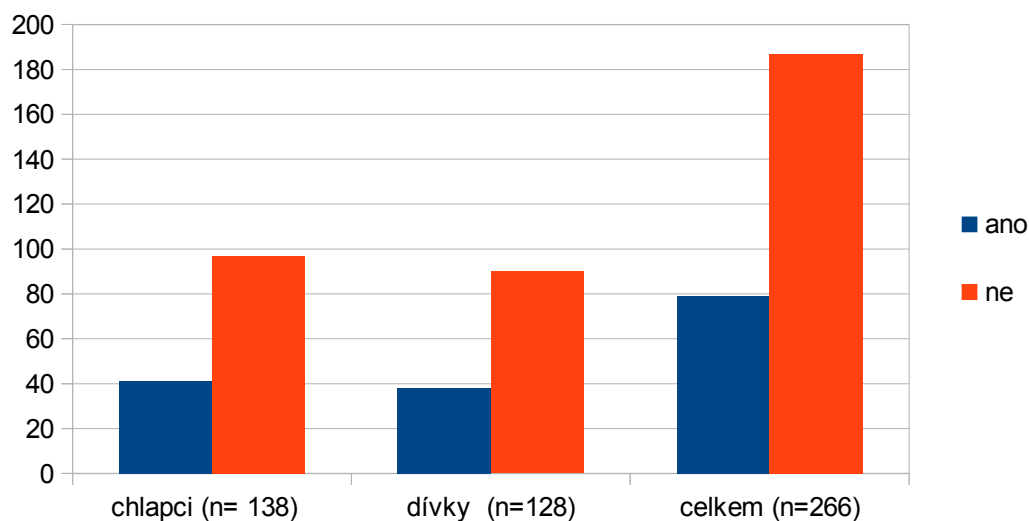
Položka č. 9

- **Existují témata, o kterých se stydíš s přáteli hovořit?**

Tab. 14: Zda existují témata, o kterých se s přáteli stydí hovořit

	ano	ne
chlapci (n= 138)	41	97
dívky (n=128)	38	90
celkem (n=266)	79	187

Graf 12: Existence témat, o kterých se respondenti s přáteli stydí hovořit

70 % chlapců (n = 97) a stejné procentuální množství dívek (n= 90) uvedlo, že v jejich případě se nevyskytují témata z oblasti partnerství a sexu, o kterých by se svými přáteli styděli hovořit. V doplňujících odpovědích těchto respondentů (chlapců), kteří volili možnost „ano“ se objevila témata, o kterých se s přáteli stydí hovořit: „Příliš osobní a intimní věci“; „Intimní záležitosti.“ Dívky doplnily následující výroky: „Mé zkušenosti“; „Sex–podrobnosti“; „Masturbace“(2x).

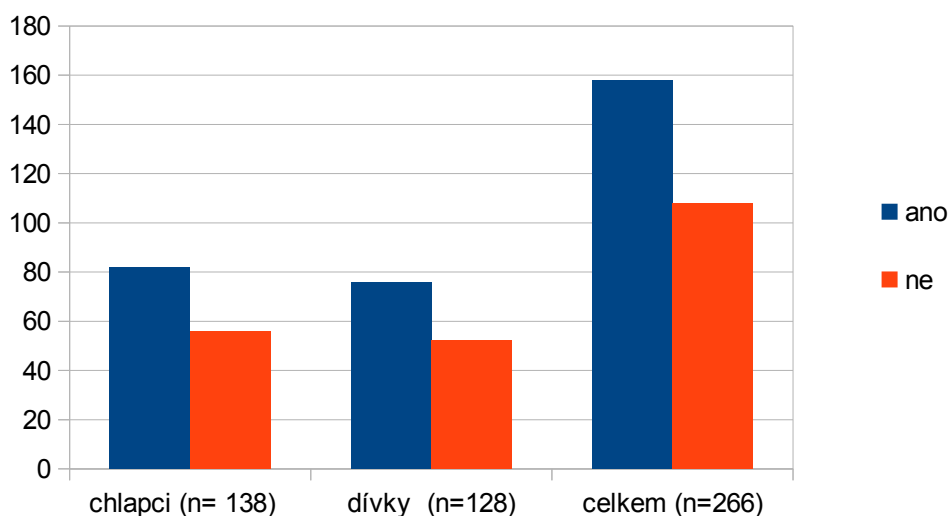
Položka č. 10

- **Je poučení v oblasti vztahů a sexu ve škole podle tebe dostatečné?**

Tab. 15: Adekvátnost poučení v oblasti sexuálních vztahů ve škole

	ano	ne
chlapci (n= 138)	82	56
dívky (n=128)	76	52
celkem (n=266)	158	108

Graf 13: Adekvátnost poučení v oblasti sexuálních vztahů ve škole

Položky 10 a 11 byly namířeny na zjištění názoru na sexuální výchovu ve škole. Výsledná zjištění prezentují tabulky 15 a 16 společně s grafy. 59 % dívek (n = 76) a rovněž 59 % chlapců (n=82) hodnotí poučení ve škole v oblasti partnerských vztahů a sexu jako dostatečné. Někteří z respondentů (chlapců), kteří vyslovili opačný názor, uvedli v doplňující odpovědi např.: „Nedozvím se ani základ věci“; „Více dopodrobna“; „Nic neříkají, nikdo o tom nemluví.“ V dotaznicích dívek se byly dopsány následující názory: „Skoro nic jsem se nedozvěděla“; „Nic jsem se

nedozvěděla“; „Ne, styděj se“; „Neučíme se o tom, většinou učitelé přeskakují sexuální výchovu“; „Protože se o tom nebavíme“; „Ne: Nejsme dostatečně připraveni a pak se stane to, že nám praskne kondom“; „Ne: Jsou moc struční a slušní“; „Ne: Myslím, že jde o naprosto běžnou věc, ale lidé se o ní většinou stydí hovořit“; „Nepamatuji si, že bychom někdy měli sexuální výchovu“; „Nekonkrétní“.

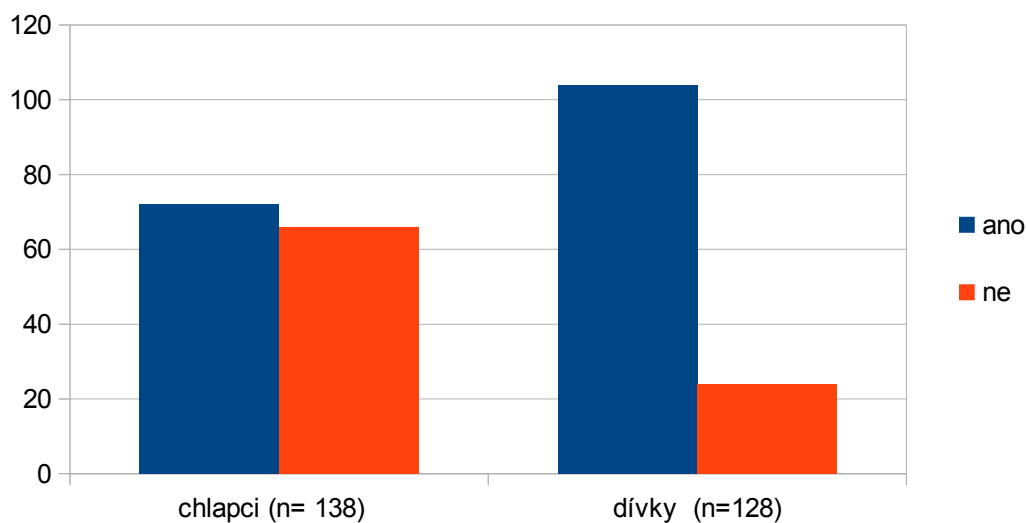
Položka č. 11

- **Zajímá tě, když se ve škole probírají témata sexuální výchovy**

Tab. 16: Zájem o témata sexuální výchovy ve škole

	ano	ne
chlapci (n= 138)	72	66
dívky (n=128)	104	24
celkem (n=266)	176	90

Graf 14: Zájem o témata sexuální výchovy ve škole

Zájem o sexuální výchovu ze strany respondentů je až překvapivě vysoký, zejména ze strany dívek. V dívčím souboru zvolilo možnost „ano“ 81 % respondentek (n=104), v souboru chlapců vyjádřilo zájem o uvedená 52 % respondentů (n=72). V doplňující otázce, v níž jsme se zeptali, jaká témata by respondenti uvítali, se objevily kupříkladu odpovědi: „Všechny“; „Polohy“; „Následky nerozvážného chování“ (chlapci). „Nevím“; „Všechna“ „Soulož, všechny“; „Přenosné nemoci“; „Pohlavní nemoci“; „Ano: nejvíc: pohlavní styk,

orgasmus“; „Ano: ochrana, polohy“; „Ochrana proti onemocnění pohlavními chorobami“ (dívky).

Položka č. 12

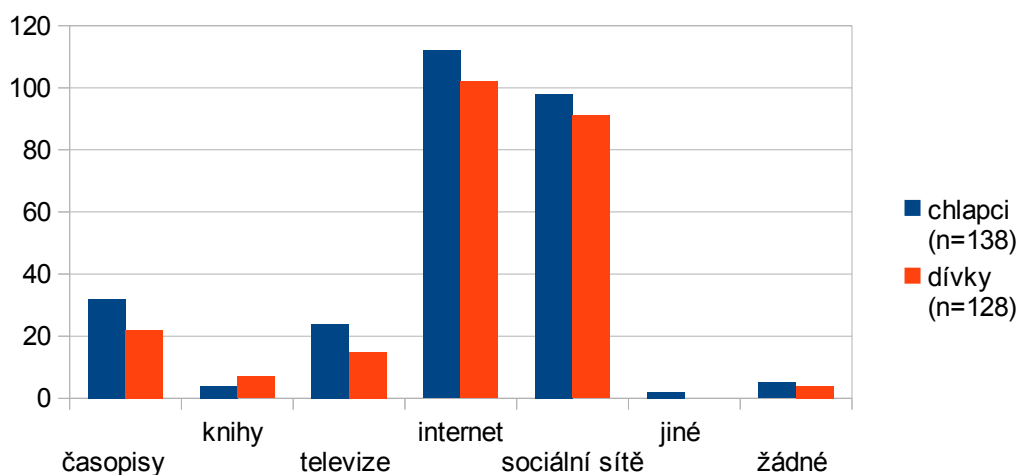
▪ Z kterých médií čerpáš nejčastěji informace o vztazích a sexu

Položky 12 až 17 byly zaměřeny na média jakožto zdrojů informací v oblasti partnerských vztahů a sexu. V těchto položkách opět někteří respondenti označili více než jednu variantu. Tabulka 17 společně s grafem 15 představují preference odpovědí na otázku, z kterých médií čerpají respondenti **převážně** informace o partnerských vztazích a sexu.

Tab. 17: Typ média poskytujícího nejčastěji informace o vztazích sexu

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	celkem (n=266)
časopisy	32	22	54
knihy	4	7	11
televize	24	15	39
internet	112	102	214
sociální sítě	98	91	189
jiné	2	0	2
žádné	5	4	9

Graf 15: Typ média poskytujícího nejčastěji informace o vztazích sexu

Z tabulky a grafu je patrné, že jednoznačně dominuje dvojice internet (v souboru chlapců byl označen 112 x, v souboru dívek 102x) a sociální sítě (chlapci 98x, dívky 91x). Zdá se, že kniha nezadržitelně přestává u mladých lidí plnit funkci

zdroje informací a poučení. Časopisy a televize jakožto převažující typ média jsou podle všeho u mladé generace na ústupu, nebo přinejmenším nehrají dominantní roli.

Položka č. 13

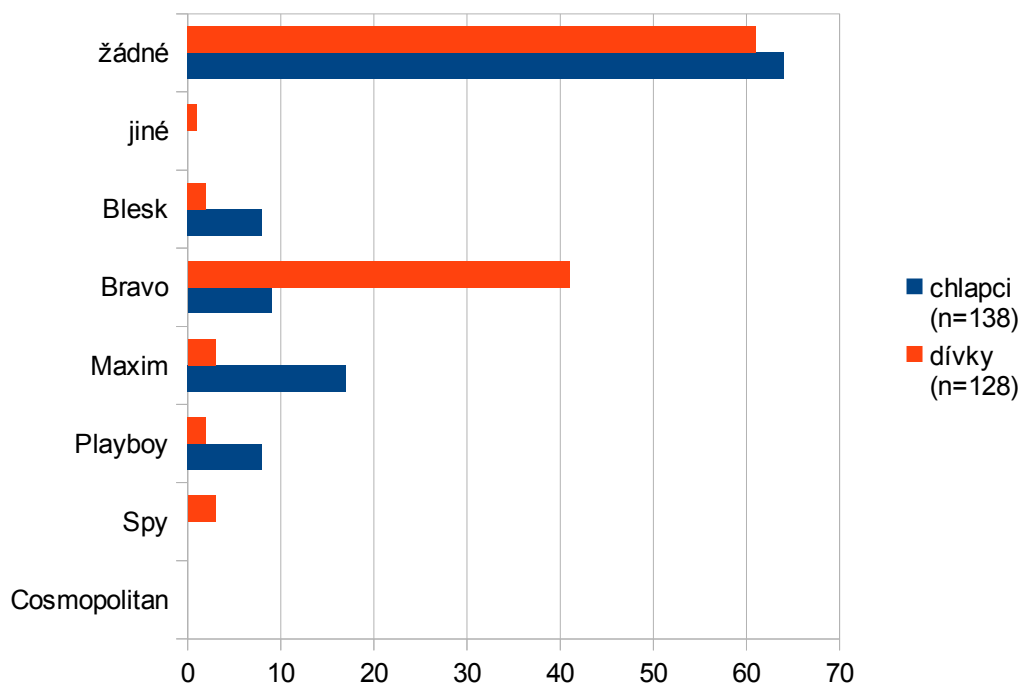
▪ **Které tiskoviny Ti přináší zajímavé informace v oblasti vztahů a sexuálního života?**

Pokud respondenti sáhnou po časopisu, aby se něco dozvěděli o partnerském životě či sexu, preferují v případě hochů Maxim, v případě dívek Bravo.

Tab. 18: Preference tištěného média poskytujícího informace o sex. oblasti

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	celkem (n=266)
Cosmopolitan	0	0	0
Spy	0	3	3
Playboy	8	2	10
Maxim	17	3	20
Bravo	9	41	50
Blesk	8	2	10
jiné	0	1	1
žádné	64	61	125

Graf 16: Preference tištěného média poskytujícího informace o sex. oblasti

Z tabulky 18 a grafu 16 je však patrné, že respondenti obojího pohlaví nejčastěji volili variantu „žádné“. Jedna dívka uvedla časopis pro ženy Joy.

Položka č. 14

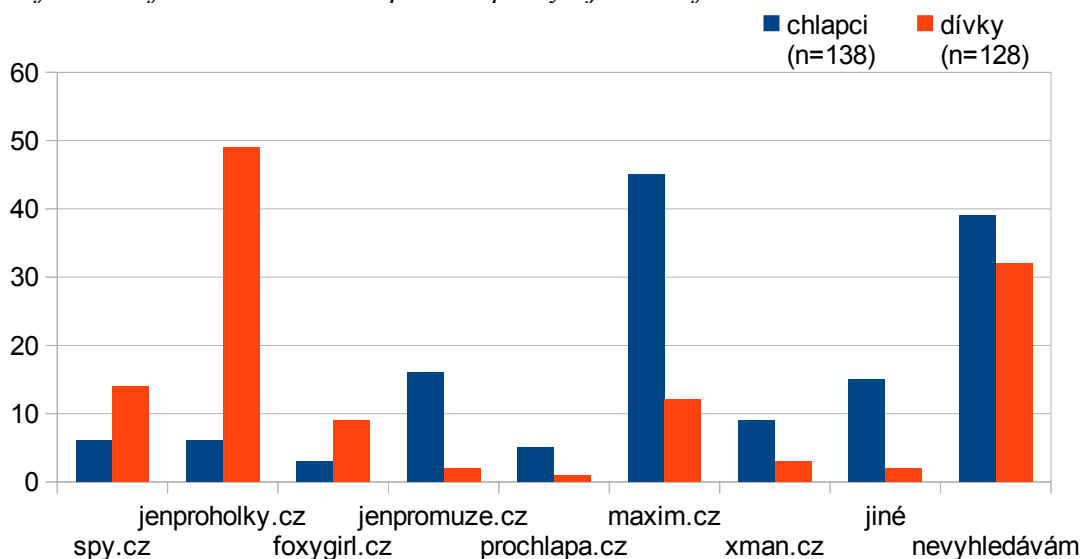
▪ Které weby Ti přináší zajímavé informace v oblasti vztahů a sexuálního života?

Překvapivě vysoký počet respondentů zvolil možnost „nevyhledávám“ (n=71), což je v určitém rozporu s dominantní volbou internetu v položce 12. Příčina může být ve formulaci otázky; v položce 12 jsme se ptali na převažující zdroj informací v oblasti partnerských vztahů a sexu.

Tab. 19: Preference webového portálu poskytujícího informace o vztazích a sexu

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	celkem (n=266)
spy.cz	6	14	20
jenproholky.cz	6	49	55
foxygirl.cz	3	9	12
jenpromuze.cz	16	2	18
prochlapa.cz	5	1	6
maxim.cz	45	12	57
xman.cz	9	3	12
jiné	15	2	17
nevyhledávám	39	32	71

Graf 17: Preference webového portálu poskytujícího informace o vztazích a sexu

Tuto roli internet plní, zřejmě to však nutně neznamená, že určitý počet respondentů zde pravidelně a aktivně informace vyhledává. V souboru dívek jednoznačně zvítězil portál jenproholky.cz (označen 49x), v případě souboru chlapců je dominantním portálem maxim.cz. Respondenti dále doplnili portály: redtube.com, freevideo.com a bety.cz

Položka č. 15

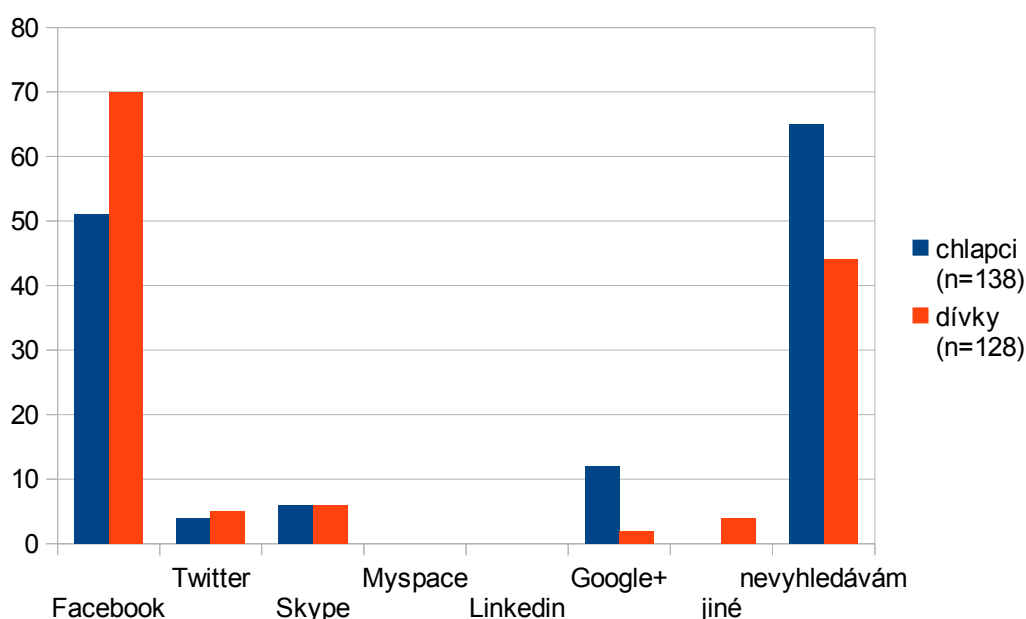
▪ Využíváš sociální sítě k seznámení se?

Z tabulky 20 a grafu 18 vyplývá, že pokud se respondenti rozhodnou využít sociální sítě k seznámení se s jedincem opačného pohlaví, využijí k tomuto účelu facebook (n=121)

Tab. 20: Využívání sociálních sítí k seznámení

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	celkem (n=266)
Facebook	51	70	121
Twitter	4	5	9
Skype	6	6	12
Myspace	0	0	0
Linkedin	0	0	0
Google+	12	2	14
jiné	0	4	4
nevyhledávám	65	44	109

Graf 18: Využívání sociálních sítí k seznámení

Ostatní sociální sítě hrají naprosto marginální roli. Vysoký počet dívek (n=44) a ještě větší počet chlapců (n=65) však sociální sítě jakožto prostředku k seznámení nevyhledává. V doplňující odpovědi uvedly čtyři dívky další seznamovací servery: badoo.cz (2x) lide.cz, libimseti.cz

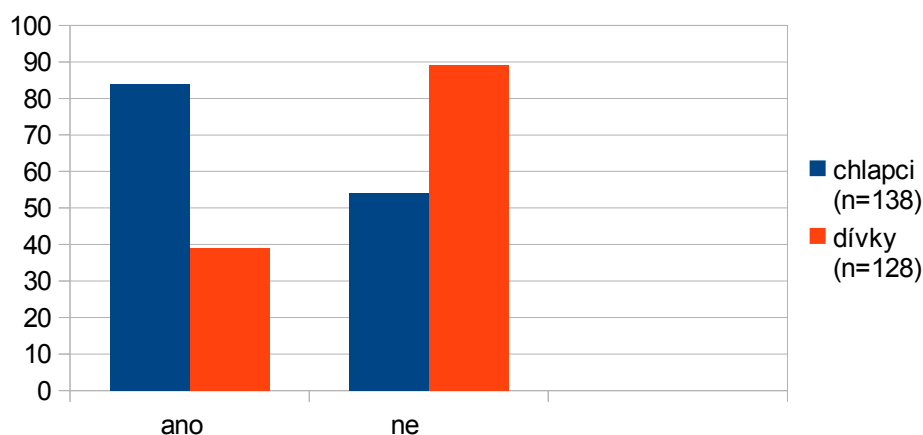
Položka č. 16

- **Sleduješ erotické portály, časopisy, televizní kanály (např. Leo, Extáze, Flirt apod.) Pokud ano, jak často?**

Tab. 21: Sledování erotických portálů

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	Celkem (n=266)
ano	84	39	123
ne	54	89	143
často	23	7	30
občas	31	17	48
zřídka	30	15	45

Graf 19: Sledování erotických portálů

Položka 16 byla poněkud intimnějšího rázu. Chtěli jsme v ní vyzvědět, kolik respondentů přizná sledování erotických portálů, případně s jakou frekvencí erotické portály sledují. Výsledky přináší tabulka 21 a graf 19. Je zřejmé, že sledování erotických portálů je spíše mužskou záležitostí. Možnost „ano“ označilo 60 % hochů (n=84) ve srovnání s 25 % dívek (n=36). Co se týče frekvence sledování, variantu často (nejméně 1x týdně) volilo z těch, kteří se ke sledování přiznali 24 hochů a 7 dívek. Nejčastěji byla označena varianta „občas“ (minimálně jednou měsíčně). V odpověď na doplňující otázku, které další či jiné portály sledují, se objevily: Leo, Free Video, Redtube, Pornáček, Pornhub, Pornuj.cz.

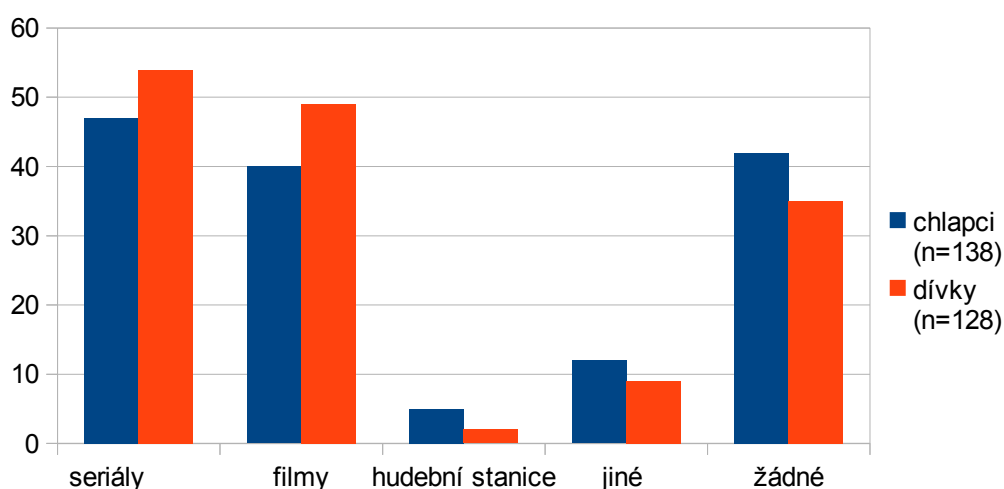
Položka č. 17

- **Které TV pořady Ti přináší zajímavé informace v oblasti vztahů a sexuálního života?**

Tab. 22: Preference TV pořadů v oblasti vztahů a sexuálního života

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	Celkem (n=266)
seriály	47	54	101
filmy	40	49	89
hudební stanice	5	2	7
jiné	12	9	21
žádné	42	35	77

Graf 20: Preference TV pořadů v oblasti vztahů a sexuálního života

V oblasti televizní zábavy přináší respondentům zajímavé informace v oblasti partnerských vztahů a sexuálního života především seriály (n=101) a filmy (n=77). V doplňující otázce se objevily pořady (pouze dívky) Sex ve městě, Upíří deníky, Deník nymfomanky, Kamarád taky rád. Jak je však z výše uvedených dat patrné, mnoha respondentům (n=77) televize zajímavé informace ve zkoumané oblasti nepřináší.

Položka č. 18

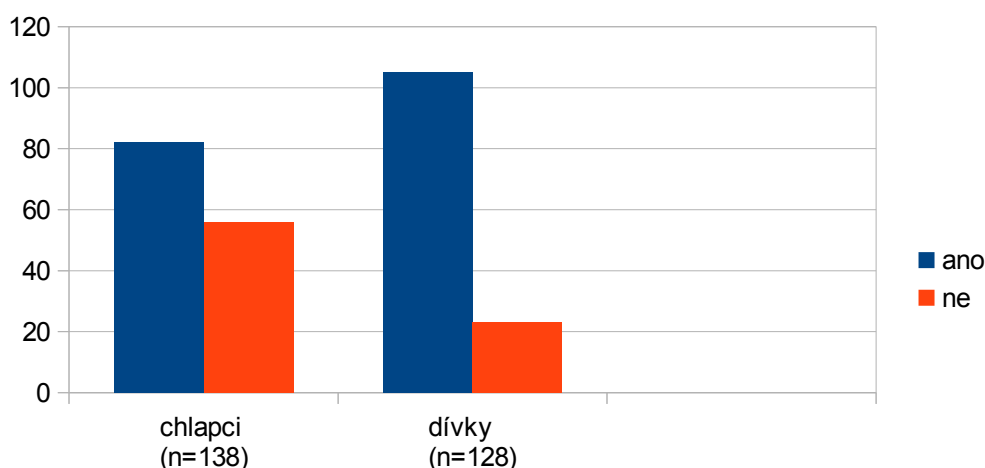
- **Měl/a jsi už milostnou zkušenost?**
- **Pokud ano, v kolika letech jsi měl(a) první milostnou zkušenost?**
- **Pokud ano, s kolika partnery**

Tab. 23: Sexuální zkušenosti

sexuální zkušenost	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	celkem (n=266)
ano	82	105	187
ne	56	23	79

věk první sexuální zkušenosti	chlapci	dívky	celkem
12 let	0	0	0
13 let	6	9	15
14 let	7	21	28
15 let	16	61	77
16 let	23	32	55
17 let	24	5	29
18 let	6	0	6
počet sexuálních partnerů			
jeden	42	72	114
dva	18	25	43
tři	15	17	33
čtyři	6	0	6
více	1	1	2

Graf 21: Sexuální zkušenost respondentů

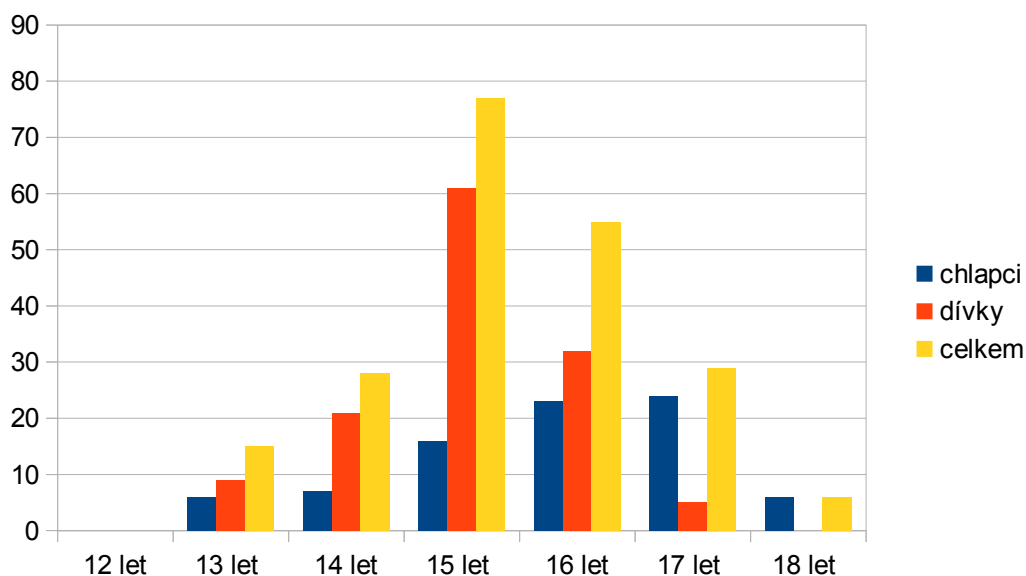

Položky 18 až 25 byly zacíleny na zjištění dosavadních zkušeností respondentů v sexuální oblasti a taktéž jejich názorů na některé problematické sféry sexuálního života.

Výsledky z položky 18, která zahrnovala 3 podotázky, jsou uvedeny v tabulce 23 společně s grafy. Prožitou sexuální zkušenost (kterou jsme záměrně blíže nespécifikovali) uvedlo 82 % dívek (n=105) a 59 % chlapců (n= 82). Více než 40% mužských respondentů dosud milostnou zkušenost neprožilo, zatímco v souboru dívek je to necelých 20 %.

Převažujícím věkem první zkušenosti respondentů byl v případě hochů 16 a 17 let (n=23. resp. 24), u dívek byl jednoznačně nejčastěji uveden věk 15 let (n=61), na druhém místě věk první milostné zkušenosti se v případě dívek objevilo 16 let (n=32).

Graf 22: Věk první sexuální zkušenosti respondentů

Převážná část respondentů milostnou zkušeností ji měla s jedním partnerem. V případě chlapců mělo dosud jednu partnerku 42 respondentů, v případě dívek se jedná o 72 účastnic výzkumu. Dva milostné partnery uvedlo 18 hochů a 25 dívek, tři partnery 15 hochů a 17 dívek, šest mladíků zažilo milostnou zkušenost se čtyřmi partnerkami. Více než 4 partnery označili totožně po jednom z respondentů mužského a ženského pohlaví.

Položka č. 19

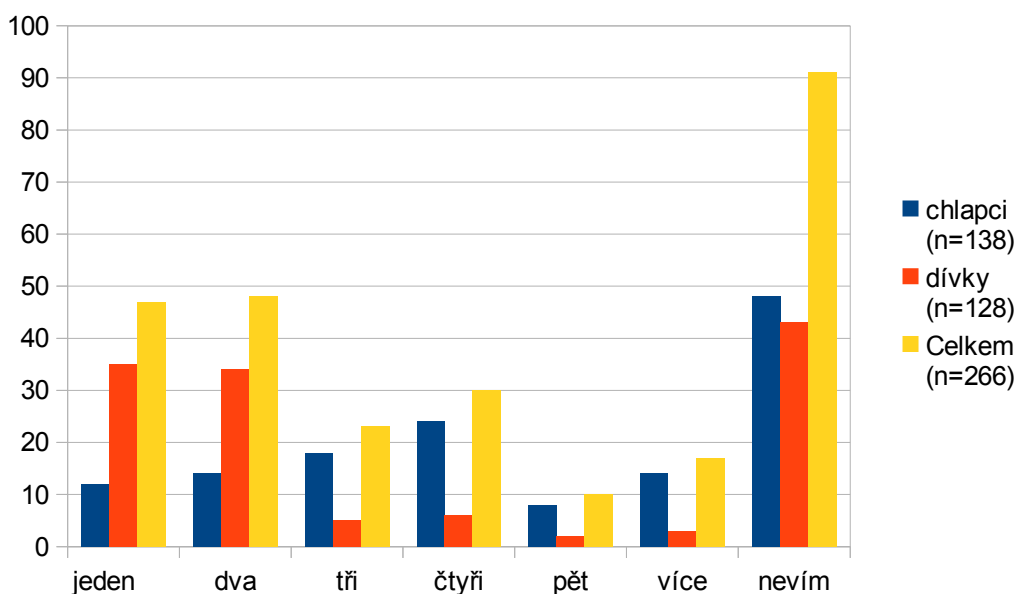
▪ Kolik sexuálních partnerů za život pokládáš za ideální?

V položce 19 jsme se zeptali na názor respondentů výzkumu, kolik sexuálních partnerů považují v průběhu života za ideální. Výsledky ukazují tabulka 24 společně s grafem 23.

Tab. 24: Předpokládaný ideální počet sex. partnerů v životě

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	Celkem (n=266)
jeden	12	35	47
dva	14	34	48
tři	18	5	23
čtyři	24	6	30
pět	8	2	10
více	14	3	17
nevím	48	43	91

Graf 23: Předpokládaný ideální počet sex. partnerů v životě

Z výsledků vyplývá, že chlapci jsou ve svých představách více promiskuitní než dívky. Pokud abstrahujeme od nejčastěji označené varianty u obou pohlaví „nevím“ (48 chlapců a 43 dívek), preferuje největší počet dívek jako ideální počet jednoho nebo dva partnery (n=35, resp. n= 34). Oproti tomu v souboru chlapců se nejčastěji vyskytla vedle odpovědi „nevím“ odpověď čtyři partnerky. Relativně vysoký počet „příznivců“ měla v souboru chlapců také varianta „více“. Někteří respondenti využili možnost zdůvodnění své preference. V souboru chlapců se objevily výroky: *Když si s jedním rozumím, další je zbytečný*; *„Neřeším to“*. Chlapec, který považuje za ideální počet 33 partnerek, uvedl jako důvod *„Celá abeceda.“* Dívky vyjádřily následující názory: *„Jen ten pravý“*; *„Nikdo není ideální“*; *„Nevím, je to každého věc, jak moc si chce užívat, než pozná toho pravého“*; *„To třeba ještě poznám“*; *„Nikdo neví“*; *„Jeden- zdůvodnění: protože jsem našla toho pravého a už jsem s ním jeden rok“*; *„Čím víc, tím líp - odůvodnění: abych zjistila, do čeho jdu a abych si vybrala největší kvalitu“*; *„Člověk by měl znát více mužů, aby mohl porovnávat“*; *„Pět až šest: Ani málo ani moc“*

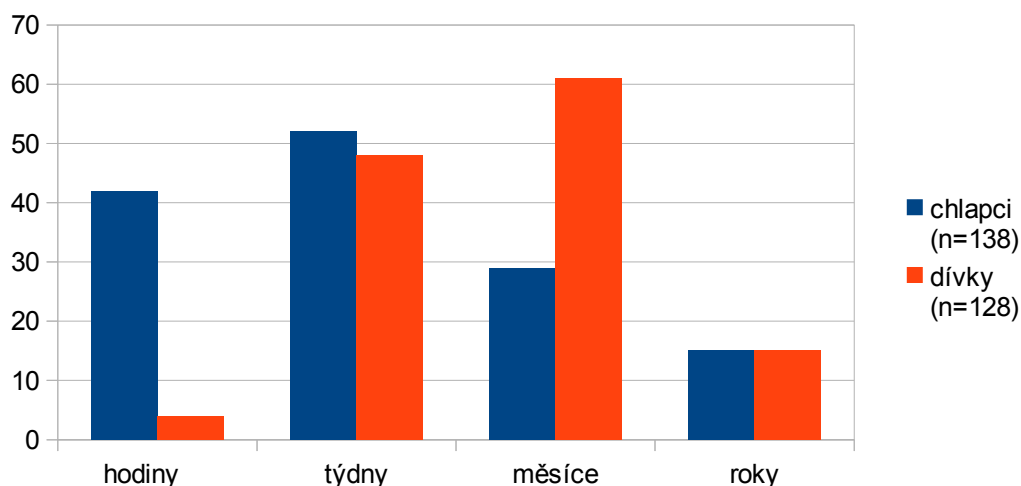
Položka č. 20

- **Jak dlouhé „chození“ by mělo dle Tebe předcházet intimnímu kontaktu?.**

Tab. 25: Preferovaná délka vztahu před intimním kontaktem

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	celkem (n=266)
hodiny	42	4	46
týdny	52	48	100
měsíce	29	61	90
roky	15	15	30

Graf 24: Preferovaná délka vztahu před intimním kontaktem

Tabulka 25 a graf 24 ukazují, že soubor chlapců je ve svém sexuálním smýšlení mnohem liberálnější, než je tomu v souboru dívek – alespoň podle indikátoru preferované délky známosti před vztahem.

V souboru chlapců se ve srovnání se souborem dívek významně častěji objevovala varianta hodiny (n=42). Značí to, že pro 30 % chlapců není problém navázat intimní kontakt v podstatě s neznámou partnerkou. V souboru dívek se varianta hodiny objevila v odpovědích pouhých 3 % účastnic výzkumu (n=4). Variantu „týdny“ preferoval přibližně stejný počet dívek i chlapců. Varianta měsíce byla nejčastější zvolenou možností v souboru dívek- preferovalo ji necelá polovina (48 %, n= 61). Podobně jako u některých předchozích položek měli respondenti možnost se k otázce vyjádřit. V souboru chlapců se objevil výrok: „V dnešní době už mají všichni okolo 15 sexuální zkušenost, takže se tolik nestydí.“ Dívky uvedly: „Nechci si připadat jako kurva“; „Je potřeba se prvně poznat a vědět, co pro mě ten druhý znamená“; „Měsíce - dyl by to vydržet nešlo i když bych ráda. Jsem nymfomanka“; „Týdny. Podle toho v kolika letech to "chození" trvá. Před 1. stykem to může trvat déle, potom méně“;

„Týdny. Déle bych čekat nevydržela.“ Objevily se i doplňující číselné údaje jako: 4 týdny; 5 týdnů“ ad.

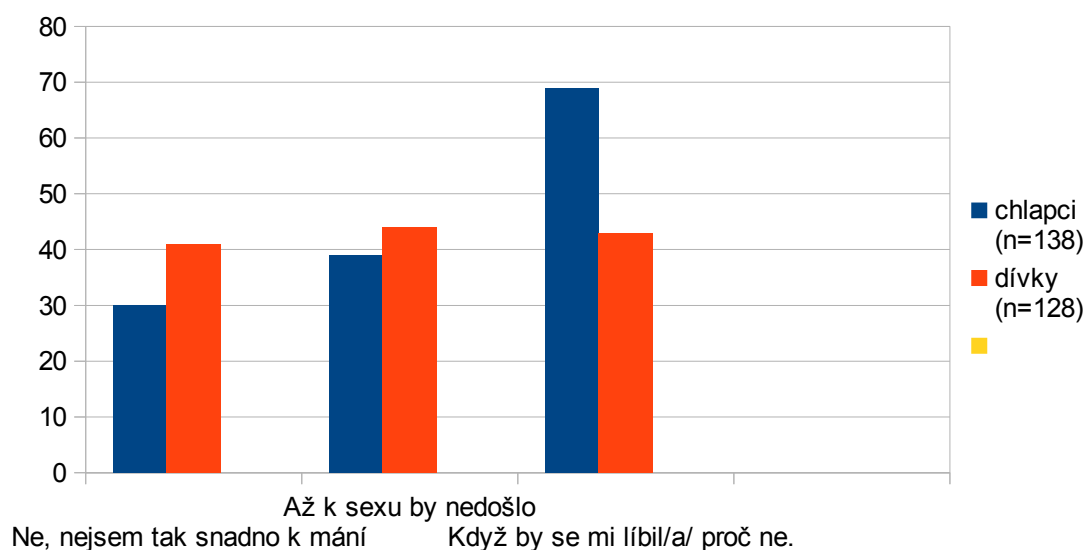
Položka č. 21

- **Vyspal/a by ses s holkou/klukem/, kterou/kterého jsi ten večer poznal/a**

Tab. 26: *Názor na intimní kontakt po krátké známosti*

	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	Celkem (n=266)
Ne, nejsem tak snadno k mání	30	41	71
Až k sexu by nedošlo, ale osahávání a líbání by mi nevadilo	39	44	83
Když by se mi líbil/a/ proč ne. Život se má užívat.	69	43	112

Graf 25: *Názor na intimní kontakt po krátké známosti*

Odpovědi na položku 21 uvedené v tabulce 26 a grafu 25 naznačují trend z předchozích položek ve smyslu liberálnějšího smýšlení mužské části výzkumného vzorku. Přesná polovina respondentů mužského pohlaví (n=69) označila variantu číslo 3; tito respondenti by byli ochotni k pohlavnímu styku s partnerkou, kterou poznali též večer. I v souboru dívek se však vyskytlo relativně vysoké procento takto smýšlejících respondentek; variantu 3 označilo 34 % z nich (n=43). V souboru dívek byly preferované varianty víceméně rovnoměrně rozloženy, v souboru chlapců dominovala preference třetí varianty. Jedna z dívek, která označila třetí variantu, dodala k odpovědi výrok „ale chránit se“.

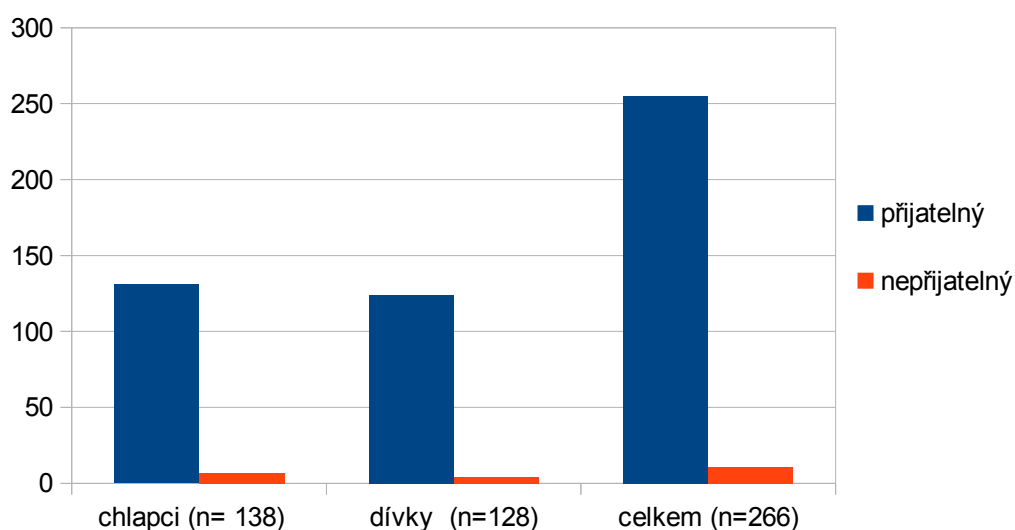
Položka č. 22

▪ Sex před manželstvím je pro Tebe osobně

Tab. 27: *Názor na předmanželský sex*

	přijatelný	nepřijatelný
chlapci (n= 138)	131	7
dívky (n=128)	124	4
celkem (n=266)	255	11

Graf 26: *Názor na předmanželský sex*

Dobrovolná absence od sexuálních aktivit v době před svatbou, v minulosti dodržovaná z důvodu převážně náboženských, nemá v české tradičně ateistické společnosti příliš mnoho zastánců, jak ostatně ukazují data z tabulky 27. V přijatelnosti sexuálních aktivit před vznikem manželství se soubory chlapců a dívek shodly. Předmanželský sex je nepřijatelný pro 5 % chlapců (n=7) a 3 % dívek (n=4). Ve zdůvodnění se v chlapeckém souboru objevil výrok: „Málokdo by se vzal, aniž by věděl, jaký je jeho partner v sexuálním poli.“ Dívky napsaly následující názory: „Přijatelný, ale musíme se znát alespoň rok“; „Partnera by měl člověk poznat ze všech stran“; „Podle mě by to v této době nikdo nevydržel a obdivuji toho, kdo ano“; „Přijde mi blbost čekat do svatby“; „Ať vím, jestli by jsme si rozuměli“; „Přijatelný. Pokud to není chvilkové“; „Přijatelný. Pokud je to jasné, že se vezmeme“; „Přijatelný. Ať vím, co si беру domů“; „Přijatelný. Vztít si někoho a zjistit, že jim to spolu neklape, je nelogické“; „Přijatelný, nevidím žádný důvod, proč ne“; „Přijatelný. Když to nebude klapat v posteli po svatbě, je to špatný.“

Položka č. 23

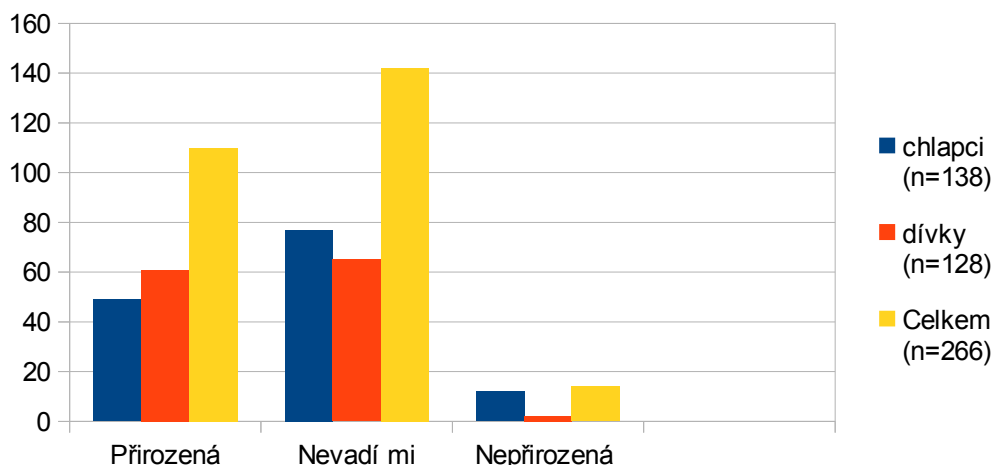
▪ Názory na homosexualitu

V následujících dvou položkách nás zajímal – i vzhledem k informacím uvedených v teoretické části práce – názor respondentů na homosexualitu.

Tab. 28: Názory na homosexualitu

Homosexualita je pro Tebe:	chlapci (n=138)	dívky (n=128)	celkem (n=266)
Přirozená, nemám problém být vůči homosexuálům tolerantní	49	61	110
Nevadí mi, o problematiku se ale nezajímám	77	65	142
Nepřirozená, nechápu, že někdo může být homosexuál	12	2	14

Graf 27: Postoj k homosexualitě

Z dat prezentovaných v tabulce 28 společně s grafem 27 vyplývá tolerantní postoj respondentů obou pohlaví k homosexualitě. 35 % chlapců (n=49) a 48 % dívek (n=61) preferovalo variantu, ve které se uvádí, že homosexualita je přirozená a není problém být vůči homosexuálně orientovaným jedincům tolerantní. Největší počet odpovědí získala v obou souborech varianta „nevadí mi, o problematiku se nezajímám.“ Tuto možnost označilo 56 % chlapců (n=77) a 51 % dívek (n=65). Pro 9 % respondentů mužského pohlaví (n=9) a pouhé 1 % dívek (n=2) je homosexualita nepřirozená a nejsou schopni či ochotni pochopit, že někdo může vykazovat sklony k homosexuální orientaci.

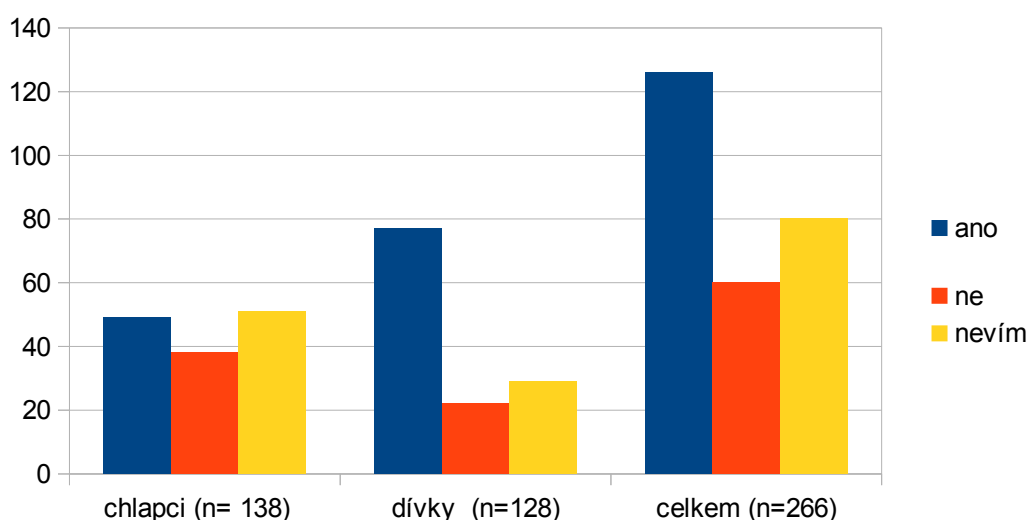
Položka č. 24

- **Měli by podle Tebe mít homosexuální páry možnost společně vychovávat děti**

Tab. 29: *Názory na možnost výchovy dětí homosexuálním párem*

	ano	ne	nevím
chlapci (n= 138)	49	38	51
dívky (n=128)	77	22	29
celkem (n=266)	126	60	80

Graf 28: *Názory na možnost výchovy dětí homosexuálním párem*

V otázce možnosti výchovy dětí homosexuálním párem už soubory dívek a chlapců nejsou zdaleka tak zajedno jako v předchozí položce, což dokazují data z tabulky 29 a grafu 28. Zatímco v souboru dívek by s možností svěřit výchovu dítěte homosexuálnímu páru souhlasilo 60 % respondentek (n=77), v souboru chlapců tuto eventualitu připustilo 35 % respondentů (n=49). Téměř 40 % chlapců (n=51) na tuto problematiku nemá vyhraněnou odpověď, v souboru dívek je to 23 % (n=29). Proti možnosti svěřit výchovu homosexuálnímu páru se vyslovila téměř třetina respondentů mužského pohlaví (28 %, n= 38) a 17 % dívek (n=22). V doplňujících odpovědích dívek, které s výchovou dětí homosexuálním párem souhlasí, se objevily následující doplňující názory: „Ale ty děti to budou mít těžké ve škole“; „Je to pro dítě lepší, než kdyby bylo v dětském domově, ale dítě nemá vzor matky i otce“; „Proč by jim to mělo být zakázáno, jsou to přece také lidi, kteří se milují“; „Je hodně dětí v dětských domovech tak lepší nějaký rodiče, než žádní“; „Nemůžou za to, jsou to normální lidi“; Ano. Každý má právo být šťastný, a pokud je dítě šťastí,

měli by tu možnost mít.“ Doplnující názor uvedly i dvě dívky, které volily variantu „nevím“: „Nevím, dítě potřebuje oba vzory (muž, ženu)“; „Nevím, jestli by se to líbilo tomu dítěti.“

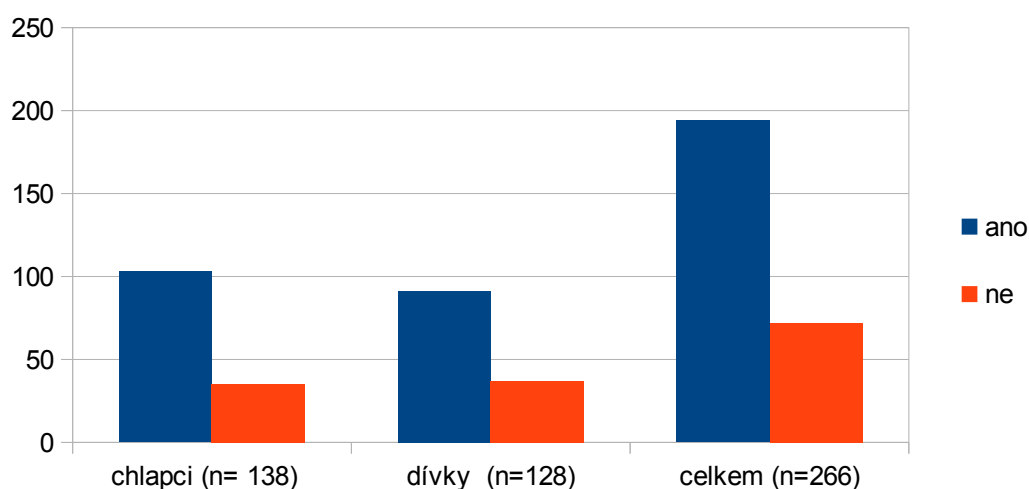
Položka č. 25

- **Obáváš se a chráníš se před rizikem AIDS a dalších pohlavně přenosných chorob**
- **Pokud ano, napiš prosím jakým způsobem (antikoncepce apod.)**

Tab. 30: Obava z AIDS a dalších pohlavně přenosných chorob

	ano	ne
chlapci (n= 138)	103	35
dívky (n=128)	91	37
celkem (n=266)	194	72

Graf 29: Obava z AIDS a dalších pohlavně přenosných chorob

V poslední otázce jsme se zaměřili na zjištění názorů respondentů na prevenci pohlavně přenosných chorob. Výsledná data jsou prezentována v tabulce 30 a grafu 29.

Z odpovědí respondentů vyplývá, že převážná část souboru si rizika spojená s pohlavním životem uvědomuje. V souboru chlapců odpověď „ano“ označilo 75 % respondentů (n=103), v souboru dívek 71 % (n= 91) účastnic výzkumného šetření. 25 % chlapců (n=35) a 29 % dívek (n=37) si rizika spojená s pohlavně přenosnými chorobami nepřipouští. V doplňujících odpovědích se v souboru chlapců vyskytly výroky: „První si to u ní ověřím, jestli něco nemá; Vybírám si slušné holky“;

„Nestřídám partnerky jak na běžícím pásu.“ V souborech dívek: „Ještě ničím“; „Kondom (opakovaně)“; „Antikoncepce“ (opakovaně); „Prezervativ“ (opakovaně); „Jeden partner“; „Nespím s někým, kdo se mi nezdá“; „Prášky“; „Primeros“; „Pharmatex“; „S cizím klukem s kondomem“; „Ne, věrnost stačí.“

4.4 Vyhodnocení hypotéz

H₁ Převažujícím zdrojem informací v souboru respondentů v oblasti lidské sexuality budou elektronická média.

Z výsledku výzkumného šetření vyplývá, že hypotéza byla **částečně verifikována**. V položce 1 uvedl největší počet respondentů (n=102) jako nejčastější zdroj informací z oblasti sexuálního života média. Nutno však podotknout, že téměř stejnou váhu mají - coby zdroj informací o sexu - přátelé (n=101), tedy vrstevníci respondentů. Pokud se však zaměříme na zodpovězení otázky, které média hrají jakožto zdroj informací o partnerských vztazích a sexu podstatnou roli, jednoznačně dominují média elektronická.

V položce 12 na otázku, z kterých médií čerpají respondenti nejčastěji informace o vztazích a sexu, se nejčastější volbou stal internet (214 x) a sociální sítě (198 x). V této souvislosti je vhodné připomenout, že respondenti často volili více než jednu možnost; internet a sociální sítě byly v mnoha případech uváděny společně. Časopisy byly uvedeny 54x, televize 39x, knihy jako zdroj informací hrají ve výzkumném souboru v podstatě marginální roli.

V položce 13 respondenti uvedli celkem 94x některý z časopisů jakožto zdroj informací, 125 respondentů uvedlo, že v časopisech informace nevyhledává. V souboru dívek byl preferován časopis Bravo (41x), v souboru chlapců časopis Maxim.

V položce 14 odpovídali respondenti na otázku, které webové portály jim přinášejí zajímavé informace v oblasti vztahů a sexuálního života. Některý z nabízených webových portálů společně s doplněním neuvedených portálů byl označen 197x, což je podstatně více než v případě časopisů. Překvapivě vysoký počet respondentů uvedl (n=71), že informace na webových portálech nevyhledává. Pro chlapce je nejpřitažlivějším webovým portálem - s ohledem na informace o

vztazích a sexu - maxim.cz (označen 45x), v souboru dívek byl nejvíce preferován portál jenproholky.cz

Položka 15 byla zacílena na zjištění informací o využívání sociálních sítí k seznámení. 109 respondentů uvedlo, že sociální sítě k seznámení nevyužívá. Nabízené sociální sítě společně s doplněním tří dalších byly označeny 160x. Naprosto dominantní roli hraje v této oblasti sociální síť Facebook.

V položce 16 byli respondenti dotázáni, zda někdy sledují erotické materiály (webové portály, časopisy, televizní kanály) a pokud ano, jak často. Pozitivně odpovědělo 123 respondentů (84 chlapců a 39 dívek), volbu ne uvedlo 143 účastníků výzkumu. 30 respondentů (23 chlapců a 7 dívek) se přiznalo, že erotické materiály sledují minimálně jednou týdně, občas (minimálně jednou za měsíc) si je prohlíží 48 respondentů (31 chlapců a 17 dívek), zřídka (minimálně jednou za měsíc) 45 respondentů (30 chlapců, 15 dívek).

Položka 17 byla zaměřena na televizi jakožto zdroje zajímavých informací v oblasti partnerských vztahů a sexu. Nejčastěji byly označeny seriály (101x, jako příklady byly uvedeny Sex ve městě, Upíří deníky, Deník nymfomanky) a filmy (89x). Pro 77 respondentů televize v této oblasti nic zajímavého nepřináší.

H₂ Dívky budou o problematice vztahů k opačnému pohlaví a sexu častěji hovořit se svými matkami, než chlapci o stejné problematice se svými otci.

Tento předpoklad se ve výzkumném šetření **potvrdil**. V položce 2, která byla formulována „O vztazích k opačnému pohlaví a sexu s tebou v rodině nejvíce hovoří:“ uvedlo 98 dívek volbu matka, zatímco v případě chlapců uvedlo matku 54 respondentů. V souboru chlapců byl nápadně nízký počet těch, pro které je partnerem v rodině v oblasti poučení o sexuálním životě otec, kterého uvedlo pouze 16 respondentů. Sourozenci (pravděpodobně starší) hrají v této oblasti relativně významnou roli, neboť byli označeni ve 44 případech. Jiný rodinný příslušník se objevil v 17 případech. Docela alarmující je údaj, že s 55 respondenty (39 chlapců a 16 dívek) o problematice sexu v jejich dospívání nikdo z rodinných příslušníků nehovoří.

Z položky 1 vyplývá, že rodina jako celek plní roli nejčastějšího zdroje informací z oblasti sexuálního života u 46 respondentů (15 dívek a 31 chlapců). Rozdíl mezi soubory chlapců a dívek se prokázal i ve frekvenci hovorů o partnerských vztazích a sexu v rodinném prostředí. Zatímco 31 (28 %) dívek uvedlo,

že v rodině hovoří o problematice partnerských vztahů a sexu často (minimálně jednou týdně), tuto frekvenci označilo pouze 9 hochů (9 %).

Větší počet respondentů mužského pohlaví ve srovnání se souborem dívek odpověděl kladně na otázku, zda existují témata, o kterých se rodiči stydí hovořit (39 % chlapců vs. 25 % dívek). Dívky nejen v této, ale ve většině položek využily ve větší míře než mužští respondenti možnost dopsat do dotazníku svůj názor. Nejčastěji se jako „tabu“ objevilo téma „sexuální praktiky“ a vůbec detaily o sexuálním životě.

H₃ Pro většinu respondentů bude poučení v oblasti sexuální výchovy ve škole vnímáno jako nedostatečné.

Hypotéza **nebyla verifikována**. V položce 10 odpovědělo 158 respondentů (59 %), že poučení v oblasti vztahů a sexu ve škole je podle jejich názoru dostatečné. Mezi soubory chlapců a dívek panovala v názoru na adekvátnost sexuální výchovy shoda. Opačný názor, tedy že sexuální výchova není ve škole subjektivně vnímána jako dostatečná, vyslovilo 108 účastníků výzkumu (41%). Relativně velký počet respondentů, který označil „ne“, sdělil doplňující názor. Nejčastěji se objevila výtky, že učitelé jsou nekonkrétní a že se respondenti nedozvědí v hodinách sexuální výchovy potřebné množství informací, nebo jen povrchně.

Formulace položky 11 souvisela nepřímo s hypotézou č. 3. 66 % (n=176) respondentů uvedlo, že je témata sexuální výchovy probíraná ve škole zajímavá. V kladných odpovědích se vykázal rozdíl mezi pohlavími: sexuální výchova zajímá 81 % dívek (n=104) oproti 52 % hochů (n=72). Mezi výroky doplňující otázky se vyskytly požadavky respondentů na témata, která je zajímavá, jako např. pohlavní nemoci či pohlavní styk.

H₄ Soubor chlapců vykáže vyšší sledovanost erotických materiálů (webových portálů, časopisů, TV kanálů) než soubor dívek.

Z výsledných dat je zřejmé, že ve výzkumném souboru se předpokládaná hypotéza **potvrdila**. V souborech chlapců uvedlo sledování erotických materiálů 60 % respondentů (n=84) ve srovnání s 25 % dívek (n=39). Rozdíl se prokázal i ve frekvenci sledování. Variantu „často“ (minimálně 1 týdně) uvedlo 23 hochů oproti 7 dívkám, možnost občas uvedlo 31 hochů a 17 dívek.

H₅ Soubor dívek vykáže větší sexuální zkušenost než soubor chlapců.

Hypotéza se **potvrdila**. Data v položce 18 ukazují, že milostnou zkušenost uvedlo v souboru dívek 82 % (n=105) dotázaných, zatímco v souboru chlapců 59 % respondentů (n= 82). Ve věku 13 uvedlo první milostnou zkušenost 9 dívek a 6 chlapců. Největší počet dívek zažilo první zkušenost v 15 letech (n=61), zatímco v souboru chlapců tento věk první zkušenosti uvedlo 16 respondentů. Chlapci výzkumného souboru měli první zkušenost nejčastěji v 15 (n=23), resp. 16 letech (n=24).

V počtu dosavadních milostných partnerů převažuje v souborech chlapců i dívek jeden partner (chlapci n=42, dívky n= 72). Dva partnery udalo 18 chlapců a 25 dívek, tři partnery 15 chlapců a 17 dívek, více než tři 7 hochů a pouze jedna dívka. To ukazuje na relativně obezřetné a odpovědné chování naprosté většiny respondentů výzkumného souboru.

H₆ Soubor chlapců vykáže větší ochotu k intimnímu styku s opačným pohlavím po krátké známosti, než tomu bude v souboru dívek.

Odpovědi z položek 20 a 21 vypovídají, že hypotézu můžeme **přijmout**. Na otázku, jak dlouhá známost by měla podle názoru respondentů předcházet intimnímu kontaktu, zvolilo možnost „hodiny“ 30 % chlapců (n=42) v porovnání s pouhými 3 % dívek (n=4). Největší počet mužských respondentů zvolil variantu týdny (n=52), zatímco v dívčím souboru se nejčastěji objevila možnost „měsíce“ (n=61).

Data z položky 21 naznačený trend potvrdila. Na otázku, zda by respondent/ka byl/a ochoten/a k intimnímu styku s partnerem, kterého poznal ten večer, volilo možnost „pokud by se mi líbil, proč ne“ v souboru chlapců plná polovina respondentů (n=69), zatímco v souboru dívek by to bylo 34 % účastnic výzkumu (n=43). Osahávání a líbání by po velmi krátké známosti nevadilo 28 % chlapců a 34 % dívek.

H₇ Většina respondentů vykáže netoleranci vůči homosexualitě.

Závěrečnou hypotézu na základě dat z výzkumného šetření, konkrétně z položek 23 a 24 **zamítáme**. Celkem 242 respondentů označilo v položce 23 variantu jedna nebo 2, což značí, že vnímají homosexualitu jako přirozenou nebo jim alespoň nevádí. Pouze 14 respondentů zvolilo třetí možnost, tedy že homosexualita je nepřirozená a pro ně těžko pochopitelná.

Toleranci vůči homosexuálně orientovaným jedincům prokázali respondenti, zejména soubor dívek, i v položce 24, ve které jsme se dotazovali, zda by podle jejich názoru měli mít homosexuální páry možnost vychovávat dítě. S touto možností souhlasilo celkem 126 respondentů: 60 % dívek (n=77) a 35 % chlapců (n=49). Proti možnosti svěřit homosexuálním párům dítě do výchovy se vyslovilo 28 % chlapců (n=38) a 17 % dívek (n=22). Celkem 80 respondentů (51 hochů = 37% a 29 dívek = 23 %) označilo odpověď „nevím“.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zaměřila na problematiku partnerských vztahů a sexuality v období dospívání. Cílem práce bylo přiblížit problematiku vývojových specifíků adolescence s důrazem na oblast sexuálního vývoje a popsat vybrané faktory, které se na utváření postojů k sexualitě významnou měrou podílejí. Cílem výzkumu bylo na základě empirického šetření - zjistit, z jakých zdrojů čerpají dospívající informace o sexu, jakou roli v této oblasti hraje sexuální výchova, jaké jsou jejich dosavadní zkušenosti a v neposlední řadě rovněž jejich názory na některá „ožehavá“ témata jako jsou délka známosti před intimním vztahem, homosexualita či ochrana před pohlavně přenosnými chorobami. K tomuto účelu jsme na základě odborné literatury vytvořili dotazník o 25 položkách.

V teoretické části jsme se na základě studia odborné literatury zaměřili na deskripci některých problémů spojených s obdobím dospívání. V úvodu jsme vymezili období adolescence a popsali charakteristické znaky tohoto vývojového období z hlediska psychologického i sociálního. Detailněji jsme se zabývali emoční složkou osobnosti v období dospívání, ovlivněnou psychofyziologickými změnami navozenými zvýšenou hormonální produkcí pohlavních hormonů. V další části jsme se zabývali tématem úzce souvisejícím s problematikou sexuality v adolescenci, a sice percepcí vlastního těla (body image). Psychické změny jsou doprovázeny terminální fází somatického zrání. Vzhled těla ovlivňuje adolescentovo sebepojetí, sebeúctu, sebehodnocení či sebevědomí, což se zpětně promítá i do jeho vztahů s vrstevníky a samozřejmě i do vztahů s jedinci opačného pohlaví. Současná mediální doba „oslavuje“ velmi štíhlé ženské, či spíše „neženské“ tělo; těchto proporcí nemohou mnohé dívky odlišného somatotypu nikdy dosáhnout, jen snad za cenu drastických diet s rizikem rozvoje onemocnění bulimického spektra. V práci jsme prezentovali data z výzkumů zaměřených na vnímání vlastního těla v souvislosti s jídelním chováním a rizikem vzniku poruch příjmu potravy.

Inherentní součástí období adolescence je zvýšení četnosti rizikového chování, kterým jsme zabývali v další části práce. Spouštěcími faktory rizikového chování u predisponovaných jedinců mohou být vedle školního selhávání nebo zvýšeného tlaku na vlastní rozhodování i neúspěch u druhého pohlaví nebo první sexuální selhání. Reakcí může být zvýšená nebo nadměrná konzumace alkoholu,

cigaret, návykových látek, dále příkladu agresivní chování, záškoláctví, časté střídání partnerů či obecné rizikové sexuální chování.

Adolescence je jedním z krucálních etap životního cyklu ve vývoji osobní identity. Klíčovým aspektem konceptu jáství je sebeúcta nebo sebehodnocení (self-esteem). Tímto termínem se rozumí schopnost vidět sebe sama obdobně, jako vidíme druhého člověka, popsat se a ohodnotit. S konceptem sebehodnocení úzce souvisí sociální kognice. Psychologie popisuje tento konstrukt jako kognitivní procesy, které zprostředkovávají porozumění vlastnímu chování i chování druhých a zároveň přispívají ke komunikaci a interakci s jinými lidmi. Toto zprostředkování je umožněno schopností rozlišovat mezi vlastním mentálním stavem a jinou osobou. V adolescenci dochází ke kvalitativní změně v této oblasti; adolescent si je mnohem více a lépe vědom své odlišnosti od druhých, což může mít jak pozitivní, tak i „dehostenující“ vliv na vývoj vlastní identity, vztahového rámce k druhému pohlaví i duševního života obecně. S identitou vlastního já je spjata sexuální identifikace. Pohlavní identita vyjadřuje subjektivně vnímaný pocit sounáležitosti či naopak rozporu s vlastním tělem, s jeho primárními a sekundárními pohlavními znaky i se sociální rolí přisuzovanou danému pohlaví. Sexuální role je pak projevem sociální identity. V období adolescence se pohlavní identita dotváří. Na příkladu dokonaného suicida čtrnáctiletého chlapce jsme demonstrovali, jaké fatální následky může mít i v druhé dekádě 21. století subjektivně vnímaný nepřekonatelný rozpor mezi vlastní sexuální identifikací a převažující společenskou normou či společenským míněním.

V další části práce jsme se věnovali některým poruchám pohlavní identity, tak jak jsou definovány v nomenklatuře MNK 10 Duševní poruchy a poruchy chování. Nastínili jsme problematiku homosexuální orientace. V této souvislosti jsme prezentovali výsledky výzkumu mezi českými školáky z roku 2007, z něhož vyplynulo, že polovina respondentů nemá ráda homosexuály. V našem výzkumu se tento trend nepotvrdil, převážná část respondentů vyjádřila ve svých preferencích toleranci k homosexuálnímu chování. V závěru kapitoly jsme popsali nejdůležitější rozdíly provázející dospívání a adolescenci chlapců a dívek.

V „sociologické“ části jsme se zabývali společenskými faktory, které ovlivňují postoje mladistvých v oblasti sexuálního života. V úvodu kapitoly jsme vymezili samotný termín sexualita. V následující podkapitole jsme se věnovali vlivu vrstevníků. Jak vyplynulo i z našeho výzkumného šetření, vrstevníci hrají důležitou roli nejen jak zdroj vzájemného předávání informací a poučení, ale fungují rovněž

jako partneři pro komunikaci na téma partnerských vztahů a sexu. V neposlední řadě jsou vrstevníci „zrcadlem“, které danému jedinci dávají zpětnou vazbu o jeho chování k opačnému pohlaví, o jeho úspěších či neúspěších na tomto poli, o převažujících, či akceptovaných, byť mnohdy nepsaných sociálních normách, např. v oblasti „dvoření“, chování k holkám či klukům apod.

Období adolescence je provázeno prvními milostnými vztahy a intimními kontakty. V podkapitole vztahy mezi pohlavími jsme uchopili téma způsobem, jakým ho popisuje vývojová psychologie. Období adolescence je v teorii vrstevnických vztahů s přihlédnutím k sexuálním zájmům označována jako etapa zamilovanosti. Diskutovali jsme také některé negativní jevy provázející toto období, např. neodbytné či „vyděračské“ chování některých hochů vůči svým dívkám za účelem sexuálního uspokojení. V našem výzkumném šetření jsme se s žádnou negativní doplňující reakcí na chování opačného pohlaví nesetkali. Z výsledků výzkumu vyplývá, že téměř dvě třetiny účastnic výzkumu a více než třetina chlapců již prožila milostnou zkušenost, většinou s jedním partnerem, převážně ve věku 15 až 16 let.

Rodinné prostředí hraje bezesporu důležitý vliv na sexualitu dospívajícího jedince. Rodiče plní jednak roli „modelu“, jednak by měli plnit roli primárního zdroje informací a poučení. Kondicionál je na místě, neboť jak vyplynulo z dat našeho výzkumného šetření, v rodinách mnohých respondentů, zejména chlapců, se o této problematice mlčí. Zejména otcové, alespoň v našem souboru respondentů, zdá se, selhávají.

Role školy jako instituce plní úlohu poučení zejména v hodinách sexuální výchovy je, alespoň co se týče počtu publikací, hojně diskutována, sledována a hodnocena. V teoretické části jsme uvedli některé aspekty, principy, modely sexuální výchovy a prezentovali názory i kritické hlasy odborníků. Z našeho výzkumného šetření vyplynuly ambivalentní informace. Na straně jedné více než polovina respondentů uváděla spojenost se sexuální výchovou ve škole, na straně druhé se v této položce objevilo nejvíce doplňujících kritických komentářů, zejména k nekonkrétnosti výuky či absenci některých témat.

Závěr teoretické části byl vyhrazen roli médií a sociálních sítí jakožto zdrojů informací a poučení o partnerských vztazích a sexuálním životě. V této části jsme uvedli média zaměřená na tuto problematiku i názory některých odborníků. Výsledky našeho šetření prokázali, že dominantní roli hraje v mediální sféře pro mladé lidi

internet a sociální sítě a že kniha jako zdroj poučení začíná neodvratně plnit roli „archaického přežitku.“ Internetu a sociálním sítím sekundují, nikoli konkurují vybrané časopisy a televizní pořady. Neměli bychom ovšem přehlédnout skutečnost, že 71 respondentů, což odpovídá přibližně 26 %, informace o vztazích a sexu na internetu nevyhledává.

Na závěr je dobré připomenout, že validita každého dotazníkového šetření je dána mírou schopnosti sebereflexe a ochotou uvést skutečně pravdivou informaci, resp., informaci v souladu se svým subjektivním přesvědčením. Jako pozitivní můžeme hodnotit skutečnost, že přes jistou „lechtivost“ tématu výzkumného šetření i vzhledem k věku respondentů byla naprostá většina dotazníků řádně vyplněna, a že se v nich neobjevily neadekvátní komentáře. I z tohoto důvodu hodnotíme výstupy výzkumné šetření jako relevantní data, která přinesla určitý obraz o problematice partnerských vztahů a sexuálního života tak jak je vnímána a hodnocena v období adolescence.

SEZNAM LITERATURY

1. BRATRSKÁ, Mária. Konštruktívne riešenie a zvládanie situácií psychickém záťaže v skupine. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 1997, roč. 32, č. 2, s. 188-193. ISSN 0555-5574.
2. CSÉMY, Ladislav, Jana BROŽOVÁ a Zuzana DVOŘÁKOVÁ. Trendy v léčbě poruch způsobených užíváním návykových látek se zřetelem k adolescentní populaci. *Psychiatrie*. 2005, roč. 9, č. 3, s. 191-194. ISSN 0555-5574.
3. ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-7178-463-X.
4. DONÁT, Josef a Nora DONÁTOVÁ. *Důvěrně a otevřeně o sexualitě: sexuální výchova pro základní školu a pro nižší ročníky víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: Fortuna, c1996, 95 s. ISBN 80-716-8371-X
5. DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada Pub., 1999, 279 p. ISBN 80-716-9254-9.
6. SOVÁK, Miloš. *Defektologický slovník*. 3. uprav. vydání, Pod vedením Ludvíka Edelsbergera připravili : Tomáš Edelsberger ... [et al.]. Jinočany: Nakladatelství H, 2000, 418 s. ISBN 80-860-2276-5.
7. FREUD, Sigmund a Sigmund FREUD. *Přednášky k úvodu do psychoanalýzy: Nová řada přednášek k úvodu do psychoanalýzy*. Vyd. 2., (v Avicenu). Překlad Jiří Pechar, Eugen Wiškovský. Praha: Avicenum, 1991, 464 s. ISBN 80-201-0182-9.
8. FRYDENBERG, Erica a Ramon LEWIS. *A Replication Study of the Structure of the Adolescent Coping Scale: Multiple Forms and Applications of a Self-Report Inventory in a Counselling and Research Context*. ISBN 10.1027/1015-5759.12.3.224.
9. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.
10. HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Jiří Budka, 1993, 297 s. ISBN 80-901-5490-5.
11. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Program podpory zdraví ve škole: rukověť projektu Zdravá škola*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2006, 311 s. ISBN 80-736-7059-3.
12. HAVRDOVÁ, Kateřina. *Sylabus z vybraných témat vývojové psychologie: pracovní texty pro studenty doplňkového pedagogického studia č. 2*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, 53 s. ISBN 80-704-1185-6.
13. HORT, Vladimír. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 492 s. ISBN 978-807-3674-045.
14. JANIŠ, Kamil. *Učební text k problematice rodinné a sexuální výchovy*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, 116 s. ISBN 978-807-0418-987.

15. JANIŠ, Kamil a Dagmar MARKOVÁ. *Příspěvek k základům sexuální výchovy*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 77 s. ISBN 978-807-0416-211.
16. JEDLIČKA, Richard a Dagmar MARKOVÁ. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2004, 478 s. ISBN 80-731-2038-0.
17. JUNG, Carl Gustav. *Člověk a duše*. Vyd. 1. Editor Jolande Székács Jacobi. Překlad Karel Plocek. Praha: Academia, 1995, 277 s. ISBN 80-200-0543-9.
18. KRÁLIKOVÁ, Eva. *Kouření tabáku a rizikové chování*. Přednáška v rámci III. ročníku celostátní konference: Primární prevence rizikového chování „specializace versus integrace“. Praha 27. 11. – 28. 11. 2006. Nepublikováno.
19. KRAUS, Blahoslav. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Editor Blahoslav Kraus, Věra Poláčková. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 199 s. ISBN 80-731-5004-2
20. KRCH, František. Vztah mezi tělesnou spokojeností a kvalitou života českých adolescentů. In: *Psychiatrie: časopis pro moderní psychiatrii*. 2000. ISBN 1211 - 7579 ISSN 1211-7579.
21. KALHOUS, Zdeněk. *Školní didaktika*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 447 s. ISBN 80-717-8253-X.
22. KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Psychologie zdraví*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 279 s. ISBN 80-717-8551-2
23. LAŠEK, Jan. *Kapitoly ze sociální psychologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003, 115 s. ISBN 80-704-1533-9.
24. MACEK, Petr. *Adolescence: Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999, 207 s. ISBN 80-717-8348-X.
25. MEDVEĐOVÁ, Ľuba. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa: Úzkostlivosť jako moderátor zvládania stresu u detí*. 1995, roč. 30, č. 1. ISSN 0555-5574.
26. MIOVSKÝ, Michal, Lenka ŠŤASTNÁ a Vladimír ŘEHAN. Aktuální přehled stavu užívání konopných drog v České republice z perspektivy školních a celorepublikových studií. In: *Psychiatrie*. 2004, s. 196-201. ISSN 1211-7579.
27. MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Překlad Hana Červinková. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 268 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 15. ISBN 978-808-6429-250.
28. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Academia, 1995, 336 s. ISBN 80-200-0525-0.
29. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2011, 863 s. ISBN 978-807-3874-438.

30. NANORU, Michal. *CzechTek. Symbolická válka*. Mf Dnes, příloha Kavárna, 8. 10. 2005.
31. *Mezinárodní klasifikace nemocí: instrukční příručka : mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů ve znění desáté decennální revize*. Vyd. 1. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky, 1996, 207 s. ISBN 80-7178-389-7.
32. PÁLENÍČEK, Tomáš a Magdaléna ŠUSTKOVÁ. „Extáze“ – tajemný tanec. *Psychiatrie*. 2003, roč. 7, č. 2, s. 100-107. ISSN 1211-7579.
33. PAPEŽOVÁ, Hana. Poruchy příjmu potravy. In: *Postupy v léčbě psychických poruch*. 1. vyd. Praha: Academia Medica Pragensis, 2004, s. 335-350. ISBN 8086694062.
34. PAULÍK, Karel. *Vývojová psychologie pro doplňující pedagogické studium*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. edice pro mimořádná studia, 55.
35. PONĚŠICKÝ, Jan. *Úvod do moderní psychoanalýzy*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2003, 195 s. ISBN 80-725-4426-8.
36. RAŠKOVÁ, Miluše. *Přípravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 190 s. Monografie (Univerzita Palackého). ISBN 978-802-4420-776.
37. ŘEZÁČOVÁ, Monika. Starší školní věk. In: *Střední zdravotnická a Vyšší zdravotnická škola Mladá Boleslav* [online]. 2009 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: www.szsmb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Starší_školní_věk.pdf
38. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 175 s. ISBN 80-244-0629-2.
39. ŠILEROVÁ, Lenka. *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě: rodinná pravidla a hodnoty; situace, které mohou rodiče uvést do rozpaků; vývoj zájmu o sexualitu; užitečné kontakty a informace*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0291-6.
40. ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, c2011, 439 s. ISBN 978-807-3452-384.
41. ŠIROKÝ, Hugo. *Meze a obzory psychoanalýzy*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2001, 587 p. ISBN 80-725-4164-1.
42. TROJAN, Ondřej. *Jak mluvit s dětmi o sexu: rádce pro rodiče a učitele*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2009, 152 s. ISBN 978-80-253-0833-2
43. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, 528 s. ISBN 80-717-8308-0
44. VENGLÁŘOVÁ, Martina a Veronika BROŽOVÁ. *Nové trendy v sexuální výchově*. Vyd. 1. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2009, 39 s. ISBN 978-80-86956-52-7.

45. VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Praktický slovník medicíny*. 4., rozšířené vyd. Praha: Maxdorf, 1995, 477 p. ISBN 80-858-0028-4.
46. VYMĚTAL, Jan. *Úzkost a strach u dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 181 s. ISBN 80-717-8830-9.

Elektronické zdroje

1. Synovec Janečkové spáchal sebevraždu kvůli homofobii. Idnes.cz [online]. c8. 2. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z http://revue.idnes.cz/synovec-ester-janeckove-spachal-sebevrazdu-fev-/lidicky.aspx?c=A140208_125551_lidicky_nh
2. PROCHÁZKA, Ivo a Helmut GRAUPNER. *Historie právních postojů k homosexualitě* [online]. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z <http://www.ecn.cz/PRIVATE/logos/pravhist.htm>
3. EMO. cs.wikiepdia. [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Emo>
4. FIFKOVÁ, Hana. Děti, sex a vliv médií. *Idnes* [online]. 2005 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/deti-sex-a-vliv-medii-0lh-/domaci.aspx?c=A050330_224026_nazory_itu
5. BAUER MEDIA *Poradna: Prsa* [online]. 2014 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://www.bravoweb.cz/poradna/prsa-86558>
6. Láska a sex. Bravoweb.cz . [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://www.bravoweb.cz/laska-sex>
7. ERNEKEROVÁ, Denisa. *Sex na jednu noc – nová zábava náctiletých?* [online]. 2013 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://krasna.nova.cz/clanek/jaknakluky/sex-na-jednu-noc-nova-zabava-nactiletých.html>
8. Cosmopolitan, březen 2014. [online]. [cit. 2014-03-11]. Dostupné z <http://wooky.jenprocasopisy.cz/index.php?bk=240059>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Základní informace o výzkumném souboru

Tabulka 2: Rodinné zázemí respondentů

Tabulka 3: Náboženské vyznání rodiny

Tabulka 4: Osobní náboženské vyznání

Tabulka 5: Převažující trávení volného času

- Tabulka 6: Převažující zdroje informací z oblasti sexuálního života
- Tabulka 7: Zdroje informací z oblasti sexuálního života v rodině
- Tabulka 8: Frekvence hovorů o vztazích a sexu v rodině
- Tabulka 9: Odpověď, zda existují témata v sex. oblasti, o kterých se nehovoří
- Tabulka 10: Hovory o milostných vztazích a sex. tématice s přáteli
- Tabulka 11: Frekvence hovorů o sex. oblasti s přáteli
- Tabulka 12: Podobné zkušenosti v oblasti sex. vztahů jako přátelé
- Tabulka 13: Témata rozhovorů o sexu s přáteli
- Tabulka 14: Zda existují témata, o kterých se s přáteli stydí hovořit
- Tabulka 15: Adekvátnost poučení v oblasti sexuálních vztahů ve škole
- Tabulka 16: Zájem o témata sexuální výchovy ve škole
- Tabulka 17: Typ média poskytujícího nejčastěji informace o vztazích sexu
- Tabulka 18: Preference tištěného média poskytujícího informace o sex. oblasti
- Tabulka 19: Preference webového portálu poskytujícího informace o vztazích a sexu
- Tabulka 20: Využívání sociálních sítí k seznámení
- Tabulka 21: Sledování erotických portálů
- Tabulka 22: Preference TV pořadů v oblasti vztahů a sexuálního života
- Tabulka 23: Sexuální zkušenosti
- Tabulka 24: Předpokládaný ideální počet sex. partnerů v životě
- Tabulka 25: Preferovaná délka vztahu před intimním kontaktem
- Tabulka 26: Názor na intimní kontakt po krátké známosti
- Tabulka 27: Názor na předmanželský sex
- Tabulka 28: Názory na homosexualitu
- Tabulka 29: Názory na možnost výchovy dětí homosexuálním párem
- Tabulka 30: Obava z AIDS a dalších pohlavně přenosných chorob

Graf 1: Náboženské vyznání rodiny

Graf 2: Osobní náboženské vyznání

Graf 3: Trávení volného času respondentů

Graf 4: Převažující zdroje informací z oblasti sexuálního života

Graf 5: Zdroje informací z oblasti sexuálního života v rodině

Graf 6: Frekvence hovorů o vztazích a sexu v rodině

Graf 7 : Existence témat v sexuální oblasti, o kterých se nehovoří

Graf 8: Hovory o milostných vztazích a sex. tématicke s přáteli

Graf 9: Frekvence hovorů o sex. oblasti s přáteli

Graf 10: Podobné zkušenosti v oblasti sex. vztahů jako přátelé

Graf 11: Témata rozhovorů o sexu s přáteli

Graf 12: Existence témat, o kterých se respondenti s přáteli stydí hovořit

Graf 13: Adekvátnost poučení v oblasti sexuálních vztahů ve škole

Graf 14: Zájem o témata sexuální výchovy ve škole

Graf 15: Typ média poskytujícího nejčastěji informace o vztazích sexu

Graf 16: Preference tištěného média poskytujícího informace o sex. Oblasti

Graf 17: Preference webového portálu poskytujícího informace o vztazích a sexu

Graf 18: Využívání sociálních sítí k seznámení

Graf 19: Sledování erotických portálů

Graf 20: Preference TV pořadů v oblasti vztahů a sexuálního života

Graf 21: Sexuální zkušenost respondentů

Graf 22: Věk první sexuální zkušenosti respondentů

Graf 23: Předpokládaný ideální počet sex. partnerů v životě

Graf 24: Preferovaná délka vztahu před intimním kontaktem

Graf 25: Názor na intimní kontakt po krátké známosti

Graf 26: Názor na předmanželský sex

Graf 27: Postoj k homosexualitě

Graf 28: Názory na možnost výchovy dětí homosexuálním párem

Graf 29: Obava z AIDS a dalších pohlavně přenosných chorob